ION PUHA
Statuia
Coperta : VASiLE IStRATE
ISTORISIRILE
lui GEORGE A MACRINEI
Cuvânt DE ÎNCHINARE
De pe vremea cînd începusem a fi nelipsit de la horele satului, de la nunţi şi cu-mătrii, am cunoscut viaţa aşezărilor străvechi de pe o parte şi alta a apei Sucevei, pînă hăt în sus către obcinele împodobite de frumuseţile pădurilor tainice.
Am cunoscut o lume cu totul aparte, prin bogăţia şi curăţenia ei sufletească, o lume de oameni harnici, răzbătători şi curajoşi, care participă cu trup şi suflet la bucuriile semenilor, săritori la necazurile lor.
In lumea aceasta, creatoare şi păstrătoare a unor bogate tradiţii şi obiceiuri, tezauri-zînd în ele înţelepciune şi frumuseţi neasemuite, aici, în această lume, a trăit George a Macrinei, omul care a cutreierat o bună parte din ţările Europei, purtat de soarta de ostaş prin pîrjolul celor două conflagraţii mondiale, pustiitoare ale primei jumătăţi a veacului acesta dement şi neputincios.
Omul acesta a urît, din toată fiinţa sa, războiul, cum i-a urît pe sceleraţii care au dus popoarele la moarte. Trăindu-şi viaţa intens, a ars ca o făclie sacră, în credinţa că Pacea va pune cîndva stăpînire pe planeta Pămînt.
Călătorindu-se în tărîmul unde nu sînt nici necazuri, nici bucurii, n-a mai apucat să
âudâ şi despre invenţiile din ultima vrerile, în domeniul armelor nucleare d§ distrugere care ameninţă omenirea, terorizînd-o.
... „Se pare că războaiele dăinuiesc de cînd îi lumea — spunea adesea George a Macri-nei. Oamenii sînt în stare să se războiască între ei şi fără arme ?
... Cît vor exista arme în lume, Pacea va fi în pericol !"
Pătrunzînd adevărurile acestor gînduri, cred că-i mai cuminte să mă aplec asupra însuşirilor caracterului său, asupra harului cu care era înzestrat George a Macrinei, în-cît poveştile, întîmplările, snoavele spuse de el, degajau prospeţime, delicateţe, degajau un farmec cu totul aparte.
Pentru a le înmănunchia în această carte, am încercat a le transcrie aşa cum le-am auzit din gura sa, în nişte seri lungi şi geroase, cînd zăboveam amîndoi în preajma ulciorului încercînd tăria rachiului fiert cu mirodenii ; cînd în jăratecul vetrei se rumeneau cîrnăciori şi şuncă afumată şi aveam grijă să învîrtim ţiglele pentru a nu se arde asemenea bunătăţi preparate din godacii pe care-i sacrifica în sărbătorile de iarnă.
Din nefericire am avut parte de puţine, mult prea puţine asemenea seri albe, umplute de farmecul povestirilor, de lumina stranie a chipului său. Dacă mă încumet a aduna pentru tine, cititorule, un buchet din gîndurile şi simţirea sa, o fac din dorinţa de a-i cinsti memoria omului acela îndrăgostit de frumuseţea vorbei noastre cîntă-toare, care mi-a sădit în suflet sămînţa poveştii. Fie ca sămînţa aceasta să prindă radă-
cini adinei în inimile, minţile generaţiilor viitoare, iubitoare de frumuseţe, de poveste, precum rodesc astăzi cugetările sale, lăsate prin testament, cu dorinţa de-a fi încredinţate celor ce vin :
... „Cea mai bună apă din lume este în fîntînile şi izvoarele munţilor noştri... iar cea mai dulce miere de fagure se află în graiul românilor...".
23 februarie 1983
PAZNICII STELELOR
Aici, la poala obcinei, lîngă lunca Sucevei, istoriseşte George a Macrinei, trăiesc oameni de care mă simt legat sufleteşte încă din copilărie, de cînd păşteam vitele pe prund.
Unul din ei, Ion Carpen, a început însă să mă îngrijoreze. De iubit, îl iubesc şi acum. Poate mai mult ca înainte. Că am ajuns să mă apropii de inima sa, să-l înţeleg mai bine. Nu pot să-i reproşez prea multe... El ar avea poate mai multe temeiuri să-mi întoarcă vorbele, să-mi contrazică faptele. Ce să-i faci ? Aşa-i viaţa ! Unul o înţelege într-un fel, altul într-alt fel.
După cum vezi, îi vorba de om şi sufletul său. E complicat. Principalul e să fim înţelegători, să judecăm omeneşte.
Ion Carpen ăsta obişnuieşte să iasă noaptea în cîmp. Se plimbă printre holde, hălăduieşte prin pomete ca un voievod. Sub lumina lunii şi stelelor, chiar mi se pare un voievod al nopţii.
Intr-o seară mi-a spus că a început să discute cu stelele treburi foarte serioase. Şi prin muţenia lor se pare că l-au încuviinţat, i-au aprobat gîndurile, intenţiile. Asupra unui singur gînd mai are îndoială, li vorba de moarte. Cîte o dată îi convins că este cel mai
perfect lucru din lume. Şi cel mai frumos. Alte ori se îndoieşte. Şi treaba asta a ajuns s-o discute şi cu Vasile Muntean, paznicul cîmpului. Vasile ăsta îi mai pămîntean ; îl contrează mereu ; el susţine, dimpotrivă, că naşterea, venirea pe lume a fiinţei, îi ce) mai important lucru.
De unde porneşte el la treaba asta ? Cică, dacă el nu s-ar fi născut, n-ar fi fost nimic. Da' aşa, a crescut, s-a deşteptat;

a fost în război, a luptat... S-a întors acasă, a intrat în revoluţie; într-o încleştare cruntă, duşmanii i-au scurtat braţul drept cu toporul... Şi el, Vasile Muntean,, a devenit nemuritor. Cînd va închide ochii, toată lumea o să-şi amintească de dînsul. Că şi-a pus viaţa în primejdie pentru binele satului. Adevăru-i că şi eu sînt de părerea lui Muntean, şi-i dau dreptate.

Şi cu toate că mi se par cam ciudaţi, îi iubesc pe amîndoi deopotrivă.

Şi sînt tare bucuros că ei veghează stelele. Noapte de noapte sînt trezi. Şi sînt sigur că n-o să îndrăznească nimeni să le fure. Oare n-ar fi cumplit dacă ni le-ar fura cineva ? Ce ne-am face fără stele ?

UN CAL NEGRU PINTENOG

O vară întreagă a tot ochit prin iarmaroc un cal. însă n-a zărit ce căuta. Că lui George Codrean îi poftea inima o fiinţă mai altcumva, mai pe măsura sa. Un armăsar dorea el tare. Dintr-aceia din care văzuse la herghelie, dar nu s-a învoit un domn să i-l vîndă, zicînd că nu poate, că nu-l lasă statul. Pe faţă se făcu a rîde de îndărătnicia omului acela ; însă i se acrise de necaz, şi-i venea să-l scuipe.

Abia în toamnă a găsit ceva potrivit. Era un cal negru, pintenog la piciorul stîng din spate. Cu toate că se apropia de zece ani, avea o ţinută de voievod.

Cînd l-a încălecat şi l-a strîns cu picioarele de burtă, a pornit-o într-un galop mîn-zesc. L-a alergat cîţiva kilometri, să-l înmoaie oleacă, apoi s-a întors să bea aldă-maşul cu gospodarul care i-l vînduse. A legat calul în curtea crîşmarului şi s-au aşternut pe chef.

Cît au închinat ei acolo, în norocul lor, nu prea ţine minte. Ştie însă că, la despărţire de omul acela, cînd a dat să ia calul de unde .îl lăsase, a găsit o mîrţoagă de huţul cu coada tunsă. De căpăstru mai avea spînzurată şi o bucată de cartor*, pe care scria :

„Să fii mîndru, bade George Codrean, cu-acest cal năzdrăvan !" Holbîndu-se la arătarea aceea, fumul băuturii i se împrăştiase ca boarea de vînt... De s-ar fi urcat în spinarea ei, ar fi deşelat-o. Ba nu, greşesc. Ar fi trebuit să meargă pe propriile sale tălpi. Că gloaba era atît de bicisnică, incit nu întrecea cu mult înălţimea unei oi.

Pînă una, alta, s-a aplecat sub burta arătării şi a aşezat-o bine după cap. S-a dus apoi cu dînsa drept la crîşma din colţul pieţei. A intrat înăuntru şi a lepădat-o pe masa plină de sticle, în jurul căreia chefuiau patru pădureni negricioşi, cu pălăriile trase pe ochi. Le-a strigat în faţă : „Mă, golanilor, mă ! De mine nu şi-a bătut nimeni joc, mă ! Să ştiţi că vă ard de vii, mă !".

Pînă să se dezmeticească ei, George Codrean i-a şi legat pe netrebnici, doi cîte doi, cu mîinile la spate. I-a îmbrîncit afară. A scos şi mîrţoaga din crîşmă şi, sub privirile îngrozite ale ovreiului, i-a înnodat de frîu] ei. A pornit-o apoi cu alaiul ăsta spre mijlocul pieţei...

Tîlharii începuseră a se ruga de toţi sfinţii să le dea drumul, să nu-i omoare. îi promiteau că o să-i aducă imediat calul înapoi, că îi mai dau unul pe lîngă dînsul, numai să-i lase cu viaţă.

De omorît, n-avea el de gînd să-i omoare, dar voia să le tragă o spaimă, soră cu mcar-tea. De altfel, a şi strigat unui negustor să-i aducă două căldări cu petrol, ca să stropească răufăcătorii pentru a arde mai. uşor. Atunci au sărit nişte oameni să-l împiedice de la săvîrsirea crimei. Apoi au

apărut şi doi miliţieni. Neavînd încotro, omul le-a spus despre ce-i vorba şi a lăsat hoţii în mîinile lor...

Nici acum nu ştie George Codrean ce-or fi făcut cu dînşii, oamenii legii. Că el unul n-a mai primit înapoi nici calul, nici banii cu care îl ajmpărase. Dar nici feţele acelea negricioase nu le-a mai văzut de atunci prin iarmaroc.

MERII SĂLBATICI

Naiba ştie cum crescuseră aşa de ciudat! Cu tulpinile răsucite, cu ramurile încîrligate, acoperite cu ţepi. Şi tocmai aici în marginea poienii îşi înfipseseră rădăcinile. Treisprezece pădureţi! îi ţine minte şi bătrînul Precup. „Tot atîţia, zice, erau şi cînd aveam eu cîteva tiuleie-n barbă. De ce-s treişpe ? Ştiu eu ? Să se minuneze proştii, le răspund unora care întreabă. Ehei ! Cînd eram flăcău şi mă ţineam de şotii... Era cam spre desprimăvă-rat. Se topea omătul. Şi fetele şi nevestele se sileau cu pregătitul tortului ca să poată ţese înainte de paşti. Jupuiau arinii de coajă, însîngerîndu-le trunchiurile şi făcîndu-i parcă în ciudă pădurarului: ciopîrţeau merii sălbatici închirciţi prin desişurile de prin cotu-rile Bilcii şopotitoare. Mai ţipa el, omul, la dînsele, le mai suduia, izgonindu-le. li făcea însă o mare plăcere cum se sperie şi fug cu traistele de cruşală. Şi jucîndu-se el aşa de-a prinsul hoaţelor, i-au căzut într-o zi vreo trei în capcană. Şi îrcă din cele tinere. Han-ţuştele se urcaseră într-un păduraţ şi—1 cojeau cie la vîrf spre rădăcină. Le lăsă el ce le lăsă să a,dune cruşeala şi, furişîndu-se pînă sub copaci, strigă odată la ele cît îl ţinură plămî-nii : „Teoho, hoaţelor !" şi slobozi în văzduh o împuşcătură de alice să le bage în boale

pe femei. Luate prin surprindere, ele s-au speriat grozav şi, scăpînd cuţitoaiele şi traistele, au căzut, rămînind agăţate cu cojoacele şi catrinţele în crengile dese şi ţepoase ale pădureţului. Dîndu-şi seama de ce s-a în-tîmplat, pădurarul se face nevăzut prin desişuri şi odată ajuns la canton mă trimite să le ajut să coboare. Mi-a atras însă cu străşnicie atenţia ca nu cumva să suflu vreo vorbă, că dînsul ar avea vreun amestec în treaba asta.

Alergînd într-acolo, auzeam gemetele lor. Iar cînd ra-am apropiat, în loc să mă caţăr pentru a le da o mînă de ajutor, ochii mi-au rămas pironiţi acolo sus... Doamne ce picioare mai aveau ! Şi şoldurile ! Ale Domnicăi mai ales... Mă

uitam prostit la ele şi nu ştiam ce să fac. Nu le mai auzeam nici geamătul nici strigătul. Înlemnisem cu gura căscată. Ca nevoiaşul în faţa lăzii cu galbeni a împăratului. Şi ele se legănau în bătaia soarelui de primăvară şi razele lui fierbinţi le biciuiau de sus pînă jos, muşcîndu-le obrajii. Doamne ce mi-a fost dat să văd ! Le-am strigat apoi să nu se mai zvîrco-lească, că o să le vin în ajutor. Aruncînd cojocul din spate, m-am aburcat pe trunchi şi din cîteva zvîcnituri am fost lîngă ele. Pe Măria cea grăsună, nevasta lui Ştefan, am 'dezbîrnat-o cel mai repede. Era agăţată între ramuri groase şi nu mi-a fost greu s-o sprijin cu spatele ca să poată ieşi de-acolo. Pînă am scăpat-o şi pe codana Lucreţia, Măria a şi luat-o la sănătoasa spre sat. Cred că maj mult de ruşine a fugit, decît de spaimă. Odată coborît'ă jos, Lucreţia nu s-a sfiit însă să se dezbrace şi să-şi şteargă zgîrieturile
trupului cu poalele cămăşii. Cu Domnica a fost cu totul altceva... Punindu-i manile pe picioare, ea a început să tremure ca varga. Dealtfel şi eu devenisem trestie unduitoare. Ridicînd-o-n braţe, s-a lipit de trupul meu şi prinzîndu-mă de grumaz a rămas aşa moale cîteva clipe. Abia strigătele Lucreţiei ne-au făcut să tresărim şi să ne dăm seama că eram pe punctul de a ne rostogoli printre ramuri...

— Stai că nu reuşesc s-o descîlcesc din ghimpii ăştia, mă fac eu a mă dezvinovăţi pentru încetineala cu care o ajutam pe Domnica să coboare.

— Să mă ajungi din urmă, vară, auzi tu ? Eu plec.

— O să te ajungă, răspund eu în locul Domnicăi.

Văzînd-o că se depărtează de pădureţ, ne-am dat cu chiu cu vai şi noi jos. Răstur-nînd-o apoi pe Domnica pe cojocul meu, i-ara ridicat catrinţa şi cămaşa pînă peste pîntece. Incepînd a o mîngîia pe picioare, ea m-a prins cu mîinile de după cap şi trăgîn-du-mă peste dînsa, mi-a astupat gura cu buzele ei fierbinţi. Am stat aşa contopiţi unul în altul pînă ce am auzit o nouă împuşcătură. De spaimă trupul Domnicăi s-a chircit şi-a ţîşnit în sus ca un arc.

— Scoală şi du-te, mi-a poruncit ea scurt. Aranjîndu-şi apoi îmbrăcămintea pe corp s-a pornit spre sat.

— Să vii cînd va creşte iarba. Spre seară să vii, am aruncat eu vorbe chemătoare pe urmele ei.

Domnica n-a mai venit pe la pilcul de pădureţi. Au venit în schimb Măria şi Lucreţia. Dar ce folos că trupurile lor străluceau în bătaia soarelui ca unda izvoarelor ! Sufletele lor pustii mi l-au pustiit cu vremea şi pe al meu. Şi nu m-am mai dus să o caut, s-o regăsesc pe Domnica. Ea s-a măritat toamna cu şontorogul de peste deal şi, după Anul Nou, pîntecele ei trebuia să aducă pe lume fructul dragostei noastre de atunci... Nu l-a mai adus. S-a dus în pămînt...

Merii sălbatici şi-au tămăduit rănile trun-chiurilor ciopârţite de coajă. Trecînd pe lîngă ei într-o seară de iarnă, pădurarul a fost sfî-şiat de lupi. Numai cîteva oase au mai rămas din trupul său să sature gurile lutului mute. Şi doar de atîtea ori am trecut şi m-am oprit prin locurile acelea. Degeaba însă. N-a îndrăznit nici o fiară să se apropie de mine. Parcă aş fi blestemat. O să le dau foc într-o bună zi. Nu mai pot să-i văd. Ţepii lor îmi sîngerează sufletul de-atîta amar de vreme. Poate că asta mă mai ţine să fac umbră pă-mîntului. Cine ştie ! Şi tot treişpe sînt. Ba nu. Paişpe, cu mine. Pădureţ poate să fie şi traiul omului." . ■

; ytî

■'&■■

I

8!

JUNCANII LUI VASILE MUTU

Cei mai frumoşi juncani crescuţi de mici cu grijă şi dragoste i-au adus multe necazuri lui Vasile Mutu. Mare ruşine i-au mai făcut. Cînd îi era lumea mai dragă, atunci îl lăsau în mijlocul drumului. Şi doar erau zdraveni şi buieci ca armăsarii. Dar omul nu putea merge cu ei nici la moară, nici la tîrg. Cînd îi apucau năbădăile, îl răsturnau în şanţ. De-ar fi purtat coroană în locul pălăriei, i-ar fi ţinut numai pentru frumuseţe că îi erau tare dragi. Altminteri i-ar fi dat lui Avram, să-i taie şi să-i vîndă înaintea sărbătorilor negre. Ar fi primit pe ei bani buni. Că erau graşi ca pepenii.

A lăsat însă tîrgul de azi pe mîine, crezînd că o să-i poată domoli, că vor trage la jug ca nişte animale cuminţi. Dacă ar fi vrut, juncanii ar fi urnit şi casa din temelie. Atîta putere aveau !

... O dată, îl pune însă păcatul să se pornească cu ei la pădure. Lemne mai avea în ogradă. Dar, se gândea el că nu strică să mai aducă. Că de va începe a viscoli, o să fie mai greu de umblat peste ţarina înzăpezită.

Pînă în Poieni au mers ei cum au mers. Că na, sania era goală. După ce omul a încărcat-o cu buturugi de fag, împieliţaţii n-au mai vrut să se urnească din loc. Dă el într-o

parte, dâ în alta, trage de dînşii, îi plesneşte cu biciul, juncanii nimic, nu se mişcă. Se înfurie bărbatul, împinge sania peste dînşii ; ei se proţăpesc cu coarnele în jug şi se opun. Atunci, nu se ştie cum se face că Vasile Mutu îi înşfacă de coarne şi, cînd îi răsuceşte odată, numai ce-i vede răsturnaţi cu copitele în sus în zăpadă.

Cînd a văzut că se zbat ca peştele pe uscat, fiind gata-gata să-şi dea duhul, i-a scos din jug, le-a dat cîteva ghionturi ca să se ridice şi i-a alungat în pădure. A băgat apoi capul în jug şi hai ! spre casă. A cam ostenit el, nu-i vorbă, dar la o bucată de noapte a ajuns cu sania încărcată în ogradă...

Ce s-a întîmplat cu juncanii nu s-a mai interesat. Era încredinţat că i-au sfîşiat lupii. Şi bine au făcut ! Şi-au umplut şi ei burţile cu carne fragedă şi dulce. Omului nu-i părea rău. Chiar se bucura că a scăpat, în sfîrşit, de belele. Că mult sînge rău i-au mai făcut spurcaţii de juncani !...
După o vreme, cînd aproape uitase de în-tîmplare, Vasile Mutu se pomeneşte cu o înştiinţare prin care pădurarul îl somează să se prezinte la canton, pentru a lua dobitoacele acasă. Că, nici mai mult, nici mai puţin., i-au pus stăpînire pe hrănitoarele vînatului şi-i mănîncă trifoiul ca lăcustele, îi termină drobii de sare...
Ceva şi mai grav, s-au bătut cu cerbii şi i-au alungat de la cîrdul lor de ciute... Că de întîrzie, va trebui să vîndă, pe lîngă aceştia, încă o pereche pentru acoperirea daunelor pricinuite...
19
O noapte întreagă s-a frămîntat în aşternut Vasile Mutu, fără să poată închide un ochi, chibzuind ce să facă ? Să-i mai aducă acasă.? să o facă pe vicleanul şi să spună că nu-s ai lui ? în sfîrşit, s-a hotărît că Va merge în pădure, va lua juncanii şi-i va da măcelarului... Dimineaţa, sărind din pat, omul îşi trase ciubotele în picioare, puse cojocul cel bun,, îşi îndesă cuşma pe cap şi, luîndu-şi bîta de după uşă, ieşi în ogradă. Deschise poarta, păşi în livadă... Aici, la stogurile de fîn, dădu cu ochii peste o ciurdă de sălbăticiuni. Strigînd teoha ! şi încereînd să le fugărească, amenințîndule cu ciomagul, dobitoacele nici n-au catadicsit a-l lua în seamă, nu tocmai să se urnească din loc. Din ciurda de sălbătăciuni, fluturîndu-şi coarnele amenințător şi boncăluind, ieşiră în faţa afurisiţii de juncani. Vasile Mutu făcu stîn-ga-mprejur şi alergă în ogradă ; intră apoi în casă şi trase zăvorul uşii. Cînd se mai dezmetici, revenindu-şi din spaimă, începu a rîde în hohote de unul singur. Rezemîndu-se cu coatele în fereastră, se holba prostit la musafirii care roiau în jurul stogurilor, de-vorîndu-i fînul adunat cu sudoare, într-o vară de trudă. „Na, că asta-mi mai lipsea ! făcu omul cu năduf. Na, că acu' o să trebuiască să-i trimit eu vorbă pădurarului să binevoiască a-şi lua dumnealui sălbăticiunile de aici. Că de nu, n-o să se poată plăti cu toate bogăţiile obcinei. Na, că acu...'".
LUPUU !
Se apropia de sat. Ploaia îl izbea în faţă, orbindu-1. Înainta anevoios prin hleiul drumului. Noaptea înghiţea întinderile ţarinii cu ogoare de cartofi şi ovăz, strecurîndu-i în suflet o nelinişte ciudată. De cînd se ştia, omul străbătuse această cale, în toate anotimpurile anului, umblînd în pădure, fie la tăiat lemne, fie cu vitele la păscut, fie la cules de fragi, zmeură, mure şi bureţi. Acum se întorcea acasă cu două coşuri pline cu hribi, hulubiţe şi cîţiva rîşcovi vărateci. Cu toate că ploaia îl pătrunsese la piele, era mulţumit că avusese noroc să găsească aşa de multe ciuperci.
— „Straşnic borş o să mai iasă din hribii cei tineri! gîndea în sinea lui, văzîndu-se stînd la masă lîngă nevastă şi înfulecînd lacom din strachină. Ce bune mai sînt hulubi-ţele şi rîşcovii fripţi pe cărbune !... Tot să mănînci !...".
Ajungîndu-i parcă aroma în nas, simţi cum îi lasă gura apă şi plescăi din limbă de plăcere.
întoarse de cîteva ori capul. Apoi, se opri şi încercă să sfredelească cu ochii depărtarea. Nu reuşi să desluşească decît şiroaiele ploii. Neliniştea ce i se strecurase adineaori în suflet o simţea acum cuprinzîndu-i întreaga fiinţă. Mai înainta cîţiva paşi şi i se
21
păru că aude un urlet jalnic. Ascultă... într-adevăr, auzul nu-l înşelă. Prin ropotul ploii, se prelingea scheunat fioros de jivină. „Nu se poate, gîndi omul îmbărbătîndu-se. Lupii nu umblă acum. Şi dacă ar umbla, nu dau vara la om".
Contrar ştiinţei lui despre apucăturile acestor fiare, auitul acela înspăimîntător ce venea parcă dintr-un fund de hău, îi căuta insistent urmele, lovindu-i sacadat timpanele. Simţi apoi cum părul i se face sîrmă şi pălăria îi este pe punctul de a-i cădea de pe cap. Strînse cu putere torţele coşărcilor în mîini şi o porni mai departe, trăgînd mult aer în piept. Făcu cîţiva paşi. Urletul acela înfiorător îi umpluse urechile, paralizîndu-i încheieturile trupului. Sforţîndu-se, mai făcu cîţiva paşi. Apoi o luă la fugă. Şi cum fugea, simţi o greutate uriaşă aruncîndu-i-se în spate, de era gata-gata să-l trîntească la pă-mînt. Sălbăticiunea se încleştase cu ghearele în spatele lui şi începuse să-i sfîrtece umerii şi grumazul cu colţii ascuţiţi. Îşi ţipă gîndu-rile toate, adunate într-un strigăt : „Lupuu !" şi, zvîrlind coşurile cît colo, duse mîinile după cap şi înşfacă cu degetele-i vînjoase gîtul fiarei. De spaimă, muşchii corpului i se în-dîrjiră în aşa măsură, încît namila din spinare i se păru că nu are nici greutatea unui cîrlan pricăjit. Stringînd-o cu putere de grumaz, o simţi cum se zvîrcoleşte să scape din încleştare. După cîteva clipe de zbatere disperată, animalul începu să se potolească treptat-treptat...
Cu sălbăticiunea „îmblînzită" în spinare, omul porni în neştire spre sat, frămîntînd din greu hleiul drumului de ţarină. Luînd-o
22
apoi peste ogoare, se înfundă într-un lan de porumb şi se rătăci. Şi ploaia nu mai contenea...
Cît a mers, pe unde a umblat în noaptea aceea, cine ar putea să ştie ! Dimineaţa, în zori, un vecin îl găsi în uliţă rezemat de gardul de nuiele. Apropiindu-se cu băgare de seamă de el şi văzînd că fiara nu face nici o mişcare, îşi luă inima în dinţi şi descleştă degetele omului înfipte în gîtlejul ei. Mort, lupul s-a desprins din spatele bărbatului şi a alunecat jos. Omul rămase în poziţia în care îl găsise, transformat parcă într-o stană de piatră. Apoi, clătinîndu-se

într-o parte şi-n alta, s-a prăbuşit peste fiară. îngrozit, vecinul scoase un strigăt care acoperi pentru o clipă ropotul ploii, lovind în ferestrele caselor apropiate : „Lupuu ! Săriţi !". ...Cîţi-va gospodari ieşiră în fugă din ogrăzi, îndreptîndu-se într-acolo. Şi ploaia cădea, şi cădea şiroind...
; t î u ■
CASA
Să scape de gura bunicului, nepotu-său i-a promis că o să se însoare. Insă l-a rugat să nu-l mai bată atîta la cap... Că el, Minai Faur, ştie ce are de făcut; că o să ia fata care i-i dragă şi nicidecum una din cele pe-ţite de dumnealui.
Cînd îi spunea vorbele acestea, moşul s-a îngălbenit la faţă şi i-a tremurat barba. S-a bucurat cînd l-a văzut că se apucă serios de casă. Cu toată bucuria, a strîmbat din nas şi i-a reproşat că ce-i trebuie atîtea case ; ce o să facă cu ele ? Că o are pe cea rămasă de la părinţi, că i-o dă şi pe-a lui.
Mihai a rîs, spunîndu-i că astea nu-s pentru dînsul. Că, de vrea, le poate lua în spate şi duce la tîrg. Dar că nimeni n-o să-i dea pe dînsele atîţia bani cît să-şi facă ciubote de lac, bondiţă şi cămaşă cu flori. Şi ca să-l convingă că are dreptate, l-a luat pe buni-că-su cu dînsul.
Cînd au a^uns în ogradă, nepotu-său i-a zis să se aşeze pe laiţa de la fîntînă şi să se uite la bordei. El a intrat în tindă şi s-a proptit cu timarul în uşori. S-a încordat de vreo două ori şi a ieşit cu tot cu uşă şi cu peretele din faţă. Apoi a pus mîna pe acoperiş şi l-a aruncat peste gard ; crezînd că o
să se atingă şi de casa lui, bătrînul şi-a făcut cruce şi l-a ameninţat cu cîrja.
... I-a trebuit o săptămînă ca să aleagă şi să taie brazii pădurii. A cioplit apoi bîrnele şi le-a pus la zvîntat. în vară a făcut clacă de cărat. Vreo zece flăcăi au venit cu căruţele şi în sîmbăta aceea nici n-au avut toţi cîte trei încărcături. Şi Mihai Faur i-a omenit pe băieţi, împărăteşte ! Au băut rachiu, au mîncat carne de viţel friptă cît au putut. Au jucat apoi o noapte întreagă, încît scrip-carii au trebuit să doarmă vreo două zile ca să-şi vină în fire şi să mai poată cînta şi nepotului şi bunicului.
Multă lume a mai fost atunci în ogradă ! Băietani şi fete — mai mult de o sută ! Şi el a invitat doar cîţiva. Aşa-s însă oamenii de pe la noi : cînd îi vorba de petrecere, vin cu toţii, fie că-s poftiţi, fie că nu.
Se ştie că în asemenea ocazii nu se supără nimeni. Că muzica îi făcută pentru plăcerea şi -bucuria inimii...
După clacă, a curăţat locul unde a fost casa bătrînească şi a început clădirea celei noi.
Atîta ce-a învîrtit şi a sucit bîrnele pînă a ieşit o clădire cum nu s-a mai văzut prin părţile acelea de lume. Cu patru odăi jos şi trei deasupra, cu acoperişul în formă de turnuri. Cine o vedea rămînea înmărmurit ca în faţa unui castel crăiesc. Pînă şi bunicul, care o urmărise de cum a început nepotu-său s-o
25
2 — Statuia
ridice, se minuna de frumuseţea ei. Se uimea de ce a fost mintea lui în stare să scornească.
... Mihai a rîs de bătrîn multă vreme, că nu a vrut să se mute cu el în casa cea nouă. De altfel, a încercat să îl împiedice şi pe nepot să facă acest pas. Casa nouă cică, cere cap de om. Şi, cum el nu are de gînd să dea ortul popii, îl sfătuia şi pe Mihai să mai locuiască la dînsul. Să se însoare, să aducă pe lume cîţiva copii şi apoi să se aşeze cu toţii acolo. Cînd sînt mai mulţi îi mai uşor. Au şi de unde muri. Că doar n-o să cadă păcatul chiar pe el. Moartea poate să aleagă şi pe altcineva...
în vremea aceea, cînd căposul de Mihai şi bunică-său se contrau cu vorbe de la te miri ce fleac, se abătu peste obcine o furtună năpraznică care a scos copacii din rădăcini, a smuls acoperişuri de case...
Stihia devastatoare a măturat din calea ei şi turnurile „castelului crăiesc", i-a năruit bîrnele pereţilor, dărîmîndu-i. Şi focul care ardea în vatră a cuprins toată lemnăria, transformînd totul în cenuşă, pe care a împrăştiat-o în cele patru vînturi. înspăimîntat de nenorocirea care s-a abătut asupra lor, bătrînul a aruncat blestem greu locului acela şi vremii de cumpănă şi s-a tras undeva spre cîmpie, în căutarea unui tărîm mai blînd, unde să poată trece în linişte, de moarte bună, în lumea veşniciei. .,,,_
26
Nepotu-său Mihai Faur a luat drumul în sus, către munţii cei mari care sprijină cerul, şi s-a oprit undeva într-o poiană, pe malul unui izvor. Aici a hotărît să-şi ridice o altă casă, mai trainică, din piatra muntelui. Cum va arăta casa asta, cit a trudit la zidirea ei, o să-ţi spun altădată, îşi încheie George a Macrinei povestea şi, luîndu-şi fluierul de pe grindar, începu a cînta doina lui preferată, răscolitoare de tristeţi pustiitoare.
Vi
I Oi i, , i ,, ■ ., f <3'> I
..■-■■■. ' ■• lî
MOARTEA CERBULUI
Cît au stat soldaţii aici nu ştiu dacă au mai făcut altceva, decît să se ocupe de procurarea şi prepararea hranei, de înfulecarea ei pe aşezate, cu poftă de lăcustă. Şi aveau de unde. Pădurea adăpostea tare multe sălbă-tăciuni. Ocrotite ani de zile de pădurari, ele s-au înmulţit în aşa măsură, încît nu le mai putea ţine nimeni numărătoarea.

Lingă casa pădurarului, devenită acum cuib de oameni fără de suflet, începuse să se adune grămadă de oase. Şi au tot crescut în grosime şi înălţime grămezile acelea, au tot crescut o dată cu împuţinarea animalelor. Că soldaţii le doborau cu armele, întîi pe alese, apoi cum le cădeau la îndemînă. Cerbii şi ciutele, ţapii şi căprioarele, puii lor neastîmpăraţi s-au rostogolit cu boturile umezite în ierburi, însîngerînd poienile şi izvoarele. Scroafele cu purcei şi vierii cu coamele în vînt au căzut pe brînci, muşcînd cu colţii ţarina. Se pustiise pădurea, se pustiise.
îngrozite de pocnetele armelor, păsărilor parcă le pieriseră glasurile, stînd pitulate în rămurişul copacilor. Pînă şi lupii îşi căuta-seră ascunzători pe alte meleaguri...
în vara aceea blestemată, la o anumită oră a zorilor, lîngă o grămadă de oase îşi făcea apariţia un cerb nemaiîntîlnit prin păr-
ţile noastre de mare şi frumos ce era. Adul-mecîndu-le cu botul şi scormonindu-le cu picioarele de dinainte, ciolanele scoteau nişte sunete ciudate. Atunci înălţa capul şi, dîn-du-şi coarnele rămuroase pe spate, trimetea dimineţii mugetul său jalnic şi prelung, tul-burînd liniştea depărtărilor. Apoi, înconju-rînd de cîteva ori osuarul acela înalt de vreo doi stînjeni, dispărea fără urmă în ascunzişurile pădurii. Şi s-a strecurat pînă acolo, lîngă casa pădurarului, în nenumărate daţi. Poate ar fi continuat să vină pe furiş săptă-mîni sau luni în şir, dacă nu s-ar fi auzit într-o bună zi bubuitul înspăimîntător al tunurilor. De la poalele obcinilor, dinspre amiază, se năpustise val de proiectile care, în explozii, întorceau pădurea cu rădăcinile în sus. Şi o dată cu înaintarea paşilor morţii, soldaţii au fugit îngroziţi spre nord, iar cerbul, rănit de o schijă la un picior, s-a strecurat în satul părăsit şi s-a ascuns în desişul unui pomăt.
După mutarea frontului în alte părţi, cînd s-au întors, spre toamnă, oamenii din refugiu, au găsit hălăduind prin trifoaie un cerb singuratic. Şi parcă se sfătuiseră cu toţii să nu se atingă de el. Lăsat în voie, păştea lacom prin grădini şi, după ce se sătura, se apropia de vreo fîntînă, căutînd să-şi poto-■ lească setea. De la un timp, se obişnuise să aştepte cuminte pînă ce i se umplea ciutura cu apă şi, întinzîndu-i-se dinainte, băga botul şi o sorbea cu nesaţ pînă la fund. Pe urmă flutura de cîteva ori din cap, de parcă ar fi mulţumit pentru adăpare şi se întorcea şchiopătînd în livezi.
29
Intr-o după-amiază, cineva l-a văzut cum se uita galeş la cîrdul de cocoare care, stri-gînd a disperare, băteau înălţimile cu aripile lor neobosite. Urmărindu-le cu privirea pînă le înghiţiseră depărtările sudului, cerbul mugi a jale şi o porni spre pădure fluturînd coarnele înrămurate. Şi nu l-a mai văzut nimeni prin livezile sau pe la fîntînile satu-lui. Pădurarul a fost singurul om care l-a mai întîlnit. Trezit într-o dimineaţă din somn de un muget sfîşietor, el a ieşit afară şi a descoperit cum se învîrtea un cerb în jurul uneia dintre grămezile albe... Apoi se opri şi scurmînd cu copitele, ciolanele au prins a scoate nişte sunete ciudate...
Cerbul îngenunche şi îşi întinse grumaziil peste oasele acelea cîntătoare. Cînd ajunse acolo, a văzut cum cerbul îşi întinde fără vlagă picioarele, rămînînd ca răstignit peste grămada aceea albă de oase. Larg deschişi, ochii lui mai păstrau parcă în pupile imaginea cîrdului de ciute şi pui, ieşit în zori pe poienile mănoase ale pădurii...
î ■
CAUTA-I URMA, IOANE !
Fratele lui Vasile Mutu, Ion, era la o cumătrie. Că-l rugase vecinul să-i boteze odrasla. Şi el s-a prins cu dragă inimă. Că dînsul şi cu nevastă-sa au botezat şi au cununat multe suflete. Şi nu din pricină că aveau un singur băiat şi nu trebuiau să-şi strîngă cureaua. Nu. De-ar fi avut o claie şi tot ar fi botezat şi cununat atîţia. Fiindcă le-a plăcut la amîndoi să ia parte la aceste bucurii. Că doar altele mai mari nu prea are omul cît trăieşte.
Ca să fie naşă de să-i meargă vestea, s-a îngrijit săraca femeie cu vîrf şi îndesat, de cele de trebuinţă. Multe daruri au dus ei pentru copilul acela !
Da' şi gazdele s-au pregătit să-i omenească crăieşte. Şi cînd îi era lumea mai dragă, ce să vezi ?
Simte Ion că-i intră ceva în urechea stingă şi începe să-l gîdilească. Bagă degetul cel mic, degeaba. I se păru că cineva joacă tontoroiul în fundul capului său.
Nemaiputînd răbda, o cheamă pe nevastă de-o parte şi o pune să se uite înăuntru. Dar ea nu văzu nimic.
Măi, ce să fie ? De stat nu mai putea omul sta o clipă în loc. Simţea că plesneşte ca dovleacul în ploaie. Atunci aleargă acasă.
31
Se întinse în pat şi începu sa scuture capul. Credea că doar-doar o să iasă dracul din ureche. Da' ţi-ai găsit !
Văzînd că nu se linişteşte, femeia se gîndi să-i toarne ceva în ureche. Apă ? Nu. Rachiu ? Mai bine-l dă- pe gît. Untdelemn — hotărăşte în cele din urmă. O fi o gîză sau dumnezeu ştie ce altă gînganie şi o să se ridice la suprafaţă. După ce i-a umplut urechea, omul a stat nemişcat şi a ieşit...
„îi purice, bărbate", zise nevastă-sa. „Prinde-l şi dă-l încoace să-l judec", strigă Ion. Ce-i drept, femeia l-a luat cu buricele degetelor, uşurel-uşurel, şi i l-a pus în palmă. Şi cînd a st'rîns el mîna o dată!... Ce folos însă?... Cînd a deschis palma, spurcatul de purice ţuşti! în cojoacele de pe pat şi dus a fost.
„Na ! Caută-i urma, Ioane !". „Prinde-l tu, femeie, dacă poţi".
Mare necaz a fost că i-a stricat cumă tria, afurisitul! Acum, de petrecere a uitac el repede, dar de gura femeii mai

greu. Că de eîte ori îşi amintea de păţania lui cu puricele, şi începea a rîde. Cică nu-i de mirare, că l-a biruit un asemenea viteaz... A auzit ea undeva că şi elefantul, cît este el de mare şi tot face sluj în faţa ţintarului furios, rîdea gros George a Macrinei, povestind întîmplarea auzită din bătrîni.

X "
r , fi ,'
1',

IN OSPEŢIE

Petru al Lupului a plecat de dimineaţă în pădure să culeagă fragi şi zmeură, să caute bureţi. A umblat pînă a reuşit să-şi umple coşărcile cu de toate. Apoi s-a întins în poiană şi, uitîndu-se la cer, a prins a fluiera cîn-tec de dor.

Cum stătea aşa în iarbă, se auzi strigat. Cînd se uită, erau cîţiva vînători cu puştile pe umăr. Se ridică în picioare şi le dădu bună ziua. Unul din ei îl măsură cu privirea şi îl întrebă ce caută în pădure. Atunci le-a arătat cele patru coşuri pline. Au început să rîdă... Apoi au dat să se ducă. Petru s-a mirat de veselia lor şi punînd pe umăr cele două coşărci legate cu torţile de par, le-a prins pe celelalte în mîini. Cel ce îl iscodise adineauri, se întoarse către flăcău şi îl invită să treacă, cînd va putea, pe la casa silvică Cică, are să-i spună ceva de seamă...

Tînărul şi-a amintit de poftirea ce i-o făcuse omul acela, abia în toamnă. Cînd a apărut la poarta lui, l-au întîmpinat nişte cîini cit viţeii de mari. Au lătrat ei ce-au lătrat la dînsul, pînă a început a le vorbi. Atunci au tăcut, au prins să sară în jurul

33

lui, să i se gudure pe la picioare. Din prag, pădurarul se uita mirat la musafir, se uita la jocul dulăilor... Se aştepta, probabil, să-l vadă sfîşiat şi, cînd colo, cîinii lui deveniseră blînzi ca mieii.

Totuşi, îi aruncă un zîmbet binevoitor şi îl invită să ia loc la masa din cerdac, pe un fotoliu de piele de mistreţ. Se aşează şi dumnealui pe unul de cealaltă parte a mesei şi începu să-l descoase. Ce mai face ? Cum o mai duce bunică-său cu sănătatea? Că el a fost prieten bun şi cu tată-său. Au umblat amîndoi la vînătoare, la petrecerile satului, în vreme ce îi răspundea la întrebări, pădurarul a strigat-o pe nevastă-sa şi i-a poruncit să aducă o oală cu vin din miere de albine şi ceva de mîncare. Cică are un oaspete de soi şi vrea să-l omenească împărăteşte. Pu-nîndu-le pe masă o tavă cu carne friptă de căprioară, femeia le umplu cănile cu vin şi, urîndu-le ospăţ bun, dispăru în casă.

Cînd li se dezlegară limbile, de nu le mai puteau opri poveştile, iată că intră în ogradă trei vaci cu ugerele aproape de pămînt, şi doi pui de căprioară ţopăind în jurul lor. In urma lor — o fată frumoasă cum nu mai văzuse Petru pînă atunci. După ce a băgat vitele în grajd, a dat bună ziua şi a intrat în casă, urmată de cei doi iezi jucăuşi.

Gazda i-a explicat că-i fiică-sa Măria şi că i-i dragă ca lumina soarelui. într-un tîr-ziu, a strigat să le aducă Măria o oală cu vin de zmeură. Cică s-a săturat de cel de miere şi pofteşte un pahar mai acrişor. Cînd a venit fata şi le-a umplut cănile, omul a chemat-o şi pe nevastă-sa şi a rugat-o să ia loc cu ei la masă. Pe Măria a trimis-o să mai

34

aducă nişte friptură şi cînd s-a întors a aşezat-o în fotoliul din stingă lui, îndem-nînd-o să guste din vin, din mîncare. Pe musafir l-a înfăţişat ca fiind cel mai destoinic şi mai frumos fecior de prinţ. în-cît, auzind ce spune, Petru şi-a amintit de o poveste mai veche, scornită pe seama lui şi, amuţind, a roşit pînă în vîrful urechilor...

Nu i-ar fi fost ciudă, dacă nu l-ar fi prevenit că-i în stare să prindă toţi urşii din pădure şi să-i aducă la canton. Cum se poate una ca asta ? îi cere omeneşte, cu multă cuviinţă, mîna fetei şi dumnealui vrea să-l vadă luptîndu-se cu ursul ? Cică asta-i dorinţa Măriei ! Parcă Petru n-ar fi vorbit cu dînsa în atîtea rînduri. Prost am mai fost, doamne ! Trebuia să o fure, cum se mai obişnuieşte şi apoi să rîdă el de dumnealui... Să-i fi cerut tot ce are pe lingă casă, ca să se cu-nune cu fiică-sa.

„A naibii treabă ! se frămînta înciudat flăcăul. Da' lasă că o să mă pomeneşti matale, tată socrule !".

Şi într-o bună zi, feciorul ia arma de vî-nătoare şi un lanţ cu juvăţ de sîrmă la capăt, pune cuţitul la brîu şi se duce în căutarea urşilor. Ştia el pe unde hălăduiesc ei ; îi mai văzuse culegînd zmeură.

Erau tot în parchet, aşezaţi pe ospăţ. Ursoaica şi trei pui de toată frumuseţea. I-a lăsat să se sature de dulceaţă şi să coboare la izvor. După ce-au sorbit apă rece, mama s-a întins la soare pe mal, iar puii au început jocul. Cînd a fost sigur că doarme buştean-,

35

vlăjganul s-a apropiat tiptil şi i-a pus jmî-cul pe grumaz. Cînd a sărit în picioare era şi legată de un brad. Şi cu cît se zbătea mai tare, cu atît sîrma o strîngea mai rău, sufo-cînd-o. Slăbindu-i puterea, ursoaica s-a aşezat pe labele din spate şi se holba fioros la om. Petru s-a apropiat iarăşi de namilă şi a dat să-i bage un ţuhal pe cap. Nu ştiu cum s-a făcut că s-a pomenit cu ghearele labelor din faţă, sfîrtecîndu-i pieptul. într-o clipă el i-a şi înfipt cuţitul în grumaz, răs-turnînd-o la pămînt. Ursoaica a scos un răcnet dureros şi a mai dat de cîteva ori din picioare... Puii s-au adunat în jurul ei şi se uitau speriaţi. Flăcăul şi-a spălat zgîrieturile în izvor. A ridicat namila în spate şi a pornit-o spre canton, cu puii după dînsul. Ajuns în curte, a aruncat-o lîngă prag şi a strigat viitorului socru să aibă grijă de ursuleţi. pînă o să-i mai aducă din cei mari...

Către seară Petru s-a trezit cu Măria, însoţită de cei doi căpriori şi de ciurda de cîini, la poartă. I-a spus că nu se mai întoarce la părinţi, că rămîne pentru totdeauna la dînsul. Atunci a poftit-o înăuntru, rugînd-o să fie ea de-acum stăpînă la casă.
A scris un bilet prin care îi înştiinţa pe părinţi să înceapă pregătirile pentru nuntă, a legat hîrtia de zgarda unuia şi i-a trimis cîinii înapoi. A închis apoi iezii în grădină...
într-un tîrziu, numai ce-l aude pe bum-că-său bătînd cu cîrja în poartă şi strigîn-du-1. Alergă să-i deschidă. Bătrînul n-a vrut nici în ruptul capului să intre în ogradă.

Ba, i-a retezat-o scurt : să nu se atingă de fată pînă nu se cunună. De unde a auzit ? Cine i-o fi spus ? Să vină în puterea nopţii ? A trebuit să-i făgăduiască. Ce era să facă ? Să-i fi spus că Măria se află de cu seară în patul lui ?
... Pregătirile pentru nuntă le-au făcut socrii. De petrecere însă n-a avut parte. Că-n preziua ei a închis ochii bunicul lui Petru. I-a făcut înmormîntare frumoasă, cu muzică. Şapte popi au slujit, însoţindu-l pe drumul din urmă. Fie-i ţarina uşoară !
în loc de nuntă cu lăutari, tinerii au rămas numai cu cununia civilă, făcută la primărie. Cu toate acestea, fericirea lor nu a cunoscut vreo ştirbire. Şi continuă să fie luminoasă cum era cînd s-au căsătorit. Gîn-durile şi sufletele lor sînt nedespărţite de cînd s-au întîlnit. Şi nu pot o clipă să se îndepărteze unul de celălalt. Că aşa-i dragostea adevărată. Te arde ca focul, dar tot frumos rămîi. Cum sînt Măria şi Petru şi astăzi...
■f:
STELELE DIN FINTINA
Uriaşul ăsta de Culai nu este superstiţios. L-ai cunoscut şi tu. Ai şi văzut cum îi ia în derîdere pe cei care cred în anumite semne. Cu toate astea, stelele căzătoare îi produc teamă. ...Cînd era el copil, cică, o babă ar fi văzut o stea mare şi roşie căzînd colea în luncă... Şi acum, ajuns bărbat în putere de-i în stare să dovedească şi ursul la trîntă, se mai frăsuieşte, întrebîndu-se că de ce steaua a trebuit să se îndrepte spre locurile noastre ? De ce nu s-a dus mai la vale sau mai la deal, unde-s pădurile negre ? Că el, Culai, n-a văzut nimic atunci.
Şi doar avea ochi ageri, de vultur. De ce să se fi stins în Suceava ? Sigur că nu. Că nu s-a găsit păstrăv mort. Dar atunci cum, dumnezeu, frunzele sălciilor şi ierburile s-au scrumit" de parcă trecuse prin ele pîrjolul ? Da' ce ? n-a putut să le ardă seceta ? Se putea, sigur, se putea. în definitiv, ce dacă... ?
A căzut, să-i fie de bine. Odihnească-se în pace ! Pe Culai n.u-l interesează stelele căzătoare, care se sting pe pămînt sau în apă. însă cînd vine vorba de cele bătute în cuie pe bolta întunericului, se schimbă lucrurile. Se zgîieşte adesea la ele, cu credinţa că ar putea să le descopere ochii, nasul sau gura. Ce-i drept, pînă acum n-a reuşit.

Dimpotrivă, tot uitîndu-se la stele, a dat într-un rînd peste lună. Şi cum stătea ea spînzurată în copacul cerului, numai ce-o văzu că ia înfăţişare de scroafă şi se repede guiţînd asupra lui. Nici una, nici două, ha-ramul îl şi azvîrle cu ritul cît colo, că el se trezeşte în fundul fîntînii. Noroc că nu era apa prea adîncă. S-ar fi înecat sigur. Unde mai pui că a trebuit să stea acolo pînă dimineaţa. Intre stele a stat. Oare ele i-au ţinut cald la picioare ? ...
Cînd a venit tat-su să scoată o ciutură de apă şi a dat cu ochii de Culai, şi-a făcut cruce de parcă l-ar fi văzut pe ucigă-l toaca. Să-i fi spus că a intrat să prindă păstrăvii ? Tat-su îi adusese cu scopul de a curăţa fîn-tîna de lighioanele ce-i căzdeau în oglindă şi acum peştii erau cît scrumbiile...
Scoţîndu-l de acolo cu chiu, cu vai, nu l-a lăsat în pace pînă nu i-a învineţit o parte a trupului, de la spate, că a fost nevoit, îm-pieliţatul, să mănînce în picioare, lîngă masă, vreo două săptămîni.
însă celor doi păstrăvi tot le-a venit el de hac, mai tîrziu. Cu un cîrlig ascuţit, făcut din sîrmă, şi legat de o sfoară, i-a scos afară să le arate soarele. Bine-nţeles, le-a probat apoi în vatra cu cărbuni, tăria solzilor punctaţi în diferite culori. Şi tare gustoşi au mai fost ! Apoi, a început a-l iscodi pe tat-su, dacă nu mai are de gînd să aducă alţii. Că cei care au fost, îi explica mieros Culai, au intrat pe firul izvorului şi nu s-du mai întors...
Sînt aproape sigur, încheie George a Ma-crinei povestea, că numai de-atunci i se trage lui Culai, frica aceea grozavă de stelele ceru-

lui şi în special de cele căzătoare, că vezi bine, a stat o noapte întreagă între stelele care se scăldau în oglinda fîntînii şi el, tehuiul, credea că au căzut acolo... Şi, doamne, cît s-a necăjit Culai să le adune în poala cămăşii să le poată scoate afară ! să le salveze de la înec ! Cît a sărit el printre stelele acelea, ferindu-se să nu le calce cu tălpile sale crăpate, înţepate de spinii prundului ! Ce să-i faci ? O fi şi asta un fel de sminteală? Sigur că este, ca şi acum la bătrîneţe a fost văzut în cîteva rînduri cum se muncea să scoată în ciutură stelele, care se oglindesc noaptea în ochiul fîntînii... Altminteri uriaşul ăsta de Culai îi bărbat harnic, munceşte cît doi, dar brumă de bunăstare nu-i vedea pe lîngă casa lui. Şi umblă cu nişte straie feli-goase, de parcă ar fi din şatra ţiganilor călători...
■"•> •;,:•«
oq

VIDRA? i

Luînd cu furca ultimele pale de fin şi aruncîndu-le frăţine-su în sanie, Costan a obser-vat mişeîndu-se ceva sub podina stogului. Trăgînd cu coada ochiului într-acolo, deveni mai atent în mânuirea uneltei. Con-statînd că încetineşte aruncatul, Ilie îl îndemna : „Grăbeşte, Costane, grăbeşte !".

„Mă grăbesc, mă grăbesc" — răspundea el. Mai mult se gîndea însă la ce-ar putea să fie sub podina, decît la încărcat. Tare ar fi vrut ca dihania aceea mişcătoare să fie o vulpe ! „Fie ce-o fi, de mîna mea tot nu scapă" — dădu el glas gîndului oprindu-se din lucru. Ilie îl auzi şi văzîndu-l stînd, se răsti la ei : „Ce bombăneşti acolo ? Ce nu scapă de mîna ta? Hai! Zvîrle fînul mai repede!". „Ia, dihania ce se ascunde sub podina". „Ce dihanie? Nişte sărăcii de şoareci trebuie să fie. Vezi-ţi de treabă şi dă mai repede !" „îmi văd, îmi văd. Dau, dau" — răspunse Costan şi scormonind cetina se pomeni că-i ţîşneşte pe lîngă picioare o mogîldeată neagră-albăs-truie, mai mare ca un motan şi aleargă spre malul Bilcii. „Iat-o !" strigă Costan şi, încer-cînd să sară după ea şi s-o lovească cu furca, se împiedică cu opincile în cetină şi se prăvăli, oît era de lung, în zăpadă. „Vidra, deşteptule ! Prinde-o, n-o lăsa!" ţipă Ilie şi,

dînd să coboare din sanie, se răsturna (hi aproape jumătate din finul încărcat. Pînă a reuşit Costan să se ridice în picioare şi să ia furca de jos, pînă a ieşit Ilie din grămada de fîn, vidra a şi străbătut porţiunea de teren ce despărţea stogul de pîrîu şi s-a scufundat în apa străvezie, ascunzîndu-se în cotloanele de sub ţărm. „Deştept mai eşti, n-am ce zice! îşi vărsă Ilie năduful. Să laşi să-ţi scape de sub nas asemenea minune ! ?". „Iaca mi-a scăpat! Spuneai că-s şoareci şi să-mi văd de treabă"...

Tot ciorovăindu-se ei aşa vreme de aproape un ceas şi tot aruncîndu-şi vina unul pe altul, au fost nevoiţi în cele din urmă să se lase păgubaşi şi să se apuce de încărcat fînul, răsturnat din sanie. Apoi l-au strîns cu dru-cul şi, legînd lanţul, au pornit-o spre sat, pe lîngă boi. Pînă acasă Ilie n-a făcut altceva decît să-l mustreze pe Costan, zicîndu-i : „N-ai fost în stare s-o prinzi. Ştii tu cît ajunge o blană de vidră ? îi mai scumpă decît o vacă. Ciubote de lac şi cuşmă de astrahan ne cumpăram pe ea, deşteptule !".

După această întîmplare, ani în şir, cei doi fraţi au tot clădit fînul în locul acela şi cînd îl transportau iarna acasă, erau cu ochii în patru că doar-doar vor da din nou peste norocul ce le-a surîs atunci. Dar nici o vidră nu s-a mai oploşit pe la stogul lor. Şi ei se înţepau mereu cu vorba, dînd într-una vina unul pe altul... ;

1 f ' ^ !

CIND BRUMA TOAMNEI.

Cu toate că ieşise vorba în lume că-i cam nătăfleaţă, şi-l joacă nevastă-sa cum crede de cuviinţă, Ilie Mutu trudea cît era ziua de lungă la pădure. Şi se obişnuise să aducă acasă, cînd venea de la lucru, nu numai banii cîştigaţi, dar şi fel de fel de fructe şi bureţi, păstrăvi şi raci. Toate acestea le făcea numai din dragoste pentru femeia sa, la care ţinea ca la ochii din cap. Unde mai pui că de la o vreme căpătase şi pofta prinderii sălbăticiunilor bune de ospăţ sau numai pentru blană. Învăţase să pună cu iscusinţă capcanele cu momeli şi simţea o mare plăcere cînd găsea într-însele cîte o jivină, zvîrcolindu-se.

Numai cu cele două palme şi cu mintea lui isteaţă, omul a adunat ceva bogăţii, îneît de la o vreme a început să-i meargă vestea că ar fi descoperit undeva o comoară. Ba unele guri rele mai strecurau în cisla lor şi cuvinte de groază. Cică feciorul Savetei ar fi legat tocmeală cu ucigă-l toaca şi, în schimbul sufletului, împieliţatul îi aduce tot ce-i poftеşte femeia...

Şi cele auzite prin sat, răceala cu care îl întîmpinau vecinii, dar mai cu seamă cicăleala nevesti-sii, au prins să-l îngrijoreze, să-i fie chiar frică de tot ce se întîmplă in jurul lui. Dragostea pentru soţie începuse să

se transforme în ceva anormal firii sale, în neîncredere, în ură. Devenind tot mai tăcut, prefera mai mult singurătatea pădurii ; nu mai dădea pe acasă cu săptămînile.. . In schimb, femeia nu prea lua în seamă aceste schimbări. Dimpotrivă, întinerind parcă, îşi vedea de „treburi", liniştită. O tulbura, doar gîndul că omul ei o cam răreşte cu venitul pe acasă şi cînd trece nu aduce mai nimic nici în chimir, ba nici în traistă. Pentru acest motiv îl ocărî în cîteva rînduri, de nu ştiu el pe unde să iasă din ogradă. ..

— Arză-te-ar focul să te ardă... aruncă odată Ilie Mutu blestemul şi se făcu nevăzut pentru o bună bucată de vreme. Pe unde a umblat ? ce a făcut ? cine ar putea să ştie ? Obrazul în lume nu şi-l mai arătase. Totuşi, cineva spunea că l-a întîlnit în mai multe rînduri, în nopţile acelea ale toamnei. Numii că oricît a încercat omul să intre în vorbă cu Ilie Mutu, nu a reuşit să-i smulgă nici o vorbă. Cînd se auzea strigat pe nume fugea ca o nălucă din împrejurimile gospodăriei sale, pe unde stătea cică furişat la pîndă. . . Bucuroasă că nu-i mai calcă pragul, nevas-tă-sa se aşezase pe trai tihnit, pe petreceri. Flăcăul cel tomnatic care ştia să cînte din fluier, de plîngeau sau jucau pietrele cînd dădea glas doinelor şi horelor, se mutase acum cu totul la ea. Nişte cumetre, nevăzînd cu ochi buni cele ce se întîmplau la vecini, au prins a cleveti pe seama femeii...

— Dacă a dispărut tontul de acasă, ce era să facă biata femeie ? o compătimea văduva lui Silvestru din deal, luîndu-i apărarea.

— Ei na ! Mare minune !
— Sigur că-i mare ! replică o babă mai înţeleaptă. De i-ar fi tras Ilie un toc de bătaiei-
44
şi-ar fi aruncat-o în drum, aţi mai avea ce spune ?
— Da' ce ? Femeia n-are voie să fie şi ea măcar o dată bărbat ?
— Dacă-ar purta pălărie şi izmene, ar putea să aibă acest drept. Da' aşa...
— Iaca ce lipseşte lumii, să fie lume !
— Cine dintre noi, femeile, ar fi în stare să-şi alunge omul de-acasă ?
— Uite că s-a găsit una !
— Halal să-i fie !
— Doamne păzeşte !
Şi-n vreme ce gurile rele cleveteau pe seama păcatelor oamenilor, într-o noapte întunecoasă, cu nori grei, gospodăria lui Ilie Mutu a fost rasă de pe faţa pămîntului. O înghiţiseră flăcările unui pîrjol care, neputînd să fie stins de către săteni,, au mistuit totul, totul. în mormanul de cenuşă rămas pe locul acela au fost găsite două mumîi carbonizate care, presupuneau unii, ar fi fost cîndva două trupuri omeneşti. Fluierul de aramă, înnegrit de foc, descoperit în cenuşă, a întărit părerile oamenilor că cele două cadavre desfigurate nu erau decît păcătoasa de femeie a lui Ilie Mutu şi flăcăul tomnatic şi petrecăreţ.. .
După o bucată de vreme de la acea tragică întîmplare, cînd gura lumii începuse a măcina alte fapte, ieşite din comun, din viaţa satului, căzuse într-o seară brumă groasă, acoperind în argintul ei cîmpul şi livezile. Spre dimineaţă, pe locul ruinii, învelit acum într-un alb imaculat, se furişase o umbră de om şi, oprindu-se din mers, izbucni într-un rîs hohotitor, rîs care biciui înspăi-
45
mîntător liniştea depărtărilor încremenite. Şi umbra aceea a dispărut ca o sălbăticiune hăituită, spre pădure şi nu s-a mai întors de-atunci pe aici. . . Doar ecoul unui rîs îl mai aud unii, din cînd în cînd, în nopţile tîrzii înspicate de bruma toamnei şi ecoul acela sinistru şfichiuieşte încremenirea zării, pînă hăt departe, către negrele păduri ale obcinei.
URECHEA PORCULUI

Luna intrase în nori. Se stîrni vîntul. Costan îl strigă de cîteva ori pe Vasile şi văzînd că nu-i răspunde, se lăsă păgubaş.
„Doarme buştean. Leneş, găliganul ăsta. Trîntor, nu alta. De l-aş lăsa, nu s-ar mai trezi! Da' îl scutur eu acu'. Să mai ducă şi dumnealui de căpăstru. Di, di naram !".
Opintindu-se în hamuri, caii grăbiră ce grăbiră pasul, apoi se lăsară pe tînjală aştep-tînd parcă să fie plesniţi din nou cu biciuşca. Fulgerul lumină ca ziua. Stingîndu-se, animalele şi omul parcă orbiră. înaintau bîj-bîind. Noroc că ştiau drumul. Altfel ar fi trebuit să oprească pentru a se obişnui cu întunericul. #
După o bucată de "mers, Costan simţi că nu mai poate. Oboseala îi pătrunsese tot trupul, înmuindu-i oasele. îi venea în cap să lase căruţa şi să se aşeze pe marginea şanţului. ,
„Tare aş mai dormi, tare. O jumătate de ceas, un pic. Să dorm, să dorm". Pleoapele i se, lipiră grele ca plumbul. Mergea mai mult împins de scrîşnetul roţilor, de bocănitul potcoavelor, decît de propriile-i picioare, încleştînd mina pe capătul oiştei, adormi de-a binclea. Purtat de cai, omul a mers cît a mers dormind pînă s-a împiedicat de
47
nişte bolovani încremeniţi în drumul nopţii. Sărind peste ei pentru a nu cădea, a crăpat ochii. Uitîndu-se în jur speriat i s-a părut că vede în cărarea de peste şanţ o mogîl-deaţă albă. Privind cu luare-aminte îi desluşi capul, trupul, picioarele. Vru să strige la Vasile, pentru a-l face. atent că se ţine cineva în dreptul trăsurii. însă strigătul i se înăbuşi în grumaz, neauzit de nimeni..
„Măi, să fie ! Ce naiba ? O fi cîine ? Nu prea seamănă. O îi viţel ? Nici atît. Porc o f i ? S-ar putea". .. îi simţi mersul aproape, îi auzi grohăitul. Cînd întoarse capul namila răsufla greu la cîţiva paşi de dînsul. Se repezi şi-i trase cîteva biciuşti. Ea nîci nu se sinchisi. Continuă să se ţină de om. Cînd îi văzu ritul lîngă manta, în partea dreaptă scoase cuţitul din chimir şi prinzîndu-i urechea i-o reteză cît ai zice peşte. Animalul dădu drumul unui guiţat dureros şi-o rupse la fugă înainte prin şanţ.
— Ce-i, bade Castan ? Ce s-a întîmplat ? De ce răcneşti ?
— Cine răcneşte ? Ce* ţi-a năzărit ? Visezi ? Vezi-ţi de somn.
— Mi s-a părut c-ai strigat.
— Ferească sfîntul! N-am scos o vorbă. Băgînd urechea şi cuţitul în buzunar,
Costan îşi strînse mantaua pe lîngă corp şi păşi mai departe. „N-o să se mai ţină de mine. Nu mai are curajul. L-am însemnat bine. O să-i arăt dimineaţă urechea.' Ce-o să mai rîdă Vasile. Da' de se-ntoarce îl tai..."

Şi o să am carne. .. Di cai, dii ! Hai, mişcaţi mai iute! Şi plesnindu-i cu bi-
48
ciuşca peste spinare îi grăbea să ajungă mai repede în sat. Norii începuse a lăsa picături de ploaie. Şi tare n-ar fi vrut să-i ude sacii cu făină. Iuţind pasul, omul simţi usturime la piciorul stîng. în opincă, degetele îi ardeau parcă. Şi durerea i se urca încet, spre genunchi. Şchiopătînd, dezlegă hăţurile şi se urcă în căruţă. După ce-î trezi pe Vasile şi-l puse să mîie caii, se lungi pe saci. Stînd aşa întins, piciorul i se mai dezmorţi un pic. în cele din urmă reuşi să adoarmă...

— Hai bade Costan, trezeşte-te ! Sîntem acasă, îi spuse Vasile trăgîndu-l de irnini.

— Am ajuns ?

— Da.

— Bine.

Dîndu-se jos din căruţă, îi porunci să deshame caii, să-i bage în grajd. El intră în casă şi ap'rinzînd lampa, se dezbrăcă de manta. Se aplecă apoi să se descalţe. Gurguiul opincii era sfîrtccat. Obielele, pătate cu sînge. „Mă, să fie ! făcu omul uitîndu-se la laba piciorului însîngerată. Ăsta-i semnul potcoavei surului. . . Bătu-1-ar negurile să-l bată ! Frumos m-a călcat ! Cînd oare ? Numai atunci cînd apăruse pustia ceea de porc. .. Să nu simt eu pe loc ? Cum se poate una ca asta ?" Cotrobăind prin buzunare, scoase cuţitul şi un petec de postav. „Tii ! Ce-o fi asta ? Doar am pus urechea aici. Tin bine minte. Cum se face că nu-i ?" Cercetînd postavul la lampă, constată că este o bucată din propria-i manta. Colţul de jos. întinzînd-o pe pat, probă să vadă
49 3 — ştaţuiji
dacă se loveşte. Postavul se potrivi în locul de unde fusese tăiat. Omul se aşează pe pat. Cînd îl strigă Vasile şi-l întrebă unde să descarce sacii, bolborosi ceva nedesluşit. Neînţelegînd ce i-a spus, Vasile intră în casă. Costan arăta cu degetul petecul de postav, mantaua, cuţitul şi repeta : „Acolo, în drum, porcul, urechea. . .".

::■»■.■

RĂZBUNAREA CIUTEI

Oprindu-se în coasta pîrîului, în ochi îi stăruia încă neliniştea. Se uită spre cîrdul nepăsător şi, scuturîndu-şi capul, calcă apăsat spre brădetul din faţă. Prinzînd şi ele miros de om în nări, se învîrtiră nervoase în poiana scrumita de brumă, fără a alerga însă în ascunzişurile împrejurimilor. Statura unui bărbat apăru între tulpinile carpenilor din deal. Se învîrti acolo printre hrănitoare şi trocile cu drobi de sare neieşind în luminiş. Văzîndu-1, sălbăticiunile au mai dat ce au mai dat semne de nelinişe, căutîndu-şi apoi de umplerea burţilor, culegînd şi mes-tecînd ierburi nevestejite.

„Tot singuratică stă, constată omul venit cu gînd de a mai prinde vreo vieţuitoare. Rău am făcut că i-am furat numai ei puii. Ce să-i fac?"A fost proastă. N-a fugit din calea mea. Stătea ca o vacă. O scărpinam între urechi, o mîngîiam pe bot. Cînd se apropiau zburdalnicii la supt eu atunci haţ! cîte unul; îl duceam apoi la dos şi-i tăiam gîtul. Dacă-i dulce carnea de sugar! Oare cîţi i-or fi mîncat ? In şapte ani, cîte doi. Ba nu. A avut în vreo două rînduri cîte un singur încornorat.

Ştiu eu ce s-o fi petrecut cu ea ? De astă vară, de cînd i-am prins ultimul pui, nu mă
51
poate vedea în ochi. Numai de simte că-s ne aproape şi fuge ca năluca.

Os-o învăţ minte ! Pun eu mina pe dînsa... îi cam bătrînă, nu-i vorbă, da' o fi bună barem de pastrama".

Aşezîndu-se pe o buturugă oinul începu să se' gîndească stăruitor la scornirea unui şiretlic pentru a prinde ciuta.

„Puşca n-o pot folosi. Face prea mare zgomot. De-aş avea una cu amortizor, ca pistoalele bandiţilor, ar face multe parale. ' în capcană nu dau decît iarna, cind
n-au ce mînca.

Cu juvăţul n-o să meargă. Nu sta sa ma
apropii de dînsa.

Poate cuţitul i-ar putea veni de hac. Deşi-i greu s'-o nimeresc în" inimă de la distanţă. Da' o să-ncerc. Ce mă costă ? O să aştept la izvor. Cînd va veni să se adape, îi fac capătul".

Şi cum stătea acolo şi se frămînta, înfri-coşîndu-se parcă la gîndul că s-ar putea să-l vadă cineva cărînd acasă cogemite vită şi... Un boncălăit de cerb, venind din poiană, îi umplu urechile. întorcînd privirea spre luminiş, văzu ciuta apărînd din desiş şi aler-gînd în jurul cîrdului. încornoratul se luă după dînsa. îndreptîndu-se spre hrănitoare, veneau în goană drept la buturuga unde se afla omul. Acesta sări în picioare şi se dădu după trunchiul unor carpeni îngemănaţi ; rezemîndu-se cu spatele de el, scoase cuţitul din chimir şi aşteptă... „Acu-i acu", mai avu vreme să spună omul şi cînd era gata să lovească în dreapta, coarnele cerbului îi sfîrtecară bluza în partea stîngă. Făcu un salt, se dădu după alt copac şi, ţintind, reuşi să şteargă doar spinarea ciutei cu lama cu-
52
ţitului Salbataciunile trecură mai departe ca nişte năluci şi se întoarseră atît de repede, mat el nici nu apucă să-şi ia unealta de unde o aruncase. Sărind şi ascunzîndu-se după copan, se pomeni cU §iuta în fata lui. Fixmdu-l cu ochii

holbaţi, animalul scoase un muget mspăimîntător şi înCepu să bată întnnsul cu picioarele de dinainte.
-„L)lfnd sa. s<: aPere> să scape de loviturile sălbăticiunii furioase se încleşta cu mîinile de grumazul ei. Scuturîndu-se şi învîrtindu-se roata ii trînti pe om c^ at'îta putere de trunchiul carpenilor, încît i se frînseră oasele picioarelor. Urlînd de durere si zbătîn-du-se ca in gură de şarpe, Se pomeni aruncat peste buturuga pe care stătuse cu cîteva clipe mai înainte. Ciuta se repezi la dînsul şi, sărind în sus, îi sfărîmâ trupul cu copi-ţele ascuţite Văzînd că nu se mai zv S-ieste se depărta de lîngă el călcînd agale spre hrănitoare, unde o aştepta cerbul Opnndu-se acesta întinse botul si începu sa-i hnga picaturile de sînge ieşite din crestătura pielii de pe spinare.
Uitîndu-se galeş la cîrci flutură din cao şi, mugind plmgator, porni să traversele poiana pîrjolită de brumă, Îndreptîndu-S spre izvor, urmată îndeaproape de cerb..
'•ni
w
MERE TOMNATECE
Aţîţat de vorbele unor răuvoitori, s-a apucat să stea la pîndă. Cică^ o să i se fure fructele tomnatice şi, de nu va fi cu ochii în patru, n-o să aibă ce să dea urătorilor, la sărbători. „Măi să fie ! Nici de data asta n-a venit. Da' las' că-l prind eu..." se fră-suia picotind într-un miez de noapte cu ploaie şi vînt. Rezemă puşca de blana ferestrei şi se mai foi ce se mai foi în suman, ca să-şi dezmorţească piciorul stîng prins de-un cîrcel îndărătnic. Ţăhăluitul scurt al cîinolui îl făcu să caşte ochii, să încerce a sfredeli desimea întunericului ce învăluia pomătul. Nereuşind să descopere nimic, se lăsă în seama moleşelii ce-i cuprinse trupul şi adormi.
Costan şi Ilie care urmăreau de mai multă vreme mişcările tătîne-su şi aveau ştire că patroanele sînt umplute cu sare mare şi nu cu alice, aşteptau momentul prielnic pentru a-şi umple sînul cu mere şi a le duce Frosinei. Că vădana aceea focoasă din capătul uliţei îi înădise la dînsa şi ei, tonţii, erau în stare să care tot avutul gospodăriei, în schimbul unei ocheade sau a unui sărut. Aşa se face că cei doi fraţi se treziră cu noaptea în cap şi, ieşind din şură, s-au apropiat tiptil de prispă, unde taică-su
54
mîna porcii la jir, cu potaia cuibărită sub suman.
— încet, mă, să nu-l deşteptăm.
— Nici o grijă. Poţi să tai lemne pe picioarele lui şi nu se trezeşte.
Sărind gardul de răzlogi, s-au căţărat pe tulpina mărului şi, ajungînd la coroană, au prins a-şi umple sînul cu mere. Şi-au pus, şi-au pus pînă au socotit că are fiecare cam cîte o pătrare, apoi au dat s;ă coboare. Şi Ilie cel care era mai mătăhălos s-a proţapit nu ştiu cum cu calcîiul în trunchiul pomului şi a alunecat printre ramuri.
— Uşor mă. Prinde-te cu mîinile.
— M-am prins, mă ţin. Incercînd să-l ajute, Costan l-a apucat de bondiţă tră-gîndu-l în sus.
— Aşa, pune piciorul colea... încordîndu-şi muşchii corpului cît putu,
se strînse puternic de tulpină încît merele din sîn se mişcară în părţi, scoţînd un capăt de cămaşă de sub curea. Şi au început să cadă rostogolindu-se printre crengi şi izbin-du-se de pămînt.
— Na ! Ai făcut-o de oaie ! Sari jos şi întinde-o. Eu o să mă strecor încet.
Cînd a sărit Ilie din pom, taică-su puse mîna pe puşcă, strigînd : „Cine-i acolo ? Răspunde că trag". îmboldită cu piciorul, potaia a scos cîteva hămăituri, alergînd pînă la gardul de răzlogi. îl recunoscu probabil pe Ilie care se strecura în ogorul cu păpuşoi şi se întoarse în ogradă, începînd să ţopăie în jurul omului ce înainta pe lîngă fîntînă spre portiţa pomătului. „Stai că trag!" strigă cu ciudă şi slobozi un foc în direcţia în care i se păru că a văzut o umbră alergînd. împuşcătura spintecă desimea
55
liniştii ce se aşternuse acum, în pragul zorilor, cînd vîntul se călători peste prund, mirând turma de nori spre obcine.
.— Al naibii ghiu] 1 De dă cu crucea peste mine, mă omoară. Şi lui Costan începu să i se facă frică. Se pitula între crengile mărului, stînd cîteva clipe cu răsuflarea tăiam si ascultînd. Bodogănind, taică-su se învîrti ce se învîrti printre meri, apoi se sprijini de stratul fîntînii şi rămase aşa ca o statuie, pe gînduri. Nemaiauzindu-i tîrşiturile paşilor şi vorbele nedesluşite, Costan coborî pe' trunchiul pomului şi, crezînd că este aproape de pămînt, sări.. . Din săritură căzu cît era de lung în balta de lîngă rădăcina mărului. „Stai hoţule 1" strigă taică-su auzind bufnitura şi pleoscăitul apei. Scu-lîndu-se de jos şi dînd să se asvîrlă dintr-un salt peste gardul de răzlogi, detunătura puştii îi umplu urechile. . ." „Valeu ! valeu" ţipă de cîteva ori şi simţind o usturime ca de foc, într-o anumită parte a trupului, se apucă cu amîndouă mîinile de iţari şi fugi ca o nălucă îngrozită de trîmbiţa cocoşului. Ilie îl aşteptă în capătul ogorului şi, cînd îl văzu că vine într-o goană, îl prinse de
mînă, oprindu-1.
— Măi frate ! îi de rău* mă, se văicări
el. M-a plesnit drept în buci, mă.
— Ce spui, mă ? Chiar te-a lovit ?

1 — Da, mă !
— Tu să fii, sănătos. Las' că-ţi trece.
Doar îi sare.
— Sare, ne-sare, dar mă arde ca un foc.
— Da' de erau ochii acolo.. .
— Ţie îţi arde de şagă şi eu nu ştiu unde să mă bag de durere.
56
— Mă, lasă merele aici, în păpuşoi şi haidem la prud.
— Ce să facem ?
— Cum, nu ştii ?! Sarea se topeşte în apă.
Costan s-a descins de curea, lăsînd merele să cadă în buruiene. Apoi a luat-o repede, urmat îndeaproape de llie. Ajungînd la răstoacă, şi-a dat iţarii jos şi s-a aşezat în apa rece ca ghiaţa. Durerea îi mai dădu parcă drumul din chingi.
— Ai dreptate mă, nu mai simt aşa tare usturimea.
— Stai acolo pînă îţi trece cu totul. Eu o să mă întorc acasă să nu ne descopere lipsa, că o păţim.
— Ce s-o mai păţim ? Mai mult ca atîta.. .
— Ce ştii tu ? Dacă află c-am fost noi, nu mai avem zile bune cît trăim. . .
în vreme ce llie s-a întors acasă, Costan a stat în apă şi frecîndu-şi rănile cu palmele, a încercat să scoată cu unghiile bulgă-raşii de sare înfipţi în carne. Şi a stat acolo pînă a început să scape dinţii la trap şi a răsărit soarele. Văzînd că nu se mai întoarce frate-su şi el nu mai poate de frig, îşi trase iţarii pe durligele lungi şi ude şi se porni, încotro ? Nici el nu ştia unde să se îndrepte : la vădana cea focoasă sau la taică-su, unde s-a dus şi llie. Şi venea pe cărare, ţinîndu-se cu amîndouă mîinile de partea aceea a trupului şi nemaistăpînindu-şi dinţii din clănţănit, rise domol George a Macrinei.
ŢAPII
Intr-o dimineaţă de vară, în răsăritul soarelui, badea Tănase a plecat să culeagă bureţi din pădure. Ajuns în mijlocul ţarinei, puse coşarcă jos şi, scoţînd punga cu tutun din buzunarul bonditei, îşi răsuci tacticos o ţigară. Scăpărînd chibritul, o aprinse ţuguindu-şi buzele pentru a nu-şi pîrli mustaţa şi trase lacom cîteva fumuri în piept, ascultînd strigătul prepeliţelor pitulate în ogoarele de secară. Apoi îşi suflecă iţarii pînă la pulpe şi se porni mai departe, lipăind prin rouă cărării înierbate. ..
Cînd se apropie de apa Bilcii, văzu vîn-jolindu-se, la marginea huceagului de arini, o pereche de căpriori. Scuipă mucul de ţigară din colţul gurii şi, oprindu-se din mers, se uită cu uimire într-acolo. .. Era încredinţat că, în joaca lor neastîmpărată, îşi scarpină frunţile, încercîndu-şi totodată tăria coarnelor înrămurate.
„Teoha, împieliţaţilor ! Teoohaa !" le strigă omul, vrînd să-i izgonească. împin-gîndu-se unul pe altul, ei se învîrteau mai departe în acelaşi loc, pologind iarba în jurul lor, fără a se sinchisi de strigătul omului. ■'■-.. • "- ■
58
„Asta-i bună, bre ! — gîndi în sinea lui. Şi-au încleştat coarnele... Las-că le vin eu de hac".
Puse coşarcă jos, se descinse de frîn-ghie şi se apropie cu băgare de seamă de sălbăticiuni. Cînd îi veni la îndemînă, apucă cu mîinile piciorul de dinapoi al unuia. Dar nu ştiu cum se făcu că badea Tănase se şi pomeni aruncat cu nasul în pămînt. Dînd să se scoale de jos, simţi cum copitele ascuţite ale ţapilor i se înfing, prin cămaşă şi iţari, în carnea trupului, trîntindu-l din nou în iarbă. Desmeticindu-se, se rostogoli într-o parte, reuşind astfel să iasă de sub picioarele lor. Se ridică cu greu şi, enervat de durere, se năpusti la animale. Le legă cu frînghia de gît, le desfăcu coarnele din încleştare.
Odată slobozite, sălbăticiunile holbară ochii la om şi, vrînd să sară una într-o parte şi alta într-alta, căzură amîndouă, aşa legate cum erau, la pămînt.
„Ai mei sînteţi, împieliţaţilor ! Merge-ţi voi cu mine acasă", zise badea Tănase, înghiontind căpriorii cu piciorul, pentru a-i scula de jos. Cînd i-a văzut în picioare, a început să-i tragă de frînghie şi să-i îndemne, zicîndu-le :
„Hai, haiî! Badea o să vă dea de mîncat trifoi şi ovăz. Haida cu badea !"
însă încornoraţii nu voiau nici în ruptul capului să se supună. Se trăgeau înapoi, săreau în sus, se frămîntau în loc, alergau în jurul lui, zbătîndu-se să scape din prinsoare. .. în această luptă disperată, cămaşa şi iţarii omului şi pielea pe alocuri, au fost sfîrtecate de coarnele şi copitele lor tăioase.
întărâtat de durerea rănilor de pe picioarele lui desculţe, de neputinţa de a-i urni
59
din loc şi a-i duce spre sat, badea Tănase ajunse, după vreo jumătate de ceas de caznă cu animalele îndărătnice, să piardă ultimul pic de vlagă dintr-însul. Era gata să le dea drumul şi să-şi vadă de mers, cînd îi veni în minte o nouă idee. , . „Las'că mergeţi voi de frică, dacă de bună voie nu vreţi", spuse ameninţător şi dînd să lovească în ele cu picioarele, le-a speriat în aşa măsură, încît s-a pomenit luat parcă pe sus şi dus spre ogorul de secară. A încercat el să

opună rezistenţă, proţăpindu-se în călcîie, însă împiedecîndu-se de un muşuroi, a căzut într-un răzor cu apă, scăpînd frînghia din mîini. După ce s-a ridicat din băltoacă, a înjurat de cîteva ori de cruce şi a început să se dezbrace ; scuturîndu-şi bondiţa de apă şi storcîndu-şi cămaşa cu poalele sfîrtecate, le-a întins pe un corci de lozâ. Aşteptînd să i le usuce soarele ce se ridica deasupra pădurii, badea Tănase se aşează jos istovit; uitîn-du-se la zgîrieturiie sîngerînde de pe labele picioarelor, scuipă într-o parte cu ciudă, zicînd : „V-aţi dus cu tot cu frînghie, împie-liţaţilor ! Las'că dă el, lupul, peste voi. De el nu scăpaţi, aşa legaţi cum sînteţi"...

NUNTA

Vlăjganul de Vasile a Urieşului a fost rugat de unul din verii săi să-i fie vornicel la nuntă. Să meargă ? Să nu meargă ? se întreba el şi, în cele din urmă, se hotărî zicînd : Fie ce-o fi, am să merg. Petrecerea nu-l ispitea dar a da o mînă de ajutor consideră că-i o faptă bună. Mai ales că unche-şul Silvestru îşi însura primul fecior, pe Toader.

. . .Mare pezevenchi îi şi Toader ăsta ! se minuna Vasile. Auzi, să ia el nevastă din alt sat, parcă la noi nu erau destule ! O fi găsit una frumoasă, cine ştie ? I s-or fi aprins călcîiele după ea. Te pui cu inima, cu ochii ! Cutreieră lumea, aleg, aleg şi cînd colo tot de femeie dau !

. . .Şi s-a dus cu Toader şi cu tot alaiul de vornicei după zestre, după mireasă. Gospodarii i-au primit cum se cuvine. Cu băutură, cu bucate, cu vorbă bună. Ce-i drept, oaspeţii s-au cam întins cu petrecerea. Şi în ogradă s-a adunat multă lume...

Cîntecele şăgalnice, pipărate, îndreptate împotriva socrilor şi mirilor, a nunilor, îi descreţiră fruntea. Că Vasile se cătrănise tare. Şi numai din pricina unui prizărit de flăcău care îşi dăduse pălăria pe ceafă şi, uitîndu-se la el, izbucni în rîs. Cică n-a mai

61

văzut aşa namilă de om. O fi el înalt cît prepeleacul, dar de bătut joc nu şi-a prea bătut nimeni de statura lui pînă atunci. Una că n-au cutezat, şi alta că nu erau lăsaţi.. .

. . .Cînd au dat să plece cu căruţele încărcate, au găsit porţile zăvorite. Toader a început tîrgul cu flăcăii de-acolo. Dar „vulpea" cerută de ei era prea scumpă. Şi-a dat seama că au de gînd să nu-i lase să ia mireasa. O babă îi şoptise că au să i-o răpească de sub nas. . .

S-a iscat ceartă, îmbrînceală.

Vasile le-a strigat de cîteva ori să se potolească. Dar n-au înţeles. Ba, au şi început să azvîrle cu pietre în căruţa mirelui. Atît a trebuit ! <

S-a repezit şi a pus mîna pe drugul de legat căruţa cu fîn. Cînd se învîrtea o dată roată, căđeau doi, trei la pămînt. Şi nu ştiu cum îi vine în minte să lase lemnul şi să-l înşface pe unul de cizmele cele negre.. . Era cam de mărimea celui care-i rîse în obraz. Cîţi a doborît cu dînsul îi greu de spus. Că unde era învălmăşeala mai mare, acolo se băga. Şi pe care-l lovea, nu se mai ridica.' Atît a bătut pînă n-a mai rămas unul în picioare. Iar pe cel cu care i-a doborît, l-a azvîrlit peste gard, în livadă. ..

Au dat bici cailor şi s-au tot dus cu zestrea şi mireasa.

Nunta aceea nu i-a mai tihnit lui Vasile. N-a mai avut nici chef de joc, nici de scripcari.

Lîngă butea cu băutură a dat într-o tăcere de piatră. N-a scos o vorbă vreme de-o zi şi-o noapte. Era ca mutul Ştefănoaiei. De-l întreba cineva răspundea prin semne.

62

Nici acum nu reuşeşte a-şi desluşi starea de-atunci. Oare să se fi datorat miresei ? C-aşa urîţenie nu mai văzuse dînsul.. . Şi acum se întreabă vlăjganul cum a putut fi îmbrobodit Toader ista ? Ce-o fi găsit ia dînsa ? Că el, Vasile a Urieşului, de i-ar fi făgăduit cineva scaun domnesc să înnopteze cu mireasa şi nu s-ar fi încumetat. Nu, pentru nimic în lume. . .

SFIRŞITUL PINDEI

Stătuse aproape toată noaptea de pîndă şi acum, spre ziuă, simţi punîndu-i stăpî-nire pe încheieturile trupului, o moleşeaîă grea, de parcă i-ar fi atîrnat cineva pietroaie de mîini şi de picioare.

— Să-i ia dracul ! Or veni ei altădată, mormăi înciudat omul şi, întinzîndu-se pe paie, adormi pe loc. Peste cîteva clipe trimitea în văzduh sforăitul lui cînd gros şi înfundat, cînd ascuţit ca un ţipăt scos de crivăţul rătăcit prin hornuri.

— Porcii, mă ! Au dat porciiii ! Venind de peste ţarină şi repetîndu-se în huceagul din vale, strigătele repetate îi izbiră tîmplele, trezindu-l cu greu. Dumirindu-se, sări speriat din culcuş şi, apucînd arma, începu a iscodi împrejurimile. Prin pînzele încă mohorîte ale zorilor, desluşi alergînd spre ogorul cu cartofi o ciurdă de mistreţi. Şi cu cit se apropia de locul de pîndă, grohăitul şi pufniturile ei, reunite într-un cor infernal, devenau înspăimîntătoare. Atunci îi fulgeră prin cap gîndul de a fugi din calea sălbăticiunilor speriate. Se răsgîndi însă şi, ridicînd arma la ochi, trase un foc spre grămada aceea mişcătoare. Detunătura spintecă înălţimea cerului. Apoi auzi un guiţat sfîşietor... Bulucindu-se cîteva clipe descum-

64

pănită, ciurda o coti la stînga înspre huceag. în capătul ogorului, între rîndurile de cartofi, se zvîrcolea şi guiţa cît îl

ţineau puterile, un purcel rănit.
— Hm. Se pare că am nimerit un sugar, spuse în sinea sa omul, îndreptîndu-se într-acolo. Dar n-apucă să facă decît cîţiva paşi că şi văzu alergînd înspre locul cu pricina, pufnind ca o locomotivă, un mistreţ uriaş.
— Scroafa ! exclamă cu teamă, oprin-du-se din mers.
Se învîrti de cîteva ori în jurul celui rănit, grohăind îndurerat. Adulmecă apoi aerul şi prinzînd în nări miros de om, îşi scutură coama şi se năpusti asupra lui. De spaimă, omul scăpă arma din mîini şi, făcînd stînga-mprejur, o rupse la fugă. Scroafa se luă pe urma lui. Şi el alerga îngrozit. Şi-n goana-i nebună privirea-i întîlni trunchiul unui stejar. Mai avea doar cîţiva paşi pînă la copac, cînd simţi în spate răsuflarea animalului furios.
— Mă arunc pe trunchi şi sus, îi fulgeră prin minte. Nu-i cînd. Mă apucă de.. . mai gîndi omul şi, făcînd un salt, se dădu în dosul stejarului.
Scroafa trecu ca o nălucă pe lîngă el şi, pînă să-i bage în seamă dispariţia, bărbatul începu să se caţere în copac. Cînd s-a întors scroafa, el se afla deja la vreo doi stânjeni deasupra pămîntului. Făcînd eforturi disperate, reuşi să ajungă la coroană, încleştând degetele pe un crac, căută să se sprijine cu picioarele de ceva. . .
— Doamne ! Am scăpat, zise în sinea lui şi, privind în jos, văzu scroafa învîrtin-du-se în jur şi scormonind cu rîtul ei lung la rădăcina arborelui. Prin şira spinării ii
65
trecu parcă un furnicar şi, • contractîndu-şi muşcii, simţi o zdruncinătură puternică în toate încheieturile trupului, j^poi o auzi slobozind un guiţat prelung. Grrohăind şi pufnind, mistreţii împresurară copacul şi se aşternură, cu mic cu mare, p>e rîmat pămîn-tul. De frică, omul nu-şi rriaii simţea cămaşa în spate. Încercă să strige, îînsă glasul i se pierdea undeva în interioirul grumazului. Alunecîndu-i picioarele pe -coaja trunchiului, îşi pierdu echilibrul şi ^ra cît pe-aci să cadă. Se apucă însă cu mîitnile de un crac mai gros şi îşi proţăpi picioarele în nişte cioturi. Hărmălaia iscată dc2 sălbăticiuni' îl aruncă din nou în ghearele fricii acelea groaznice.
Tot repetînd „răstoarnă stejarul! Mă sfîşie". .. se caţără spre vârful copacului. Dar iar alunecă şi, în camere, trupul său lung, deşirat parcă, se i^pi, înainte de a atinge pămîntul de spinările cîtorva sălbăticiuni înfuriate. Speriaţi (Je apariţia neaşteptată a omului, mistreţii, o luară la sănătoasa. ..
încercă să se ridice de jos dar nu reuşi. Inert, fără vlagă, corpul lui rămas întins peste rîmăturile pămîntul\a_i. Din gîtlej începu să-i scape gemete înfurxcl^te. în şale i se cuibăriseră nişte junghiutr-j. afurist de dureroase, întorcînd capul sp»re răsărit, soarele ivit de peste pădure îi -umplu vederea ca razele-i jucăuşe. Clipi c3.eS din ochi. Printre pleoape i se prelinseseră stropi de lacrimi.
Din capătul ogorului <le cartofi, purcelul rănit mai trimitea în cele patru vînturi gui-ţatul lui stins care, în rc»stogolire se învîrtea parcă în jurul omului şi-i sfredelea tîm-plele...
66
Către vremea amiezii, văzînd că nu i s-a - tors încă omul acasă, femeia se porni spre ţarină unde ştia că el obişnuieşte să aţină ralea sălbăticiunilor înfometate, care pară-duiesc roadele ogoarelor. Ajungînd acolo, îi găsi arma aruncată lîngă tufa de lozăă... Iscodind cu privirea lanurile de porumb şi cartofi, învîrtindu-se împrejurul pilcului de arbori, îşi auzi în cele din urmă, omul cîn-tînd, cu glasul aproape stins, cîntecul amar al vînătorului fără noroc. Se apropie de el, îi vorbi, însă omul stătea întins pe spate sub stejarul din hotar, fără s-o audă, fără s-o vadă. Ochii lui tulburi erau aţintiţi spre depărtările cerului... Femeia încercă să-l ridice, îl strigă pe nume, însă nu reuşi să-l urnească de-acolo, cum nu reuşi să-i smulgă vreun cuvînt. Ea îngenunchie lîngă dînsul, rămînînd aşa, ca împietrită, mai multă vreme. Şi omul continuă să-şi tărăgăne cîntecul sfîşietor, pînă cînd soarele se rostogoli în giădinile asfinţitului de peste munţii cei negri. Apoi, cînd se arătară primele scîn-teieri de stele, se ridică de jos şi, strigînd : „Porcii mă ! Vin porcii !" începu să se caţere în stejar. Urcîndu-se pe trunchiul copacului striga : „Mă arunc în fîntînă ! Mă arunc ! . .." Şi femeia alergă spre sat, strigînd în gura mare : „Ajutor ! S-a stricat la cap ! Aju-
OMUL DE CINTEC
Stingher, teiul de la poartă îşi ridicase coroana mirată spre cer. Se spune că a foit sădit acolo la venirea lui pe lume. De la moartea părinţilor, s-a retras în această casă sărăcăcioasă. Fiind scurt de vederi, nu şi-a mai luat suflet de femeie cu care să împartă viaţa. Un fluier de nuc, fiert în zer de oaie, căpătat de la bunicu-său cînd era de-o şchioapă, îi ţinea acum de urît. Cîntecele, scoase din îngemănarea gurii şi degetelor cu lemnul, îţi picurau pe inimă balsamurile pădurii deşteptată dimineaţa în luna florilor şi înaripatelor viersuitoare, de prime] e raze de soare, sau şoaptele solzilor de argint ale izvoarelor ; te sfichiuiau cu aripile necruţătoare ale vîntului şi focului.
„Să plîngă pietrele !" era îndemnul pe care i-l adresau flăcăii satului, mai ales după ce li se urca fumul băuturii în cap şi deveneau gînditori, în toiul petrecerilor puse la cale în nopţile parcă fără de margini ale iernilor. Nu ştiu dacă au plîns, pietrele pămîntului atît de avut în ele. Dar lacrimile celor ce-l ascultau, şi cînd nu se prelingeau pe genele visătoare, au potolit sau poate au jărit inimi cu doruri multe. Lacrimile omului de cîntec însă nu au fost văzute niciodată. Ele s-au topit în glasul fluieru-
68

lui. Casa-i sărăcăcioasă şi goală se umplea de farmec, îmbrăcîndu-se parcă în podoabele străvezii ale palatului zînei căruia îi dădeam adesea tîrcoale, cu gîndul, în copilărie.
Mai iubit şi mai hulit nu era altul în părţile acelea cu oameni înfrăţiţi cu pădurea, cu vîntul, cu ploile. Intărîtaţi, unii l-ar fi lovit cu pietrele pămîntului care îşi ascund rănile ; alţii şi poate aceiaşi ar fi fost în stare să-l poarte pe braţe. Se pare că dragostea şi ura ce i-o purtau cei din jur nu l-au preocupat, cum nu-l interesau nici rîsul bucu-, riei duse de cîntecele sale, nici oftatul durerilor negre ca noaptea.
Şi cfcum ochii lui, clipind des din pleoape, sfredelesc adîncurile bolţii, urmărind parcă zborul unui gînd sau cine ştie ce-or fi câu-tînd ei a desluşi...
— Nu te apropia ! Piei, nălucă ! Lasă să închidă în ei soarele, stelele. Chipul tău i-a întunecat pînă acum.
— Omule de cîntec, nu mă alunga, se rugă femeia, apărînd aievea în privirile lui. Ţi-am răstignit cei mai frumoşi ani. Iar-tă-mă !
— Şi de-aş vrea, n-aş putea. Sufletul meu a devenit piatră de drum, sfărîmată şi ziua şi noaptea de roţile carelor.
— Ştiu că ţi-am Insîngerat dragostea.
— Atunci ce mai năzuieşti ? Lasă-mă. . .
— Te iubesc şi acum. Cîntecul tău nu se poate uita.
• — Ce folos ! Trăiam numai pentru tine. Şi iubirea s-a întrupat în ură şi ura în cîntec.
C9
■.3ES3
' — Omul meu de lut m-a iubit mai mult. .Mă iubeşte încă. Ce să fac acum ? O să te urmez. .
—- Mă voi duce singur. Cu tine alături nu se poate, nu ! '
— Ce voi face eu ?
— Vei trăi cît stînca muntelui golaş. Vîn-tul te ogoaie, omul tău de lut. Fugi, dispari, femeie ! . ..
Vorbele s-au stins, buzele s-au strîns. Ochii au rămas deschişi spre înalturi, albi, fără sclipire. Peste ei, pe trupu-i, s-a lăsat răceala, a venit tăcerea. L-au purtat vecinii pe umeri spre seară pînă la drumul mare. La plopii stingheri i-au săpat sălaş între rădăcini ; viţele să-i soarbă dulceaţa din carne şi, ducînd-o frunzei, ea să tremure "mereu ; zbuciumîndu-se în vînt, să-mprăştie şoaptă de cînt.
Floare pe mormînt, roşie ca focul, femeia îi pune noaptea pe furiş. Văzută de lună, privită de stele bate drum mereu şi strigă la ele : „Să-mi aduceţi omul, omul meu de cîn-tec!"
Se întoarce apoi cu firul de vînt, cu muguri de cînt în auz pitiţi; cu suflet cernit revine la prag, chemînd pe şoptit : „Omul meu.. ."
ÎNTR-O IARNA
După sărbătorile de iarnă, într-o marţi pe la amiază, badea Ilie Rogoz s-a pornit spre Poieni, cu gîndul de a vedea cum se păstrează cele două stoguri de fîn clădite din vară, de a căuta loc potrivit pe unde să le care acasă. Pînă în deal la Coşarcă a mers el cum a mers, dar de acolo, peste ţarina lipsită de copaci, a trebuit să rupă troienele îngrămădite de vînt între malurile drumului. „Ce ţi-o fi şi cu tehuiul ăsta de vînt ? zicea în1 sinea lui Ilie Rogoz. Mătură omătul şi-l tufleşte drept în drum. .. Parcă n-ar putea face ceva mai acătării ? Să cureţe mai bine locurile de umblat"...
înaintînd anevoios spre pădure, simţi cum i se îngreuiază picioarele. Se sprijini în bîtă şi stătu cîteva clipe locului, înfipt pînă mai sus de genunchi în zăpadă. Trăgînd aer lacom în piept şi prinzînd parcă puteri, se urni de acolo, tîrîndu-şi cu greu încălţările făcute bocnă. După ce trecu podul de peste apa Bil-cii şi intră la adăpostul copacilor parcă se mai înviora puţin. Aici vîntul ce suflase peste noapte nu prea reuşise să-şi facă de cap. Pe zăpada aşternută uniform, se vedeau urme proaspete de sălbătăciuni. „Unde-or fi acum ? se întreba el. Măi, nu mi se arară
71
nici o căprioară. Le-or fi speriat lupii, săracele !"
Ajungînd la marginea luminişului, se uită spre carpenii de pe coastă unde ştia că se află stogurile. Văzîndu-le vîrfurile, se bucură că nu are mult de mers şi se va putea odihni în voie. Dar cu cît se apropia, stogurile i se păreau mai altcumva de cum le ştia el... „Hm ! Mare comedie şi asta ! Se miră badea Ilie Rogoz. Să fi smuls vîn-tul aşa mult fîn ? Să-l fi furat cineva ? Aştia-mi sînt hoţii, bată-i pustia să-i bată !" exclamă el, băgînd de seamă că zăpada din împrejurimi este frămîntată de copite de cerbi şi căprioare. Aşezîndu-se lîngă stogul din care lipsea mai bine de o sanie de fîn, omul se uita cu uimire la celălalt de unde animalele mîncaseră o cantitate şi mai mare de nutreţ. Afundat în gînduri, a stat aşa în nemişcare pînă cînd a simţit că-l ia pe la picioare un frig straşnic şi dinţii îi scauă la trap. „Brr !" a făcut el de cîteva ori din gură şi, ridicîndu-se de pe fîn, a început sa alerge într-o parte şi într-alta, pentru a alunga frigul ce-şi găsise culcuş în mădulare.
Parcă nu-i venea a crede că sălbăticiunile au fost în stare să-l păgubească de aşa mult fîn. Şi tot învîrtindu-se în jurul stogurilor, observă că soarele stă gata să se ascundă după crestele munţilor. „He ! Lasă că vă vin eu de hac, hoţomanilor !" îşi zise badea Ilie Rogoz şi, scoţînd găteje din podină, le cară cu braţul la vreo treizeci de paşi de

stoguri. Cînd socoti că are deajuns, duse acolo şi un braţ de fîn şi aprinse focul. După ce-şi încălzi mîinile la flacără, se puse pe adunat şi pe cărat lemne uscate de pe mar-
72
ginea pîrîului din vale. Le clădi pe foc. „Na ! Focul să vă sperie ! Pînă dimineaţă n-o să vă apropiaţi. .. Mîine de-ţi veni, de veţi îndrăzni, n-o să mai găsiţi mîncare. Finul o să fie acasă"... Dar n-apucă să se dezlipească de acolo, că şi văzu în apropiere un cerb şi o ciută. Adulmecînd aerul cu boturile, sălbăticiunile se îndreptau spre locul de ospăţ, fără să se sinchisească cit de cit de prezenţa omului sau să le fie frică de flacăra săltăreaţă a focului.
A încercat el, badea Ilie Rogoz, să. strige din răsputeri : „înapoi hoţomanilor !" şi să bată cu bîta în trunchiul unui carpen. Da1" degeaba... în urma celor două animale au apărut altele şi altele, incit omul s-a speriat şi a rupt-o la fugă, spre pădure. Pitin-du-se sub cetinişul unor molizi îngemănaţi, privea înfricoşat sălbăticiunile ce înaintau agale. Oprindu-se în dreptul focului, cerbii fluturau din cap si, lăsîndu-şi coarnele pe spate, întindeau boturile spre flăcări, adul-mecîndu-le. încurajate parcă de încornoraţii trufaşi, ciutele au prins a zburda în jurul focului, boncălăind şi zvîrlind zăpada cu copitele lor asdufţite. Apoi au împresurat stogurile şi s-au aşternut pe ospăţ cu poftă de lăcustă. Peste cîteva clipe şi-a făcut apariţia şi o' ciurdă de căprioare, venind din desişul de peste deal, în frunte ' cu ţapii bătrîni şi cutezători...
Un urlet depărtat de lup s-a prelins prin pîraiele adînci, ajungînd în auzul omului ce stătea în ascunziş, cu inima strînsă cit un purice, cît şi-ntr-al musafirilor nepoftiţi. Ciulindu-şi urechile, s-au oprit din mîncat şi, bătînd din picioare, au dat năvală spre pădure... „Bine că mai sînt şi lupi pe aici !
73
4 — Statul»
îşi zise omul bucurîndu-se. Mai bagă spaima în ele, altfel..." Dar nu apucă să-şi depene gindurile pînă la capăt că a şi văzut ivin-du-sc din cealaltă parte a poienii, turma de sălbăticiuni. De astă dată venea în trap săltat drept spre ascunzătoarea lui. Speriin-du-se, badea Ilie Rogoz o rupse la fugă... Şi alergînd îngrozit, îşi arunca din cînd în cînd privirea înapoi. Şi cu cît se afunda în pădure, auzea parcă mai desluşit zgomotul asurzitor al animalelor puse pe urmele lui, le vedea parcă năpustindu-se asupra-i, flutu-rîndu-şi coarnele. Şi zvîrlindu-şi cojocul din spate, omul alerga şi alerga ca o nălucă...
R"1
SCRIPCARUL
Iscusit la fierărie nu era, că nu i-a plăcut să bată cu barosul, nici să tragă la foaie. Deprinsese oarecum, de cînd ajunsese flăcău, meşteşugul zdrăngănitului cobzei şi scîrţiitul scripcii. Şi de râu, de bine cîntatul lui putea mulţumi o petrecere înjghebată în pripă. Că era destul ca băietanii să dea peste cap nişte pahare de rachiu, tare ca zeama de chiper, şi omul să fie socotit regele cîntâreţilor. Mai rău era însă cînd începea să tragă şi el la măsea. Atunci cîntarea lui nu făcea două parale, dar nici că se lăsa înduplecat să o dea pe altă strună. Se mînia foc de îndrăznea cineva să-i spună că a luat-o prin păpuşoi, în loc să ţină drumul bătut. Cunoscîn-du-i feleşagul, petrecăreţii se mulţumeau uneori cu ce şi cum le zicea el şi jucau sau cîntau cum credeau de cuviinţă că-i mai potrivit.
îl lăsau în plata domnului, mai mult de ochii lumii. Că de, îi mai important să se ştie că ai petrecut cu scripcar decît fără. Ce-j drept, bani nu prea scotea el de la aceste ocazii : mai degrabă se alegea cu dojeneli usturătoare sau cu ghionturi pe sub coaste şi cu zdravene perechi de palme. Dar orice s-ar fi întâmplat, nu avea mare importanţă. Un singur fapt conta : „Am cîntat !'• Şi cu aceasta se fudulea faţă de toată lumea,
75
umflîndu-se în pene ca păunul cînd vede soarele la asfinţit şi ştie că altcineva nu-i mai poate întrece frumuseţea cozii.
— De cind mă aflu pe pămînt eu tot cînt şi cînt, şi cînt. Fie la bucurie, fie la necaz. i\u esie om prin partea locului care să nu mă fi ascultat.
— Iară te lauzi, meştere, îndrăzni arcuşul să zică, înghiontindu-l în cotul mîinii arepte.
— Ba de loc. Să mă scuipe stelele alea minunate, de mint.
■■. — Lor nu le-ai eîntat ?. . :
. — Cum şă nu ! Mai mult pentru el.ş cînt, decît pentru... N-ai văzut cum ţin întotdeauna ochii ridicaţi spre cer ?
■
■— Fugi încolo ! Nu te lasă vîntul. Xi-l împrăştie şi :iiu mai- ajunge la urechile ■stelelor.
— Nu-i adevărat. Cînd încep ■ eu cînte-cul, vîntul se piteşte în luncă. Cu răsuflarea tăiată stă acolo şi ascultă.
— Nemaipomenit !
— Parcă numai el ? Şi pîrîul mi-l fură şi, sorbindu-l cu undele lui călătoare, îl duce spre mare.
— Hi-hi-hi ! Ha-ha-ha !
Dîndu-şi seama că a fost luat peste picior şi văzînd cum arcuşul nu se mai poate opri acum de rîs, bărbatul îl rupse în bucăţi şi-l aruncă în flacăra albastră a cărbunilor. Punînd mîna pe ciocan, lovi de cîteva ori cu ciudă nicovala şi strigă nevasta să-i ajute la treabă.

— Trage şi tu, fă„ la foi, că nu-s bani de păpuşoi, porunci cînd apăru femeia în uşa covăliei.
76
Apucîndu-se de treabă, ţiganca apăsă cu îndemînare tălpiga foalelor, umflîndu-le şi dezumflîndu-le după ştiinţa ei, încît para focului să fie numai potrivită pentru înmuierea fierului. Prinzînd bucăţi înroşite in cleşte şi prefăcîndu-le cu lovituri de ciocan, în lame de cuţite, de foarfeci sau în zăvoare şi balamale pentru uşi şi porţi, meşterul scotea din grumaz icnituri şi oftaturi. Vâzîn-du-l mohorît la faţă şi ştiind că aşa este şi la suflet în asemenea clipe, nevastă-sa căută, cu vorbe glumeţe, să-i aducă acasă gîndu-rile bune. Tare ar fi vrut să-i vadă ca în alte daţi cu fruntea descreţită, cu zîmbetul atîrnînd pe buzele lui subţiri şi vinete. Lălăind cîntecul de dor, cu care îi topise inima în vremea fetiei ei, ar ii dorit mult să-l asculte şi privindu-l să-l soarbă din ochi ; apoi să-i cuprindă gîtul şi să-i astupe rostul cu gura ei fierbinte, odată cu stingerea ultimului of. Dar oricît se strădui nu reuşi decît să-l întărite... La un moment dat, nemaiputîndu-se stăpîni, omul aruncă sculele cît colo şi, să n-o lovească, aşa cum mai făcuse de cîteva ori, ieşi repede din covălie şi se îndreptă spre luncă. Din prag, auzi drăcuielile şi blestemele femeii, ţinîn-du-se de urmele lui şi sfredelindu-i timpanele :
Baragladină, gadină, -.] Dracul să te-mpungă Cu coarnele negre ! Fugă-ţi paraua din pungă... Căţeaua, miţele ponegre Te latre-n grădină, Boldiţii stuchindu-ţi"...
77
Amenințînd-o cu pumnii, bărbatul îi trimise cîteva înjurături şi se aşeză apoi turceşte pe malul răstocii. Uitîndu-se în oglinda apei, urmărea cîrdurile de boişteni, ce se învîrteau bezmetici şi aştepta să apară porcuşorii, mrenele, elenii. Stînd aşa, numai cu gîndurile lui, îi făcea multă plăcere să-i numere pe cei mari, să-i împartă pe categorii, să le stabilească preţul, să se tîrguiască cu gospodinele şi luîndu-le paralele, să ie pună în chimir şi să se ducă glonţ la crîşmă. In aceste clipe uita şi de necazuri, uita de toate ; i se părea că peştii cei mari cu solzi de curcubeu se transformă în nişte viori grozave şi cîntă de ţi se rupe inima. Şi arinii luncii, legănîndu-şi crengile, scoteau melodii dumnezeieşti. Şi undele lunecau pe oglinzile soarelui răsturnat în albie, ducînd toate cîntările la vale, spre mare. Şi cufun-dîndu-se în apele somnului, omul începu să trimită înălţimilor sforăitul lui şuierător, întrecînd parcă vuietul valurilor repezi sfă-rîmate în pietrele vadurilor.
{ ■;
PĂSTRĂVUL CEL MARE
Luînd sacul şi boldul din şopru, Nicuţă a tulit-o pe cărare. Străbătînd livezile megie-şilor, s-a şi pomenit în luncă unde îşi dăduse întîinire cu Aurel. Au bătut ei coşniţele unui crac al Sucevei pe distanţă de aproape un kilometru, fără să prindă mare lucru. Cînd găseau în coada sacului cîte un pui sau doi de mreană, sau cîte o mină de boişteni, îi culegeau cu grijă şi îi vîrau în săcuieţ. Ceva mai mare, vreun clean sau vreun păstrăv, nu le căzuse pînă ce nu au ajuns pe firul principal al rîului. într-un loc unde şuvoiul învolburat le ajungea la piept s-au încumetat să scormonească cotloanele ţărmului răsturnat în apă. Vreo jumătate de ceas s-au tot căznit să aşeze sacul unde bănuiau că trebuie să fie păstrăvi, biruind cu greu repeziciunea valurilor, cînd Aurel a zărit unul ieşind de sub mal şi îndreptîndu-se ca o săgeată spre corciul din mijlocul albiei. „Au ! Da' mare-i, doamne! a exclamat el îndreptîndu-se într-acolo. A potrivit sacul la capătul crengilor şi l-a pus pe Nicuţă să boltăiască, sfătuindu-l să facă mai întîi tulbureală pentru ca păstrăvul să nu vadă sacul şi s-o cotească în altă parte. îndeplinindu-i povaţa întocmai, Nicuţă a prins a bate repede şi cu putere încît bănuieşte că l-a şi pocnit
79
zdravăn în cap, că numai ce l-a văzut cum le arată pîntecele strălucitor şi zvîrcolin-du-se nimereşte drept în sac. „E-al meu !" a strigat Aurel ridicînd iute sacul şi aler-gînd la mal.
Mare şi frumos mai era păstrăvul ! Cred că întrecea un braţ de-al nostru în lungime. Punctele negrii-roşcate ce-i împînzeau părţile laterale ale corpului, cu sclipire de aur şi argint, îi dădeau frumuseţea curcubeului pe care îi văzuseră ei cîndva şi de care se minunaseră straşnic.
Aurel l-a strîns puternic în mîinile iui vînjoase şi, vîrîndu-l în sîn, a prins a sări într-un picior, strigîndu-i lui Nicuţă : „Ia-ţi catrafusele şi hai ! Ajunge-mă !"
Pînă şi-a tras el izmenele, pînă a scuturat sacul de apă, Aurel a şi îuat-o la sănătoasa, afundîndu-se pe cărarea luncii. A alergat el cît a alergat după dînsul, strigîndu-i vorbe de ocară, dar văzînd că nu are de gind să se oprească, a aruncat uneltele cît colo şi a început să apuce pietre de pe jos si să le azvîrle pe urmele lui. Şi tot aler-gînd, şi tot azvîrlind, a auzit un ţipăt sfî-şietor : „Valeu ! Mi-a crăpat capul..."
„Aşa-ţi trebuie ! Ce te-am nimerit, spur-catule !" a exclamat Nicuţă cu cruzime, satisfăcut. Dar apropiindu-se tiptil de locul de unde venea vaietul acela, o teamă începuse parcă a i se strecura în inimă..." Dacă l-am pocnit rău de tot ? Dacă moare ? Săracu' Aurel !...
Căscă ochii mari. Se uită... George ! Prostul Vidoăicei se ţine cu amîndouă mîinile de cap şi se vaită de ţi se rupe sufletul. Şi vaierul lui se prelungea prin desişul lun-
80

cii şi, repetîndu-se tînguitor, şfichiuieşte împrejurimile pînă hăt departe spre sat...
Inima iui JSiicuţă s-a făcut cit un purice. Spaima, mila au pus stăpînire pe el. A dat să se mişte din loc, însă n-a putut. Picioarele îi erau parcă de plumb. După mari sior-ţări a reuşit să se urnească de acolo şi, adu-nînd sculele pe care le aruncase, s-a îndreptat spre Suceava. S-a aşezat jos între nişte corcituri de răchită. Cugetul îl mustra, că-i venea să-şi dea cu un pietroi în cap. Şi cum stătea şi se perpelea acolo, numai ce-i vede pe George apropiindu-se de ţărm. Mai ţinea încă mîinile la cap. Degetele, obrazul îi erau mînjite cu smge. S-a aplecat deasupra apei şi a prins a se spăla...
Luîndu-şi inima în dinţi, Nicuţă s-a ridicat de jos şi făcînd cîţiva paşi spre dreapta, a ieşit în cărare. S-a apropiat de el, cu aerul că acum ar 11 apărut la prund, venind direct de acasă. „Ce-i George ? Ce ţi s-a întîmplat ? s-a mirat el. Te-ai bătut cu vico-venii ?" „lh ! M-am bolohănit cu ei şi m-a ochit unul drept în cap. Dar las' că le-ară t eu lor..."
Nicuţă l-a ajutat să se spele bine de sînge şi, scoţîndu-şi cămaşa de pe dînsul, i-a şters obrazul şi capul cu ea. La hotarul frunţii cu părul avea o zgîrietură în piele. Sîngele i se oprise de curs. L-a povăţuit să nu se mai încaiere cu băieţii de peste apâ, că s-ar putea să o păţească şi mai rău. Apoi, l-a rugat să-l ajute la pescuit, că o să-i cumpere o pască de tabac. I-a boltăit el cît i-a boltăit la sac, cum s-a priceput, pînă i-a spus că aveau destul peşte. Ar mai fi vrut el să mai stea, însă George mai mult îl speria decît să-l mîie în sac. Cînd i-a ară-
81
tat ce avea în săcuieţ, s-a minunat grozav. „Ce mult am prins ! făcu el. Am să mai vin cu tine şi altă dată". •»
„Am să te iau şi mîine", l-a asigurat Nicuţă, dîndu-i apoi cei aproape doi pumni ■ de peşte pe care-i prinsese cu Aurel şi rugînciul apoi să-i ajute la dusul sculelor acasă. . \
„Ce borş am să mai fac eu dintr-însul!"' exclamă cu bucurie şi, înhăţînd sacul şi boldul o porni spre sat călcînd cu paşii lui de uriaş, îneît Nicuţă trebuia să fugă pentru ^ a se ţine de el. Şi mergînd pe urmele lui,r parcă îi mai venise inima la loc şi se gîndea f la lăcomia cu care avea să înfulece George borşul cu mămăligă caldă.
Figura lui Aurel însă nu-i ieşea din minte. -: I se părea atît de hidoasă, îneît ar fi fost în stare să-l schilodească ca pe şopîrlele pe care le bătea cu varga cînd era mic pînă le hăcuia cozile. Noroc că în faţa lui era George cel prost şi cu sufletul ca pîinea de secară rumenă şi crescută, cînd o scoate femeia din cuptor...
' X
f. ■
.>>;•* *
l'i.
NOAPTEA BÂTRÎNULUI
Bătrînul şi-a înfiripat pe malul pîrîului o colibă. I-a aranjat cu mult dichis interiorul şi, spre toamnă, cînd porumbul a prins să se îngălbenească, a început să-şi petreacă nopţile aici.
De multe ori stătea pînă tîrziu pe buturuga din bătătură şi, fumîiidu-şi pipa, urmărea rotocoalele de fum ce pluteau în jurul lui o vreme şi se lăsau spre pămînt, dispărînd absorbite parcă de o gură nevăzută. Cîte-odată obişnuia să-şi îndrepte privirea spre cer şi să încerce a număra stelele. In aceste clipe i se părea că ele îi sfredelesc cu ochii de gheaţă îmbrăcămintea şi că lumina lor se prelinge peste pielea zbîrcită a trupului. Brr ! făcea atunci din gură şi, scuturîndu-şi capul, se ridica de acolo, intra în adăpost şi se cuibărea în aşternut. A petrecut el aşa în tovărăşia gîndurilor, a cîinelui şi stelelor fără să i se întîmple ceva deosebit, mai multe nopţi.
însă într-o seară, cînd stătea covrigit sub cojoc, căldura parcă îl moleşi mai tare şi, întinzînd picioarele, scăpă pleoapele să se închidă. Aţipi... Strigăte de om şi lătratul înciudat al cîinelui îl treziră. Sări din culcuş şi ieşi afară.
„Taci, Lăbuş ! Taci!" încercă să potolească dulăul care, neluîndu-l în seamă, ţăhăluia şi se zbătea furios în lanţ. „Porcii, mă ! Au dat porcii... îi...'\ Desluşi strigătul ce venea de peste ţarină şi, intrînd în pădure, se repeta prelung în funduri de pîraie. „Ia ! Bată-i pustia să-i bată ! Umblă după păpuşoi. . ." zise bătrînul cu ciudă şi, luînd furca de lîngă colibă, se porni bodogănind să înconjoare ogorul cu porumb. Intre timp, cît iscodi cu luare aminte împrejurimile, cîinele se opri din lătrat şi, aşezîndu-se jos, întinse grumazul pe labele de dinainte si ciulind urechile deveni atent Iu zgomotele înfundate ale pămîntului. „Aşa, Lăbuş, odihneşte-ţi ciolanele. Că şi eu oi face la fel. ..". Dar n-apucă să intre în adăpost cînd mîrîitul lui, însoţit de urlote jalnice, îl determină să se întoarcă înapoi şi să-i vorbească : „Potoleşte-te ! Potoleşte-te, Lăbuş !". în capătul dinspre pădure al ogorului se auziră foşnete şi pocnete de păpuşoi rupte de pe strujeni. Cîinele se smuci în lanţ lătrînd înciudat. în porumb se făcu linişte. Şi cînd Lăbuş încetă, zgomotele se repetară în acelaşi loc. „Au dat flămînzii, zise bătrînul şi dezlegînd dulăul îl asmuţi într-acolo. Şo, pe ei ! Muşcă, Lăbuş !".
Simţind primejdia, mistreţii au luat-o la sănătoasa prin pădure, pufnind zgomotos pe nări. întărîtat, cîinele i-a urmărit cît i-a urmărit, apoi s-a lăsat păgubaş şi s-a îrtors la colibă. Atunci, pe întuneric, bătrînul nu şi-a prea putut da seama de paguba ce i-o făcuseră sălbăticiunile şi oarecum se bucură că a reuşit să-i izgonească la timp. „Ei, lasă. Hai acasă !" chemă el tovarăşul de pază si, legîndu-l la ţăruş, se duse să se odihnească, fiind sigur că n-au să se mai întoarcă în noaptea aceea la ogorul lui. Că abia în a

doua sau a treia seară vor încerca să se furişeze din nou în porumb. Cu toate acestea somnul nu se apropie de el decît spre ziuă, cînd începuseră a se deştepta păsările şi umplură cu glasurile lor pădurea. Neastîm-părate, cîteva raze pătrunzînd prin acoperiş, îi gîdiliră faţa trezindu-1. Ieşi afară şi se duse la pîrîu, de se spălă pe obraz. Stînd cîteva clipe întors spre soare ca să i se usuce picăturile de apă de pe pielea feţei, se repezi apoi spre capătul -nordic al ogorului. Mare îi fusese necazul cînd văzu că sălbăticiunile înfometate îi pricinuiră o asemenea stricăciune. „Hm ! As'noapte părea o nimica toată. De mai intră o dată se duc păpuşoii. Nu mai am ce culege..." Rupînd şase păpuşoi din cei mari şi verzi, se întoarse la colibă. Aţîţă focul şi punînd un braţ de vreascuri uscate pe el, desfacă porumbii bodogănind : „Şi eu nu mă înduram să frig unul, să-l mănînc. Şi ei, tîlharii... Arr ! Las' că le arăt eu!..." Cînd flăcările începură să pîlpîie în cenuşă, jări focul şi-i puse la fript. Ii învîrti pe toate părţile şi cînd socoti că-s gata, se apucă de mîncat. Uitîndu-se galeş, Lăbuş urmări o vreme cum înfulecă cu poftă grăunţele, apoi începu să dea semne de nerăbdare. Scheuna. Văzînd cum se zbate în lanţ, bătrînul încercă să-l potolească. „Răbdare, Lăbuş. Răbdare ! Numai să se răcească şi-ţi dau".

înainte de a trece la mîncatul celui de al patrulea, rupse în bucăţi doi ciucălăi şi le azvîrli cîinelui care, sfărîmîndu-le în dinţi, supse cu plăcere sucul dulce. „Te-ai boierit, cotar]ă. Nu ţi-i foame, hai ? adăugă omul băgînd de seamă că animalul nu înghiţise ceea ce îi dăduse. Las' că acasă o să leorpăi tu lapte pe săturate".

în cele din urmă, îi aruncă şi lui unul întreg şi-l urmări cum îi roade grăunţele. După ce isprăvi de mîncat, bătrînul ascunse aşternutul în fîn şi furca într-un corci, dezlegă cîinele şi o porniră împreună spre sat.

Trebălui pe lîngă gospodărie pînă la amiază, apoi se întoarse Ia ogor. Nu uită să ia cu el securea şi hîrletul şi bineînţeles dinele cel credincios, cu care să-şi împartă urîtul. Cu uneltele avea de gînd să înceapă o treabă serioasă, poate peste puterile lui de grea. Că auzise dînsul odată, în tinereţe, din gura unui pădurar cum se fac capcanele şi dacă ai noroc poate cădea în ele o întreagă ciurdă de mistreţi. Condiţia este să sapi gropile în locurile unde vor trece ei şi să le pui ţepuşe scurte şi ascuţite.

„Oho ! le-oi da eu carne, începu să vorbească de unul singur bătrînul, apucîndu-se de cioplit ţepuşele pentru curse, de-o să-şi sugă unghiile ! Cred ei, zgripţuroii de feciori, că bătrînu-i smintit ? Au sărit cu clanţa să nu pun păpuşoi aici. Că-i departe de sat şi o să mi-i hăcuiască porcii. Auzi ? Cică îmi place să trudesc de pomană ! Ce vorbă mai e şi asta ? Numai gură de prost îi poate da drumul. Ehei ! Da' nu-s tontălăi copiii mei. Le plesneşte . bostanul de mintoşi ce-s. îi . ştiu eu bine, cum mă vezi şi cum te văd.

Ce spui, Lăbuş ? N-am dreptate ? Am, mă. Da' ce ştii tu ? Nimic. De-ai fi cu două picioare, ai avea mai mult cap. Da' aşa... Şi cît mă necăjesc eu să-ţi fac viaţa omenească, îţi dau de mîncat ce mănînc eu. Stau de vorbă cu tine. Tu, nimic. Botă. Ei, lasă ! nu te supăra".

Cîinele se tîrî lîngă bătrîn şi mişcînd coada începu să se gudure scoţînd un scheu-nat ciudat, ca de copil care încă nu s-a deprins să vorbească.

„Ei ! gata, astîmpără-te ! N-am cînd să ce drăgostesc. Lăsăm joaca mai pe seară. N-auzi, eşti surd ? Vrei să-ţi tai coada ? Hai, du-te ia apă şi te zbenguie. Lasă-mă să ascut parii. Cînd om prinde porcii, numai cu carne te-oi ospăta, împărăteşte. Aşa. Tu zburdă pe colea. Eu mă silesc să termin ţăpuşile. Că mîine oi începe, săpatul gropilor. De-un stat de om o să le fac. Cînd or fi gata, punem parii cu ascuţitura în sus, le acoperim cu frunzare şi ne culcăm. O să dormim noaptea fără grijă. Să vie ei, porcanii înfometaţi... Ce-o să mai rîdem cînd i-om vedea în capcane ! O să-i lăsăm să guiţe, să se zbată ca în gură de şarpe pînă dimineaţa. Apoi harşti ! cu cuţitul. Le tăiem gîtiţa şi facem carne. Toată iarna o să mîncăm, de-o să ne plesnească bîrdăhanele. Cînd n-o să mai dovedim, le aruncăm şi afurisiţilor de feciori. Ce zici, nu-i bine aşa ? îi, mă Lăbuş, mă ! Moşul gîndeşte cum trebuie, mă. Ii deştept foc, mă.

Să vezi tu, ce-o să le curgă ochii. Şi-au să se roage să le dau, iote, atîtica. Eu, nimic. De ce nu aţi pus şi voi umărul la săpat ? De ce nu m-aţi ajutat să păzesc păpuşoii ? De ce aţi rîs, mă găliganilor, de mine ? De ce ? Acum puneţi-vă pofta în cui. Răbdări prăjite pot să vă servesc. Le-am pregătit special pentru domniile voastre.

Hi, hi, hi ! Grozav o să mă burzuluiesc, ca curcanul cînd vede muiere cu tulpan roşu !

Ei ! N-am dreptate, ce zici Lăbuş ? Am, mă. Dacă-ţi spun eu, aşa este. Hai, vino mai aproape! Să te netezesc pe cap, cît mai hodinesc un pic".

Ciineie se aşează pe burtă şi, întinzînd botul spre bătrîn se lăsă mîngîiat cu plăcere. Apoi începu să-i lingă mîinile zbîrcite şi vînoase, pînă ce le văzu că rămîn inerte pe genunchi. Se uită cu atenţie la stăpîn şi i se păru că ochii nu-i mai sînt pironiţi într-ai săi. li împinse picioarele cu botul. Nici o mişcare. Omul dormea, aşa, stînd pe şezut. Peste cîteva clipe îl auzi trimiţînd înălţimilor, prin deschizăturile nasului, şuier cîntător. Toropit' de moleşeală, Lăbuş se afundă şi el Iară grijă în somn odihnitor.

Cînd s-a deşteptat, luna se scălda în valurile albastre ai obcinilor, ferindu-şi parcă goliciunea trupului de ochii iscoditori ai luceafărului.

„Unde eşti Lăbuş ? Te-ai ascuns, ai ? întrebă omul mai mult pentru sine, decît să fie auzit de animal. A, da ! Acolo erai. Jindui şi tu luna. N-o să reuşeşti. Las-o luceafărului. Hi, hi, hi ! Şi cînd te gîndeşti, cîtu-i de sfrijit şi cum se ţine

de poala cogemitei matahale. Numai dă, buturuga mică...".
Cîinele scoase nişte urlete jalnice spre înaltul stelelor, apoi ascultă ceva rotind botul în aer. Hămăi de cîteva ori şi se pregăti de fugă. „Fii cuminte, cîine ! Vino aici lîngă moşu". Omul luă furca din corci, o propti de colibă şi intră înăuntru unde-şi pregăti aşternutul pentru somnul de noapte. ■?■,
88
„Măi, să fie ! făcu bătrînul reapărînd afară. Cum naiba am dormit atîta ? Noroc că am dat repede din mîini. Am destule ţăpuşe. Dimineaţa pot începe săpatul gropilor. Mîine seară o să fie gata şi... A, da ! Bine că mi-am amintit. Să aţîţ eu focul. C-o să cadă brumă". Cit a aprins focul, pînă a clădit pe el găteje şi lemne mai groase, Lăbuş nu şi-a găsit deloc stare. Ba alerga-lătrînd în jurul colibei, ba înconjura ogorul cu păpuşoi, ba sărea pîrîul... „Astîmpără-te, ogarule ! Stai lîngă mine şi priveşte şi tu flacăra asta. Uite ce grozavă-i !". Cîinele însă o rupse la fugă, în direcţia pădurii. Şi aler-gînd ţăhăluia potrivnic, de parcă ar fi încercat să alunge o mare primejdie. „Hm ! Poate o fi simţit ceva. Cine ştie ce dihanie o fi prin apropiere ? Să iau eu furca în mînă. E mai cuminte. Aşa, sprijinit într-însa, stau mai uşor în picioare. Straşnice flăcări ! Tot sâ le priveşti... Ce-o fi de se sfarmă atîta dulăul meu ? Porci nu-s. Dacă mai vin, apoi peste trei sări or fi aici. Aşa ştiu eu că se întîmplă. Da' de-i altă turmă ? Da, da. Uite că se poate. Cum nu mi-am dat seama ? Valeu ! Vin !... mai apucă să spună bătrînul, izbit în urechi de zgomotele înspăimîntătoare ale pămîntului. Ridicînd furca pentru a străr punge se retrase în deschizătura colibei. In clipa aceea năvăliră, într-o goană nebună, mistreţii. întărîtaţi de cîine, cu mic cu mare, ţineau coamele în vînt şi, grohăind şi gui-ţînd, veneau în goană prin porumb... Dînd buzna peste foc, pe lîngă colibă trecură mai departe spre ţarină. Bătrînul abia a reuşit să împlînte furca în pîntecele unui godac care, mai făcînd cîţiva paşi, căzu lîngă pîrîu şi se zvîrcolea şi ţipa de ţi se rupea inima.
89
Atrasă de guiţatul celui rănit, scroafa a întors cîrdul înapoi şi, luînd în nări miros de om, a dat năvală... Trupul bătrînului a fost făcut in cîtova clipe bucăţele şi înghiţit cu tot cu oase. Cîinele care-i sărise în ajutor a avut aceeaşi soartă. Nemaigăsjnd carne, ciurda de sălbătâciuni a stricat coliba, a rimat pămîn-tul acoperind focul şi s-a aşternut apoi pe ogor, trecînd prin colţii ei mari păpuşoii... Parcă îngrozită, luna se ascunse undeva departe în desişul codrilor lăsînd doar stelele să sfredelească cu ochii lor de gheaţă locurile pe unde se plimba un om şi cîinele său şi de unde încerca seară de seară să le numere. Locurile acelea erau acum moarte... Parcă închegată din lacrimile neadormitelor strălucitoare, bruma se aşternuse peste această paragină a singurătăţii.
i .;,
STATUIA
ÎNSEMNĂRILE LUI DINU ZLĂTARU
:.;„(..sf'.rjiSj!:;
:»J ■■■;'■'. a.
'< ' , , ,k <•
Capitolul I
i
f
„Se pare că a greşit sculptorul cînd a acceptat să lucreze în aer liber. Mai bine ar fi cerut să i se aducă piatra în şură, la bunicul său. Că aici, în mijlocul parcului, nu se prea simte în apele lui. Parcă ar fi un condamnat, închis în cuşcă şi scos în piaţa publică, pentru a fi studiat de mulţimea curioşilor, înainte de a i se pune juvăţul şi a fi ridicat în furcă. Nu ştiu cum i-a putut trece prin minte ideea de a lucra la statuie chiar în locul unde s-a petrecut crima ? ... Deocamdată, încearcă să se obişnuiască cu aceste condiţii. Mare brînză n-a reuşit să facă pînă acum. Mai mult a umblat fleaura pe coclauri, ispitit de demonul copilăriei.
Păcat că nu eşti lîngă. mine, iubito, să hoinărim şi noi-..
în zilele următoare voi merge pînă la Putna. Am de gînd să trec cu piciorul apa Sucevei şi apoi să tai ţarina de-a dreptul către obcină şi, de aici, prin desişul pădurii, pe cărarea pe care am fost atunci cînd abia ne luasem.
Îmi amintesc cum scosesem cuţitul de vînătoare şi crestam din mers un băţ de alun... „Ha, ha !, ai început a rîde. Şi chiar
92
crezi că o să sară lupul la noi, de ai scoa cuţitul ?".
M-am înroşit pînă în vîrful urechilor şi am continuat să-mi văd mai departe de treaba. Ai crezut că sînt fricos, n-aveai de unde să ştii că în vreme de vară lupii nu se apropie de om, oricît de flămînzi ar fi. Iar urşi nu se arată pe aici, la poalele munţilor, ci pe undeva, hăt în sus, cam la vreo două zile bune de străbătut cu piciorul. Aşa că, termi-nînd de încrustat băţul, ţi l-am dat sfătu-indu-te să rămîi în urma mea şi eu, mergînd înainte, cu cuţitul în mină,-să-ţi pot deschide cale liberă printre lupi şi urşi, de-ar fi să dea năvală asupra noastră. Cred că abia atunci ţi se făcuse frică, te-ai prins de braţul meu şi cum mergeam prin pădure îţi aruncai privirea roată, iscodind împrejurimile.. Şi unde nu am început eu să rîd şi făcînd-o pe viteazul, ţi-am istorisit fel de fel de întîm-plări, una mai năstruşnică decît alta, cu lup^

tele ce le dau muntenii cu salbă tăciunile codrilor. Dacă ţi-aş fi propus să ne întoarcem din drum, ai fi acceptat cu dragă inimă. Te-ai fi lipsit şi de chilia lui Daniil şi de mănăstirea Putna. Te-ai fi lipsit de toate frumuseţile şi minunăţiile pădurii şi munţilor, numai să te vezi din nou între casele oamenilor.
,.,.,,;., ,:.•.. ... , Dinu" ' ■
* J" •"
în răsăritul lunii, parcul pare răsturnat în liniştea înălţimilor. Felinare electrice străjuiesc capetele aleilor. Prinzînd contur în piatră, capul lui Ion Arbore culege rouă ce-
93
rului, clătinîndu-şi obrazul, buzele, ochii. Aşchiile sărite din piatră par de argint. In jurul rondului se află bănci din mesteacăn alb. în fund, lîngă nucul îngemănat, fîntîna cu cumpănă, împiîntată în veşnicie.
De cu seară, Tînărul cu chitara s-a plimbat prin parc, cercetînd cu privirea ; a admirat florile din rond ; lăsîndu-se îmbătat de aroma teilor troieniţi de floare, s-a sprijinit de stratul fîntînii şi a surîs în oglinda apei, pînă ce chipul a început a-i tremura, des-compunîndu-se în cercurile cleştarului. S-a aşezat pe o bancă şi, ciupind strunele, a prins a îngîna :
Şi ramura vremii, ramură verde, înveşmîntă bărbatul cu numele Arbore...
Incetînd cîntecul, Tînărul se uită la lună : — De ce l-o fi ucis Cain pe fratele său Abel ? Acum îi duce trupul în spate... Vrea să-l ascundă... Unde ?
Sculptorul se apropie de pietre : — Tata !... Oare cum o fi arătat în canu şi oase ? Cum ?... Nu reuşesc, nu-i pot „ve-dea" chipul. Şi cît mi-a vorbit mama de el... Cîte n-am auzit din gura bunicului, din gura lumii... îngenunchiază lîngă pietre. Omule, cum ai fost ? Unde eşti ? Poate rădăcina stejarului, poate inelele bradului ştiu mai bine cum era trupul tău...
Bătrînul orb se furişează spre banca dei lîngă rondul cu flori, pe care stă Tînărul cu chitara.
'
94
— Aici, cîndva, a căzut o stea. Mare, roşie. Şi nimeni nu ştie cum s-a întîmplat.
Deschizînd ochii, Tînărul, speriat, strigă ;
— Aici îs, tăicuţule !
— Şi eu, răspunde bătrînul şi, aşezîn-du-se pe bancă, îşi continuă gîndul :
— De s-ar fi dus în altă parte, peste apa Sucevei...
— Ce-ar fi fost ? întreabă Tînărul.
— Era...
— De unde ştii matale că a căzut aici ?
— Se ştie băiete, se ştie.
— Doar nu s-a găsit nici păstrăv mort, nici...
— Frunzele arborilor, ierburile luncii, florile s-au scrumit. Eu le-am pipăit...
— Şi ce-i cu asta ?
— Semn rău, semn...
— Să mergem, atunci...
— Da, da...
Ridicîndu-se de pe bancă, Tînărul îl apucă pe orb de mînă şi—1 trage după el. O bufniţă dă tîrcoale unui boschet în care s-a pitulat un pui de iepure speriat. Alungind pasărea nopţii, Sculptorul se învîrteşte în jurul tufelor, căutînd iepuraşul. Nereuşind să-i dea de urmă, se întoarce la „atelier" şi aprinde reflectorul. Luînd dalta şi ciocanul, se apucă de lucru.
..Tată, ai face mai bine să vii acasă ; nu prea am cu cine sta şi singură mi-i tare urît. Mama îi ocupată toată ziua cu treburile universităţii. Ba are examene, ba şedinţe, ba aleargă într-o parte, ba în alta. Şi n-are vreme să se mai ocupe şi de mine. Seara, cînd vine acasă, cade de oboseală şi eu n-am cu cine mă sfătui. Cu cine să vorbesc ? Singură ? Abia aştept să ţinem serbarea de sfîr-şit de an, că drept să-ţi spun, ra-am săturat şi eu de programul ăsta ! Cum să învăţăm după-amiază, cînd îi cald şi ni-i somn ?
?i
Te aştept,
Anca"
Ţi-a scris Buldogul ? Nu. Anca îmi scrie,
chemîndu-mă
acasă.
Adu-o aici şi pe ea.
Poate, cînd va intra în vacanţă...

De ce „poate ?" Nu s-ar simţi bine
aici
—- Ştiu eu ? Este cam dificilă. Are pretenţia să stea cineva tot timpul în preajma ei.
— Asta-i bună ! O să stea ea tot timpul în preajma noastră.
— Poate că ai dreptate.
— Sigur că am, mi-o reteză Sculptorul şi, întorcîndu-mi spatele, ieşi din casă ca o furtună; mă lăsă cu hîrtiile şi gîndurile mele, gînduri pe care cu greu am reuşit să le readun...
„Draga mea, prietenii mei de la revistă, Poetul şi Prozatorul, m-au rugat să-i ţin la curent cu ceea ce voi face eu aici şi, bineînţeles, cu ceea ce realizează Sculptorul în care îşi pun atîta speranţă. Despre mine le
9 fi
poţi spune că m-am apucat de scris. Manuscrisului la care migălesc de vreo doi ani îi voi pune punct în acelaşi timp cu terminarea operei lui Petru Arbore, închinată tatălui său, un ţăran din munţii Bucovinei noastre. Deocamdată, te rog să le duci protestul intitulat OMULE, transmiţîndu-le cele cuvenite din partea mea. Aştept să mi-o trimiţi pe Anca aici. Casa în care ne-a instalat bunicul Sculptorului este o vilă în toată puterea cuvîn-tului ; dispune de cinci camere la parter şi patru la etaj. Eu cu hîrtiile mele am ocupat etajul. Sculptorul îşi duce veacul mai mult între pietrele din parc"...
Omule !
Nu te condamn că ai născocit arma pentru a te apăra de fiare. Nu te condamn pentru că dobori animale ca să-ţi umpli pîn-tecele cu carne. Pentru aceasta îţi aduc cuvinte de laudă.
î'n acelaşi timp,. vorbele mele de ocară, blestemul meu veninos se îndreaptă spre tine. De ce ai aruncat piatra ? De ce ai ridicat bîta împotriva semenului tău ? De ce ai folosit, de ce întrebuinţezi arma împotri-vă-i ? De ce ?... Călău te numesc, omule! Ai ajuns să născoceşti teribila armă.. îneît o clipă de rătăcire poate duce la distrugerea frumuseţii planetei noastre Pămînt.
Strigătul meu izvorăşte din dorinţa de a ne bucura, în liniște, de creşterea firului de iarbă, de deschiderea bobocilor de floare de pe ramura pomului, de zborul zburdalnicului fluture.. Uite, a venit vara cu toate minunăţiile ei şi totul e mai trist ca în alte
■ , 97
5 — Statuia
daţi. Ştirile, continuînd să sosească din diferite colţuri ale Terrei, înspăimîntă. Milioane de copii continuă să moară de foame. Cancerul continuă să facă ravagii, secerînd vieţile oamenilor, cu miile. Marile puteri continuă să se înarmeze, perfecţionînd armele de distrugere, de distrugere a lumii. Iată de ce, oameni buni, acum, din pragul mileniului trei, întorcîndu-mă cu faţa către cele patru zări, strig : — Opriţi înarmările ! Trimiteţi generalii acasă, la vatră ! Declaraţi război foametei! Declaraţi război cancerului! Salvaţi copiii ! Salvaţi Omenirea !
— Port de mai multă vreme un dialog, mi se destăinui, într-o clipă de răgaz, Sculptorul.
— Cu cine dialoghezi ? Referitor la ce ?
— Cu cine ? Cu pietrele, cu vîntul, cu stelele... Mai precis, cu mine şi... arta mă preocupă, mă obsedează.
— N-ai încercat să discuţi cu studenţii ?
— Ba da. însă nu m-am putut înţelege cu ei.
— Şi aşa, de unul singur, unde o să ajungi ?
— Unde-ai vrea să ajung ?
— Depinde ce ţi-ai propus să elucidezi.
— A mai rămas ceva de explicat, de teoretizat în artă -?
— Dacă mă gîndesc bine, n-a prea rămas.
— Cu toate acestea, dezbaterile continuă şi la noi, şi în alte părţi. Noroc că noi ne vedem de treabă, lăsîndu-i pe teoreticieni să despice firul în patru, să se încaiere între ei pentru te miri ce nimic,
98
— Atît ar mai lipsi : să vă amestecaţi şi voi, creatorii, în războiul morilor de vînt! Cine ar mai zămisli operele de artă, dacă v-aţi pierde vremea cu asemenea fleacuri ?
— Pe mine mă scandalizează neputinţa lor în a găsi ceva nou în artă. Că din antichitate pînă astăzi tot s-a căutat şi se tot caută noul. Dar aproape toţi scormonesc în mormanul vechiturilor şi ni le prezintă ca fiind descoperiri de ultimă oră- şi, cînd colo, ideile pe care ni le servesc drept originale au rugină anticăj renascentistă, sau...
— Oare o personalitate de primă mărime care abordează arta, teoria ei, nu poate să lumineze anumite faţete mai puţin conturate de predecesori ? li am în minte pe Călinescu, pe Vianu...
— Din unghiul ăsta de vedere, ai dreptate. Insă eu înţeleg arta într-un mod mai aparte. Pentru mine opera trebuie să aibă ceva cu totul nou, să exprime ceva care n-a mai fost exprimat pînă atunci, să o realizez într-o manieră care n-a mai fost folosită de nimeni.

— Să nu părăseşti niciodată această poziţie. Dacă este convingerea pe care ţi-ai format-o singur, în chinurile creaţiei, apăr-o! Luptă pentru triumful ei !
— Cum să lupt ?
— Prin ceea ce creezi, prin truda şi talentul tău.
„La Putna am cunoscut, draga mea, un călugăr. în trei seri la rînd mi-a vorbit despre istoria neamului, îndemnîndu-mă s-o
99
.cînt în scrierile mele. M-a împins păcatul şi i-am mărturisit ceva din odiseea care a început să se înfiripe în jurul poemului „Bogdan Voievod". Fiindcă am plasat o parte a acţiunii într-un schit la Volovăţ, unde căpetenii militare şi politice din ţinuturile ţării se sfătuiesc cu un schivnic şi hotărăsc să-l înlăture pe Sas şi să-l pună pe Bogdan în scaun de domn la Moldova ; fiindcă undeva în finalul primei părţi a trilogiei (că am de gînd să scriu încă două poeme : unul închinat rînduielilor statornicite sub domnia lui Bogdan, spre binele ţării şi poporului şi altul — luptei sale împotriva dominaţiei crailor unguri, a încercării lor de a-l detrona prin război pe acest vrednic voievod şi a pune în locul său un acolit al Budei. Acum stau şi mă întreb : să mai continui această muncă ? S-o închei aşa cum mi-am propus ?...) apare schivnicul de la Volovăţ în mijloci'.! grupului de căpetenii şi oşteni care îi face primirea lui Bogdan.la intrarea în ţară, în munţi, la Gîrla Babei, la Cîrlibaba de astăzi...
Călugărul a insistat să revin, cînd voi putea, la mănăstire, să-l iau cu mine şi pe Sculptor. Cine m-a pus să-i vorbesc Călugărului despre artist, despre lucrarea pe care o realizează ? Cică are intenţia să-l ispitească cu o operă închinată lui Ştefan cel Mare, chiar aici în vîrful unui munte de piatră. Dar să facă un monument care să întreacă în măreţie, în nemurire şi statuia de la cetatea Sucevei şi pe cea de la Podul înalt.
Deocamdată, am discutat cu Sculptorul ideea călugărului de la Putna şi ce crezi că
100
mi-a răspuns ? Este în stare să-şi pună talentul la bătaie ! întreprinderea i se pare însă tare grea, cică depăşeşte puterile unui om. Totuşi, este dispus să încerce. Chiar solici-tînd ajutorul unor colegi de institut, pe ca-re-i ştie cutezători şi plini de minte. Că de, la noi, numai Sadoveanu a reuşit să dureze asemenea monument şi de ce n-ar îndrăzni el, Petru Arbore, să-l scrie cu dalta ?...
Dinu"
,>, • ■* >n
L 1 îl * ;? " '* r"
C'f.
Capitolul II
„Ştiu că ţi-i dor de mine, Anca. Parcă mie nu mi-i dor ? Dar ce să fac ?... Cartea aceasta, însă, n-o pot lăsa baltă. Odată ce am început-o, trebuie s-o termin, de-ar fi să crap. Ce-i drept, am cam obosit. De altfel, nu trudesc singur. Şi Sculptorul ciopleşte şi ziua şi noaptea în piatra aceea din parc. Că-i aşa de tare încît abia pridideşte fierarul cu făcutul şi ascuţitul dălţilor. Toate se strică.
Aştept să intri în vacanţa mare şi să vii aici. O să hoinărim prin luncă, prin pădure. Ne vom urca pe munte, la stînă. Şi bunicul Sculptorului aşteaptă să vii să-i ajuţi la treabă. Aşteaptă să te înfrupţi din bunătăţile care numai domnia sa ştie cum se prepară.
Sînt mîhnit că pisoiului tău i-au fracturat copiii lăbuţa. Roag-o pe mama să meargă cu tine la profesor. El fiind mare în ştiinţa animalelor s-o fi pricepînd să dreagă şi piciorul unui mîţ. Ce dumnezeu, atîta lucru să nu vă treacă prin cap ?
Te sărută v Tata"
„Tată, în vara aceasta vreau să merg cu tine în străinătate. In Cehoslovacia şi Polo-
102
nia, cînd am fost cu mama, mi s-a părut extraordinar. Şi acum aş vrea să văd ceva şi mai frumos.
Las să alegi tu ţara pe care să o vizităm. Am auzit de la mama că Grecia este nemaipomenită. Ea a vizitat-o cînd era studentă şi nu a uitat nici acum locurile pe care le-a văzut atunci. Aşa că, pînă vin eu la tine, gîndeşte-te unde mergem. Acolo, în munţi, unde eşti tu, o să stau mai puţin, cam vreo două săptămîni. In nici un caz toată vara, cum îmi propui tu. Ce-aş putea să văd acolo, într-o vacanţă ? Crezi că o să ai ce-mi arăta ca să nu mă plictisesc ?
Să-mi arăţi şi mie cărarea pe care ai fost cu mama atunci, prin pădure, la Putna. Ai să vezi că n-o să-mi fie frică. Eu sînt curajoasă.
Ce bine-mi pare că nu sînt lupi şi urşi pe acolo !
Oare nici vulpi nu sînt ?
Anca"
— Munciţi ? Munciţi şi noaptea ? îl întrerupe pe Sculptor din meditaţie vocea piţigăiată a unui omuleţ care, ca şi alţii, venea să asiste la tot ceea ce se întîmpla în „parcul cu statuia".

— Altceva ce aş putea face ? Să dorm ?
— Hi, hi, hi !
— Vă- vine a rîde ?
— De ce nu ?
—• Stranie creatură ! şopti în sinea sa, cu năduh, Sculptorul.
— Ce-ati spus ?
« ■ ş-gţ-
103
— Mă gîndearri...
— Şi eu gîndesc mult.
— La ce ? ,
— Mda. La prostia omenească.
— Şi-i multă, nu ?
— Este, slavă domnului !...
— Şi nu i-aţi găsit leacul ? ■— Da' de unde !
— Nu ştiţi să căutaţi ? .
— De cînd mă ştiu, nu fac altceva... caut mereu...
— Şi nimic ?
— Nimic.
— Mare minune !
— Mare, mică. Asta-i. N-are leac.
— Să ştiţi că-i adevărat.
— Oare să nu se poată face ceva ?
— Poate că da. Dar nu ştim noi cum.
— Şi eu care credeam ?...
— Ce credeaţi ?
— Sînteţi om cu carte. Aţi umblat prin lume...
— Asta aşa-i. Numai că, vezi dumneata, eu nu mi-am pus în gînd să cercetez cum stau celelalte popoare cu problema prostiei.
— Ar trebui să vă intereseze.
— Dacă zici dumneata...
— Nu că zic eu, dar este neapărată nevoie.
— Dacă-i aşa, dă-mi răgaz să mă edific întîi, apoi o să discutăm.
— Noroc şi spor la muncă,
— Noapte bună.
Sculptorul scoate indicatorul din pămînt şi îl bate mai în faţă, unde este mai multă
104
lumină. Se dă cîţiva paşi înapoi şi citeşte : „NU vă apropiaţi. Minat !"
„Degeaba l-am făcut. Parcă n-ar şti să citească. Mă deranjează cînd vor. Cum să scap de musafiri ?... Am să arunc cu uneltele în ei...". Şi Sculptorul pune mîna pe daltă şi ciocan.
După vreo jumătate de ceas de trudă, se opreşte şi... „Ce-mi spunea bunicul ? A, da ! El stătea colea pe laviţă în casă şi numai ce-l vede pe fiu-său, adică pe tata, intrînd pe uşă..." Şi Sculptorul rămîne aşa, în picioare, cu uneltele în mîini; şi în ochii săi larg deschişi, încep să se oglindească, tremurătoare, chipurile celor doi. Urmărin-du-le mişcările, le aude glasurile...
— Am venit, tată.
— S-a terminat războiul ?
— Da, am biruit.
— Aruncă hainele astea. îmbracă-te ţărăneşte şi la treabă. Ca este de lucru... !
— Aşa oi face, tată.
Bătrînul tuşeşte sec ; se frămîntă.
— Am uitat... Ce cap ! Ce cap ! Băiatul vine de la capătul lumii şi eu, tehuiul, îl pun la treabă, în loc să-l ospătez. Halal tată ai tu, Ioane ! Se uită în jur, caută. Ia să văd, n-o fi îmbucat ceva ?
„Nu, nu se poate atinge de bucate! se pomeneşte Sculptorul strigînd. Umbrele apar şi... dispar". Continuă să-şi amintească cuin altădată, într-o vară, pe-nserate, bunicul se trezeşte cu feciorul la stînă...
— Ce vrei, mă ? De ce-ai venit ?
— Cum de ce ? Voiam să-ţi cer un sfat. Că am terminat casa şi...

— Am văzut-o, nu-s orb. Parcă ţi-am mai spus. îi prea mare. Şi eu nu mă mut din
105
casa Cea veche. Fiecare om cu casa lui: făcută de mîinile lui, după mintea lui. •
— Ştiu, tată.
— Âdu-ţi nevastă ! Ce mai aştepţi ? -— O iau pe Măria.
— Ea vrea ? Că n-o să merg eu să ţi-o cer de la părinţi.
— Vrea.
— De nu vrea, fur-o ! Fur-o şi adu-o acasă! Şi să faceţi copii ! Mulţi, mulţi ! Auzi, mă ?
— Bine, tată. Dar...
— Nici un dar ! Auzi ?
— Da.
— Atunci, ce mai vrei de la mine? Ce sfat să-ţi mai dau ?
— Cum să facem nunta ? Mare ? Mică ?
— Mare, băiete. împărătească.
— Aşa ne-am gîndit şi noi.
— Şapte zile şi şapte nopţi să nu tacă lăutarii. Să hăulească văile şi luncile ! Să răsune munţii, măi !
— Sărut mîna.
Şi bătrînul şi fiu-său se retrag încet, pe nesimţite, dispărînd din ochii Sculptorului, care, aşezîndu-se pe piatră, îşi prinde tîm-plele în mîini, îngînînd :
— Omule — pomule, ...pomule — omule...
, Vasile Muntean strigă din alee :
— Petruţ ! Măi băiete ! Unde eşti, măi ? Petruţ ! Descoperindu-l : Aici erai ! Iar-tă-mă. De-aş fi ştiut...
— Nu-i nimic. Mă gîndeam.
— Reculegerea linişteşte, mîngîie sufletul.
106
— Da, da. Ţi-l aţîţă... Şi cutreieri, fră-mîntîndu-ne, cutreieri departe, departe...
Punîndu-i o mînă protector pe spate, îl mîngîie cu cealaltă pe cap.
— Ştiu, dragul meu...
— Oare, într-adevăr, am auzit ? Ori mi s-a părut ?
— Cine ? Ce ?
— Pădurea vorbeşte ? Pămîntul ?
— Uneori. Ca omul vorbesc.
— Cum se poate ?...
— Să uităm !
— N-am ce să uit. Am venit pe lume după moartea tatei. Şi mama...
— Ea nu ţi-a spus ?
— Ce să-mi spună ? „A fost un om şi eu l-am iubit". Altceva nu mai reţin să-mi fi spus.
— Şi asta nu ajunge ?
— N-ajunge.
— Ce să-ţi fac ? Termină lucrarea.
— Asta şi încerc.
— Atunci ce mai vrei ?
— Să aflu. Doar aţi fost apropiaţi, prieteni.
■ — Asta aşa-i. Şi ce-ai mai vrea să afli ?
— Totul. Nu ştiu mai nimic, vă daţi seama ce înseamnă asta ? Sînt fiul lui ! Să nu ştiu cum arăta, nici ce gîndea, nici cum vorbea?! Nimic... Nimic...
Invîrtindu-se în jurul pietrelor, Vasile Muntean se uită cu atenţie la trăsăturile feţei care prind contur.
— Mie-mi pare că nu mai ai mult şi termini statuia.
— Aşa am crezut,,. Dar nu merge. Nu ! Simt eu că..,. ■ f ■ - . ■, ;,,,,,;;;
) ■'
.10?
— înfăţişarea o are. Asta o văd cu ochii mei. Nu ajunge ?
— Aşa am crezut. Nu. Nu merge. Fizionomia, expresia trebuie să pornească din interior, din suflet. Nu ajunge să-mi torn eu sufletul în ceea ce fac. Trebuie să cunosc bine şi sufletul celui pe care îl întrupez în piatră. Trebuie, neapărat trebuie.
■— Bată-te norocul să te bată ! Parc-ai fi taică-tu. Numai el gîndea aşa.

— Mulţumesc domniilor voastre, mulţumesc !
— Nu mă domni, că mă supăr. Zi-mi bade şi atît. Pînă şi vorba i-ai moştenit-o, măi.
— Cred că voi găsi. Sărut mîna, bade.
— De asta ai ţinut să mă întîlneşti aici, la răsăritul lunii ?
— Şi de asta.
— Bine. O să-ţi spun...
Ghemuindu-se lîngă Vasile Muntean, Sculptorul şoptește :
— Sst ! Uite-i ! Cine-o fi ?
— Călugărul.
Călugărul cădelniţează cu mîna : -— ...voi nu ştiţi, credincioşilor... uciga-şu-i slobod...
— Hei, părinte ! încearcă să-l oprească Vasile Muntean. Hei! Prea sfinte, stai ! Vino aici ! ,
Neluîndu-l în seamă, Călugărul continuă peroraţia :
— Slujiţi împărăţia... Răsplata voastră... Cînd pămîntul se zguduie...
— Amiiin !
108
Sculptorul rămîne o vreme tulburat.
— Să plecăm de aici !
— Nu-ţi fie teamă. Nu se mai întoarce.
— Doamne, mare-i grădina lumii !
— Fără margini...
— E de mult nebun ?
— Din tinereţe... Dragoste de femeie i-a tulburat mintea.
— De ce nu-l internaţi undeva ?
— A fost. N-are leac.
— Cine o fi fost... femeia aceea ? întreabă mai mult pentru sine Sculptorul.
— Numai inima lui ştie.
— Nefericitul... !
— Fiecare om cu steaua sa.
— Sau cu crucea sa.
— Şi o duce...
— Auziţi ? Iar... în parc se aude strigăt de cucuvaie....
— Pasărea nopţii. A speriat-o Călugărul. Să plecăm.
Sărutîndu-se, doi îndrăgostiţi se opresc în faţa pietrelor. Se uită curioşi la statuia ce prinde contur.
— Uită-te la cap ! Vezi ?
— Ce să văd ?
— Cercul de lumină. Parcă ar arde.
— Razele lunii.
■— Nu-i capul lui Cristos, din icoană ?
— Ai vedenii.
— Nu pare... un sfînt ?
— De piatră.
— Dar Arbore n-a fost ca un sfînt ?...
— Nu.
,109
— Sigur.
— Ce-a fost?
— Om. Ca toţi oamenii.
— Serios ?!
— Da. Cum îţi spun.
— De ce l-au omorît ?
— Nu ştiu. Nu eram pe atunci.
— Cum se poate ?
— Aşa, bine. Nu mă născusem încă.
— Zău?!
— Să ne aşezăm pe banca aceea.
— Dacă vrei tu... Şi astupîndu-i gura cu un sărut, băiatul o ia în braţe şi o duce spre bancă.

PORTRET DE MUNTEAN (zugrăvit, prin viu grai, de Sculptor)
Vasile Muntean ? Un om ca toţi oamenii-din părţile noastre, de pe malul Sucevei, unde apa şi lunca se împreună cu pădurile, cu înălţimile albastre ale cerului şi munţilor. Mi-a fost şi îmi este unul din oamenii cei dragi. Cred că îl iubesc mai mult decît l-am iubit pe tata. Sau nu ? Ii greu de precizat. Pe tata l-am cunoscut numai din spusele altora... I-a fost curmată viaţa înainte de a veni eu pe lume...
De Vasile Muntean te legi ca de ceva trainic. El a continuat, a coordonat înfăptuirile începute la noi de tata. Cu el au venit aproape toţi oamenii. Curioasă fiinţă ! Bărbat mai de acţiune, mai curajos îi greu de întîlnit. Se sfătuieşte cu vîrstnicii, cu înţelepţii satului. Şi dacă aceştia nu-l aprobă,
uo
nu-l sprijină, se face luntre şi punte ca să fie înţeles pe deplin. Şi are putere să-i convingă.
Cu ce începe el să facă, demonstrează că aşa trebuie şi nu în alt fel. De greşit, n-a greşit niciodată, sau poate a greşit şi n-am reuşit eu să-i descopăr greşelile. Oamenii satului, în nici un caz, fie că e vorba de bine sau de rău, nu-l părăsesc. Niciodată nu i-au întors spatele, nu l-au lăsat singur.
De fapt, oamenii practici, de acţiune, sînt închişi la fire. Nu le place să vorbească prea mult. Pentru ei contează faptele, în primul rînd.
Vasile Muntean este altfel de om. Cum îndrăgeşte fapta, îndrăgeşte şi vorba. Şi tot ce a produs el în materie de spirit, a ajuns în urechile şi de aici în sufletul tineretului. Şi cred că nu face rău adresîndu-se, cu predilecţie, celor tineri. Că aceştia au întotdeauna posibilităţi mai largi de înţelegere, de acţiune ; au timpul de partea lor. Au vreme să interpreteze peste ani şi ani ce au auzit cîndva ; pot deci sluji cu mare dăruire, cu mare trăinicie ideile luminoase. Şi faptele, concretul dau contur strălucit acestor idei, înaripîndu-i pe cei ce vin din urmă.
...îttMhr, ■ "-.N.rîj oh
Capitolul III
. Nu pot să lucrez cînd se strînge în jurul meu liotă de gură cască ! Nu pot. De aceea îi şi izgonesc.
— Ha, ha ! Acum îmi explic...
— Ce?
— Indicatoarele :
„Nu vă apropiaţi. Minat !"'
— Original, nu ?
— Ieşite din comun.
— Cine?
— Ele.
— Credeam că eu. ■
— Şi dumneata. Categoric.
— Decît să mă cert cu lumea...
— Şi vrei să spui că nu te mai deranjează nimeni ?
— Ba da... Dar nu aşa mulţi... Prietenii însă.
într-una din zile, plîngîndu-se primarului că nu este lăsat în pace să termine statuia, omul i-a adus doi cîini ciobăneşti, ca să-l apere de musafirii nepoftiţi. Dulăii cei albi şi lăţoşi nu fac altceva decît să patruleze prin parc, nelăsînd pe nimeni să se apropie de locul unde trudeşte artistul...
112
Halucinante, şoaptele parcului se aştern în paginile viitoarei cărţi:
— Mi s-a părut...
— Nimic...
— Ştiu eu ?...
— Ce să ştii ?
— Mă gîndeam la... Arbore.
— La Arbore ?
— Da. La el, la... De ce a trebuit să ?...
— De ce ? Zidirea nouă cere jertfă !
— Ştiu, prietene.
— Ucigaşii lui Arbore m-au nenorocit şi pe mine. Arătîndu-şi mîna ciungă : în aceeaşi noapte, atunci...
— Bine că ţi-au cruţat viaţa.
— Mîna care a iscălit pentru vremea de azi.
— Cred. Lasă...
— Ar fi vrut să-mi smulgă şi limba cu care îndemnam muntenii să vină cu noi.
— Iartă-mă. Am vrut doar să te... aţîţ. îmi place să te aud.

— Să te ia dracul!
— Ar avea ce face cu mine ?
— Piele la tobă.
— Nu-i fi tu mai bun pentru asta ?
— Poate ai dreptate.
— Atunci, cinste nouă !
— Şi celor căzuţi în luptă.
Ridicîndu-se în picioare, îşi scoate pălăria ; arată cu mîna spre piatra în care se întrupează chipul lui Arbore.
— Fie-i ţărîna uşoară !
— Fie-i liniştită veşnicia !
113
Capitolul IV
„Anca s-a acomodat repede cu noile condiţii. Casa „bunicului" a devenit pentru ea castelul fermecat. Şura, acareturile au căpătat şi ele denumiri de poveste. Copiii de prin vecini au fost mobilizaţi cu toţii aici. „Dacă-i vacanţă mare, mare să fie ! Şi cît îi ziua de lungă, să te ţii joacă ! Bine că se simte ea straşnic.
Bătrînul a rezistat pe poziţie vreo săp-tămînă, apoi a fugit la stînă. Cică preferă să coboare noaptea călare în sat, pentru ;i_ ne face de-ale gurii, şi în timpul zilei să-şi vadă de treburile stînei, decît să fie împărat, zmeu, zgripţuroaică, zînă bună sau altă lighioană. Că dracii ăştia de copii sînt în stare să scornească cîte-n lună şi-n stele, numai să nu-l lase pe bietul om să-şi tragă sufletul.
Mîine sau poimîine, de va fi vreme frumoasă, yoi străbate împreună cu Anca cărarea spre Putna. Cică abia aşteaptă să vadă frumuseţile acelea de locuri. Trebuie să merg, că nu-i chip să scap de insistenţele ei. O să-i intru în voie şi de data asta.
Despre ce face Sculptorul, a început să-ţi dea seama şi ea...
„E muncă de ocnă, tată", a afirmat dău-năzi, după ce s-a chinuit o bucată de vreme să cioplească într-o piatră, pe care i-a ales-o artistul şi i-a arătat cum să lucreze pentru
114
a scoate figura dorită. Ea ar fi vrut să facă o rîndunică... Ştii ce i-a spus ? Că i-ar fi mai uşor dacă ar scrie poveşti sau orice i-ar trece prin cap, numai să nu taie atîta în piatră, ca robii...
Tu cînd vii încoace ? Nu se termină odată examenele astea de admitere ? Te aşteaptă şi Anca. îi este dor de tine.
Dinu"
Capitolul V
„Sculptorul a primit vizita unui reporter american,
L-a filmat pe artist, pe Anca şi pe mine A prins pe peliculă „atelierul" cu statuia, cei doi dulăi care îl păzesc. Am fost cu el la prund unde ne-am întrecut la prins păstrăvi cu mîna în apa Sucevei. Am fost la pădure la strîns fragi şi zmeură, la cules bureţi. Ne-am urcat la stînă unde tronează bunicul, de parcă ar fi un rege retras în munţii vechii Dacii.
Am discutat cu americanul ăsta despre pace şi război, despre socialism şi capitalism, despre om şi libertate, despre viaţă şi moarte, despre istorie... Dar despre ce n-am discutat în zilele acelea cît a stat aici ?
Străinul avea o formaţie intelectuală solidă, umanistă în primul rînd, avea vederi largi, democratice chiar, cu deschideri în viitor.
A insistat mult ca Sculptorul să viziteze America, unde să-i fie el călăuză şi gazdăJ Sculptorul a acceptat invitaţia cu plăcere,, fiind aproape convins că n-o să treacă niciodată oceanul.
L-a rugat să-i trimită fotografiile tuturor lucrărilor, să-i scrie ce va crede de cuviinţă despre el şi locurile acestea.
116
Că intenţionează să-i editeze un album.
I-a mulţumit pentru intenţie, mărturi-sindu-i însă că nu poate suporta publicitatea-El a rîs şi i-a spus că este de aceeaşi părere, numai că, în cazul Sculptorului, este neapărată nevoie să fie văzut, să fie cunoscut de lume.
Draga mea, nu ştiu de am făcut bine ori rău, dar i-am oferit şi eu, la marea lui insistenţă, pentru publicare, un fragment din „Crezul păgînului".
Te aşteptăm să vii. Anca şi Dinu
P.S. Era să uit... Mi-a scris Ştefan, cerîn-du-mi un reportaj despre înfăptuirile revoluţiei în această localitate. Cică îl interesează chipuri luminoase de oameni harnici şi, în special, ar dori să i-l conturez pe Vasile Muntean, în mijlocul sătenilor de aici.
Deocamdată îi trimit ce mi-a relatat primarul într-o zi despre unul din oamenii săi apropiaţi."
CREZUL PĂGlNULUI
Mi se părea atunci, în vremea aceea de demult, cînd eram încă în şcoala muncitorească, că revoluţia a început si se va

termina în oraş. Poate şi de aceea am plecat din sat. Şi vedeam revoluţia aşa de concret, încît aş fi fost în stare s-o pipăi cu mîinile.
Această deprindere mi-a rămas şi astăzi. Este ceva structural, de suflet. Poate de aceea am ajuns să nu pot suporta speculaţiile,
117
abstracţiile filosofilor. Mă distrează şi acum preocupările acelora care încearcă să despice firul în patru, care fac teoria „chibritului"...
Da. Revoluţia a pornit de la oraş. Dar ea a cuprins repede şi satul.
Privind retrospectiv, pot susţine, pot demonstra cu fapte că ceea ce a reuşit să facă acest popor prin revoluţie, nu a putut realiza in trecut în întreagă istoria sa milenară. Nu exagerez deloc. Nici nu mi-aş permite să minimalizez în vreun fel „cartea sfîntă a neamului meu".
Da. Am crescut în revoluţie, prin revoluţie. Sînt copilul ei. N-am ştiut însă niciodată ce-i răsfăţul.
Astăzi, pot spune cu mîndrie că sînt om. Un om liber !
Drepturile pe care le-am dobîndit sînt nelimitate. îndatoririle, de asemenea. în socialism, nu lace nimeni ce vrea, ci ceea ce trebuie. Sînt sigur că şi comunismul va fi guvernat de această lege.
Desigur, numai cel ce a participat direct, cu muncă şi gîndire, cu multă sudoare, cu mult suflet, se poate mîndri cu ceea ce s-a făcut la noi prin revoluţie. Domeniul construcţiei este concret, palpabil, este spectacular. Mărturie sînt oraşele noi prin excelenţă. Mărturie sînt satele... Oare nu s-a clădit, de la război încoace, cît în două milenii ?
Blocurile noastre de locuinţe, cetăţile industriei, palatele social-culturale sînt invi-. diate de prietenii ce ne vin în ospeţie, de pe toate meridianele Terrei.
Staţiunile noastre de odihnă şi tratament se bucură de aprecierile lumii. Este şi explicabil de ce unii dintre neprietenii noştri, şi îndeosebi transfugii, ne împroaşcă cu noroi.
118
Unii dintre ei au şi mult venin. Din fericire, nu ne pot otrăvi cu el.
Am devenit imuni. Organismul nostru ştie cum să se apere de aceşti microbi, pur-| tători de nenumăratele boli ale prostiei pentru care nu-şi mai irosesc acum leacurile nici babele satelor. Dimpotrivă. Construcţia noastră este atît de spectaculoasă încît vestiţi sociologi contemporani de pe alte continente, spun că ceea ce a făcut şi face poporul nostru este un miracol — „miracolul românesc".,.
Şi în oraş, unde locuiesc, creşte iarbă ve"rde în grădini, în parcuri ; cresc pomi.
Ne îngrijim ca iarba să fie curată, precum era acasă, unde ne-am născut. Pomii să fie frumoşi, să înflorească bogat. Şi cînd mă prinde dorul de acasă, ies în grădină şi tălpile mele simt moliciunea ierbii. Dacă nu reuşesc să-mi potolesc arşiţa dorului, alerg într-un suflet pînă în satul natal. Las încălţările în prag, umblu desculţ prin grădină, prin livadă, prin lunca Sucevei.
Cînd îi văd pe prietenii copilăriei mele că zîmbesc a rîde de obişnuinţa mea de altă dată, mi se umple sufletul de bucurie. Oare am rămas mai ţăran decît ei ? Nu. Ei mă iau aşa cum sînt; eu îi iau aşa cum sînt. Important este că ne iubim cum ne iubeam cînd eram copii.
Important este că iubim ceea ce facem, noi la oraş, ei la sat; că iubim revoluţia cu credinţă, cu dăruire !
Mă mîndresc cu ceea ce fac prietenii mei. Şi cum să nu fie aşa cînd ei, ţăranii, îşi aşază stăvechea ocupaţie — agricultura cu tot ce ţine de ea — pe baze temeinice, moderne, de tip industrial. Că şi ei, ţăranii, îşi aşază locuinţele în blocuri, construiesc
case de cultură, spitale, edificii pentru şcoli, şosele asfaltate.
Confortul, civilizaţia au pătruns în sat, în satele noastre care devin sub ochii noştri centre urbane.
Important este să ne învăţăm urmaşii să iubească ceea ce s-a făcut în ţara asta prin muncă şi gîndire, temeinic şi frumos.
Să-i învăţăm să construiască, cînd vor ajunge mari, şi mai bine ca noi ; să-i învăţăm crezul păgînului : nimic nu-i mai sfînt ca iarba verde de acasă.
CÎND NU TE IA LUMEA ÎN SEAMA (auzită de la primar)
Pe Ilie Celmare îl cunosc de cînd eram de-o şchioapă. Am păscut şi vitele împreună. El nu are un cap prea grozav, dar nici prost nu-i. îi cam moale din fire. Face însă ce-i spui şi te miri cum reuşeşte să lucreze aşa de bine. Nici eu, de pildă, nu-s în stare să ţin localul primăriei într-o aşa ordine, cum îl ţine el. Şi doar am încercat de atîtea ori, dar n-am putut. Se vede că n-am înclinaţie spre unele treburi. Ce să-i fac ? Bine că este el mai priceput. Ce este ? Că nu-l mai am. M-a părăsit lăsîndu-mi o undă de amărăciune în suflet. Pur şi simplu, m-a dezarmat. N-am avut argumente să-i arăt că aici este mai mare nevoie de el. Am fost nevoit să-i dau drumul. Cică, de cînd se ştie, poartă veştile în sat. Şi de bucurie, şi de amar ; el îi acela care-le duce.. Bate toba şi spune lumii
120
porunca mai marilor comunei. Ce, ai comunei ? Ai judeţului chiar ! Cum s-ar spune, lucrează pentru mintea, pentru

sufletul oamenilor. Nimic de zis, aşa este. Numai că, aici e-aici ; de-o vreme, susţine dînsul, nu-l prea ascultă oamenii. Chiar nici babele, nici copiii nu-l mai iau în seamă.
Şi după cum afirmă dumnealui, munca îi este cam fără rost.
Şi mai rău. Cică degeaba s-a mai ocupat de sufletul omului !
Din punctul său de vedere, are dreptate. Nu l-am contrat. N-oi fi fost bun „pedagog'*, gîndeam în sinea mea, zîmbind. în schimb, l-am întrebat ce are de gînd să facă de acum înainte ? Mi-a răspuns scurt. Să-l mut la baie. Că vrea să se ocupe de aspectul exterior al oamenilor. Adică, să le supravegheze spălarea pielii. Suprins, am rîs şi i-ara dat dreptate. Ce era să fac cu el ? Că Ilie Cel-mare este şi unul dintre ostaşii din prima linie, cu care am început aici, în satul ăsta, pe malul Sucevei, revoluţia.
In locul lui poate o să găsesc pe altcineva... De nu, o să fac eu şi treaba asta. Că de, aptitudinile mele pedagogice poate vor avea mai mare înrîurire asupra minţii, asupra sufletului oamenilor.
6 — statuia
Capitolul VI
„Ştefane, iscoditori cum sînt de felul lor, nişte gazetari au început să-şi facă drum pe aici. Şi sînt sigur că datorăm acest fapt, în primul rînd, posturilor americane de radio. Numai de acolo au aflat ei de existenţa Sculptorului.
(Despre vizita făcută de ziaristul de peste ocean ţi-am relatat mai pe larg, mi se pare, într-o scrisoare anterioară. Nu mai revin acum cu alte amănunte. Publicaţiile pe care o să ni le trimită la Iaşi, le vom vedea împreună. De altfel, ne-a promis că ne va abona la cel puţin trei din ele...
Cum ştiu că eşti pofticios de bunătăţile stînei, îţi trimit o descriere a mesei care ne-a pregătit-o bunicul Sculptorului sus în munte, unde păstoreşte el, liber ca un dac, turmele şi stelele cerului de-o veşnicie. Fac asta cu intenţia de a te scoate din bîrlog barem cîteva zile. Cînd vii încoace ?!).
Şi cum am început a-ţi spune, oamenii aceştia, reporterii, vin înarmaţi pînă în dinţi cu 'aparate foto, cu stilouri şi pixuri de import, cu carnete de însemnări confecţionate probabil în poligrafia unde-şi imprimă inteligenţa, talentul ; aproape zilnic, în decurs de o săptămînă, au tot trecut pe aici, cu automobil proprietate personală, şi au
122
tot cules noutăţi despre ceea ce face Sculptorul... Ceea ce fac eu nu i-a interesat deloc. De altfel, le-am explicat că sînt aici la odihnă. Şi ca să nu-mi petrec concediul numai în comuna natală mai stau aici, la prietenul meu...
Să aibă şi el cu cine mai schimba o vorbă. Cu pietrele s-o fi săturat omul să dialogheze... Pînă acum, însă, nu a apărat nici un cuvînt în ziare despre statuie. Probabil s-au înţeles cu toţii să consemneze noutatea o dată cu actul final : dezvelirea ei!
în schimb, să mori de rîs, nu alta, mi s-au publicat nişte note cetăţeneşti, pe care le-am scris la un colţ de masă, cît a luat unul dintre ei, în cîteva rînduri, prânzul, la splendidul motel „Poiana Mică". Dintre acestea, „Plinea" şi „Cine ne urîţeşte surîsul", ar merita, poate, să fie inserate în revistă. Aspectele la care mă refer sînt valabile şi pentru cetatea noastră...
Dinu"
PUNEA
Pentru truditorul ogorului, bobul de grîu înseamnă mai mult decît germenele recoltei viitoare, decît pîinea pe care o scoate gospodina din cuptor. Fiecare bob de grîu încorporează într-însul un strop din sudoarea mecanizatorului, un strop din sufletul acestui ţăran care domină întinderile mănoase ale ţării.
.123
Poate de aceea bobul are în el încrustat, miniatural, faţa omului care îl pune în brazdă, îi veghează creşterea, îl culege apoi...
Şi grîul care ajunge la oraş este transformat în făină : şi făina cea albă este prefăcută în pîine ; şi pîinea cea proaspătă şi rumenă poposeşte pe masa noastră.
De ce oare unii dintre noi, orăşenii — poate chiar dintre aceia veniţi de la ţară, si care nu s-au obişnuit cu viaţa citadină — uită că munca şi sufletul, uită că faţa producătorului, fratele de ieri, se află în acest bob de grîu ?
Şi după ce-şi umple pîntecele cu această pîine sfîntă, uită că este şi el om şi... Resturi de pîine, bucăţi de toate mărimile, chiar pîini întregi sînt aruncate la gunoi. Ce păcat ! Ştiţi cîtă pîine ajunge zilnic în con-teinerele de gunoi ale urbei noastre ?
Cantităţi de ordinul tonelor !
Oare cum aţi ajuns să fiţi aşa de nepăsători, de negri la suflet ?
Cine n-a cunoscut vremea grea, de foamete, cînd ogoarele noastre n-au putut produce, în vreo doi ani, mai nimic, din cauza cumplitei secete, ar trebui să. se edifice barem din cărţi asupra rostului unei bucăţi de pîine. Ea poate însemna salvarea unui înfometat de la moarte. Ea, pîinea, înseamnă viaţă pentru noi toţi.
Dar cine se gîndeşte că pe frumoasa noastră planetă Pămînt mor milioane de copii, mor că nu au, zile în şir, o bucată de pîine ?

Şi unii dintre aceşti bipezi, abia orăşenizaţi, aruncă la gunoi pîinea caro le rămîne de la masă. Dacă n-o folosiţi cu chibzuinţă, raţional, pentru propria casă, sau dacă nu oferiţi surplusul vecinului care creşte păsări,
124
obişnuiţi-vă atunci sâ cumpăraţi numai cît^. pîine vă trebuie.
Amintiţi-vă cînd intraţi în brutărie, amin-tiţi-vă cînd staţi la masă...
CINE NE URIŢEŞTE SURÎSUL
Ignorînd ce se face pentru îndreptarea lui, surd la ce se spune pe seama lui, beţivul continuă să-şi păstreze starea „naturală" de cînd e lumea lume. Şi specimenul acesta, avînd o psihologie cu totul aparte nu-i deloc pe cale de dispariţie, cum susţin unii contemporani ai mei care, probabil, încearcă a se îmbăta şi a ne îmbăta cu... apă chioară. Că, vai ! plaga aceasta — alcoolismul — se întinde ca pecinginea pe corpul necuvîntă-torului patruped, parazitînd trunchiul viguros al colectivităţii în dezvoltarea ei atît de plină de lumină.
— Oare cum puteţi trece nepăsători pe lîngă beţivii căzuţi pe la colţuri de stradă, prin parcuri, chiar în plină zi, fără să întreprindeţi nimic ?
— Pardon. De la război încoace tot muncă de educaţie facem. Ba, am limitat şi programul de vînzare al băuturilor.
— Şi?
— Aplicăm şi sancţiuni...
— Şi beţivul continuă să păteze frumuseţea civilizaţiei, să urîţească surîsul cetăţii noastre atît de ospitalieră. Cît o să-l mai suportăm ?
— Uitaţi că şi ei, beţivii, sînt oameni.
.125
* — Tocmai de aceea. Şi pentru că beau numai din două motive : a) de bucurie şi b) de supărare.
Vreau să adaug că persoana cu care am purtat dialogul este investită cu atribuţii de cercetare în domeniul alcoolismului (era să zic a combaterii lui !). Cu toate că nu a prea fost de acord cu părerile mele în această problemă, propun să se instituie în cetatea noastră sectoare speciale (exemplu, în pieţele publice) unde să fie obligaţi a face curăţenie, la anumite ore din zi, beţivii care au fost culeşi de organele de ordine, de pe străzi, din parcuri sau chiar din cîrciumi.
închei cu credinţa că cei care ne urîţesc astăzi surîsul ospitalierei noastre cetăţi, ne umbresc frumuseţea civilizaţiei oare se instaurează în ea, vor deveni şi ei oameni utili, folositori societăţii în dezvoltarea ei atît de plină de lumină.
IZVORUL CEL DUMNEZEIESC
Bunicul Sculptorului ne-a întins ma^â aici, în marginea poienii, lîngă izvor, la umbra brazilor. De altfel, aici are amenajată şi „gheţăria" în care păstrează butoiul cu castraveţi muraţi, damigenele de ţuică., de afinată. îi zice aşa fiindcă şipotul acesta este atît de rece îneît, şi acum pe timp de vară, bulgării de gheaţă pot rezista două-trei zile, fără să se topească.
Pe noi ne-a aşezat pe nişte buturugi, în jurul mesei rotunde, tăiată într-un trunchi
126
uriaş de stejai\ Şi strungarul a început a ne aduce, după tipicul stabilit de bătrîn, bunătăţile.
Uitam să spun că întîi ni s-a servit ţuică şi afinată, la alegere, după pofta inimii fiecăruia dintre noi. După care ni s-a pus dinainte păstrăvi fripţi pe cărbune, mămăliguţă aburindă şi scafa cu mujdei de usturoi, apoi ni s-a adus caş şi urdă, făcute de mîiniie şi de ştiinţa bunicului, în ultimele şapte zile, încît n-am reuşit decît să gustăm cîte un pic din fiecare sortiment.
Că unul era mai bun decît celălalt.
Bătrînul nu făcea altceva decît să ne îndemne să mîncăm, să ne ostoim setea cu băuturile lui preferate, sau cu apă din izvorul cel dumnezeiesc de rece şi curat ca stropii de rouă.
Şi el rîdea de noi de se prăpădea. Cică nu sîntem în stare nici să ospătăm bărbăteşte, d'apoi să mai facem şi lucruri care să fie luate în seamă de lume. De oaspetele străin chiar a început să se minuneze la un moment dat, cînd acesta a mărturisit că la ei, în America, nu ştie nimeni să jacă asemenea bunătate de mămăligă.
„Cum se poate una ca asta ?! se mira bătrînul. Doar păpuşoiul a fost adus de la • voi, de peste ocean, de nişte capete luminate ale noastre, din vremuri de demult!".
între timp, strungarul învîrtea ţiglele cu pulpă de viţel de lapte, jărea cărbunii îngri-jindu-se să se frigă bine carnea proaspătă care răspîndea în jur aromă îmbietoare. Şi oricît de sătui eram, tot a mai încăput în noi cîte o bucată din carnea cea rumenă şi fragedă şi cîte un castravete înmiresmat la
127
murat de crenguţele de vişin, şi mărar, de cimbru şi săcărică !
Anca a stat cu noi la masă doar cit a ciugulit dintr-un păstrăvaş, apoi a prins a zburda pe lîngă izvor. După aceea s-a apucat de cules fragi şi zmeură.

— Asta-i pentru zgîtie, decise bătrînul la un moment dat şi alegînd o ţiglă cu carnea rumenită, o mujdeie bine în scafă şi o strigă pe Anca.
— Nu vreau, bunicule, răspunse fata. Am mîncat.
•— Parcă spune cineva că n-ai mîncat ?
— Nu mai pot.
— Dacă nu poţi tu, nici eu n-o să pot a-ţi împlini voia. Ştii tu ce m-ai rugat...
— Mănînc, iaca mănînc, acceptă ea şi, înhăţînd frigarea, se face că muşcă cu lăcomie din carne.
— Cînd eşti gata, să-mi spui.
— Bine, încuviinţă îmbufnată. Numai să te ţii de promisiune.
— Ce-a făgăduit moşu-i sfînt. Trăgînd cu urechea la dialogul dintre
Anca şi bătrîn, urmărindu-le mişcările, nu înţelegeam nici în ruptul capului despre ce poate fi vorba, pînă cînd am văzut-o cum, profitînd de neatenţia lui, ascunde friptura sub cetinele unui brăduţ şi îi întinde apoi băţul, strigîndu-i :
—■ Gata, bunicule !
— Aşa-i c-a fost grozavă ?
— Foarte gustoasă !
— Să-ţi mai dau ?
— Diseară.
— Bine. Lăsăm pe diseară...
— Acum vreau puiul.
128
— Dacă vrei tu, atunci fie.
L-am văzut pe bătrîn cum intră în coliba şi iese cu o doniţă în mînă şi începe a striga ;
— Dan ! Dănuţ !
Numai ochi şi urechi, Anca iscodeşte împrejurimile, aşteptînd cu sufletul la gură. Nerăspunzîndu-i la apel, omul lasă doniţa jos, pune mîinile pîlnie la gură şi repetă chemarea în cele patru vînturi :
— Dan ! Dănuţ !
Şi ecoul răzbate departe, departe, şfi-chiuind adîncurile pădurii... Daaan ! Dă-nuuuuuţ !...
— Bau, bau ! se aude după cîteva clipe, de undeva din apropiere răspunsul celui chemat.
— Hai, băietu ! Haida ! îndeamnă bătrî-nul, punînd mina pe doniţă. Atunci, spre bucuria Ancăi şi spre surpriza noastră, iese din desişul de brădet un pui de căprioară şi ţopăind, îl ocoleşte de cîteva ori pe bătrîn... Intinzîndu-i doniţa, căpriorul bagă botul în ea şi începe a sorbi cu lăcomie laptele. Cît s-a ospătat sălbăticiunea, Anca i-a mîngîiat blăniţa spinării, apoi cînd a ridicat capul, a prins a-l scărpina între urechiuşe.
— Hai, de-acuma jucaţi-vă! încuviinţă bătrînul. Clăti apoi doniţa în izvor şi o aduse în colibă. Cît s-au jucat, Anca cu puiul de căprioară şi puiul de căprioară cu ea, bunicul, tot îndemnîndu-ne să ciocnim paharele cu afinată, ne-a istorisit şi întîmplarea care i l-a adus aici plocon pe Dan. Cică, în primăvară, la cîteva zile după ce născuse doi iezi, capra a ieşit la păscut pe poiană. Şi-n timp ce păştea şi-şi supraveghea puii care abia se învăţau să alerge prin iarbă,
129
un lup hămesit a dat năvală peste ei. Căprioara a reuşit să-l înşface pe unul din pui între picioarele de dinainte şi să se facă nevăzută în desişul pădurii.
Unul din iezi, însă, acesta pe care îl botezase cu numele Dan, de frică, a dat buzna în colibă şi s-a pitit sub pat. Ce-i drept, fiara a mai dat tîrcoale pe aici, în vreo două rînduri, pînă a ajuns odată în bătaia puştii bătrînului ; i-a luat pielea şi a aşternut-o în colibă. Şi acum doarme uneori iedul ăsta pe dînsa. Că-i moale şi-i ţine cald. Şi de atunci omul a trebuit să aibă grijă de căprior, să-l hrănească întîi cu biberonul şi după ce a mai prins putere, să-l înveţe să beie lapte proaspăt din doniţă. Că maică-sa, capra, nu a mai dat pe aici să-şi caute odrasla. Cine ştie ce s-o fi întîmplat ,cu dînsa ? O fi nimerit în ghearele altei fiare înfometate sau s-o fi mulţumit numai cu creşterea unuia din pui ?
Iaca aşa a ajuns el să se ocupe de creşterea zburdalnicului ăsta de căprior. Şi credeţi că o să stea mult pe lingă dînsul ? Va mai sta pînă o să înceapă să-i crească corniţele. Şi apoi o să se întîlnească pe păşune cu confraţi de-ai săi şi o să uite să se mai întoarcă la colibă, pentru a sorbi lapte proaspăt din doniţa bătrînului care l-a crescut.
Pe la vreo patru după-amiază, bunicul s-a apucat să ne pregătească şi-un balmuj ; asta nu numai pentru a-i arăta americanului ce se mai poate face din făină de porumb, din lapte, din smîntînă şi din unt, cît mai ales pentru a o obliga pe Anca, după chiulul la masa de prînz, să mănînce acum asemenea bunătate pe săturate. Nu ştiu cum l-a
130
făcut, cum l-o fi descîntat în ceaun, la foc, dar a alunecat pe gîtul nostru şi în special al Ancăi, cîte o strachină de balmuj.
„Evenimentele" din ultima vreme l-au cam sustras pe Sculptor de la lucru. De cîteva zile, însă, adunîndu-şi gîndurile, trudeşte ca un apucat, hotărît fiind să nu se desprindă de pietrele sale decît în clipa cînd se va considera că statuia

poate fi ridicată, fixată pe soclu.
Ca Anca să nu tînjească după puiul de căprioară, l-a rugat pe bunic şi acesta i l-a adus într-o seară pe Dănuţ. De atunci, Anca şi căpriorul sînt tot timpul împreună ; s-a învăţat sălbăticiunea să se ţină de ea ca un căţel din cei dresaţi. Aşa că artistul poate să-şi vadă mai în linişte de sculptură. Cînd simte că-l răpune oboseala, intră şi el în joaca Ancăi cu iedul şi-şi împrospătează puterile, de parcă ar fi într-o plimbare, în zorii zilei, prin ozonul brazilor de la poalele obcinei.
Uneori preferă să-l strige din vecini pe omuleţul cel cu vocea piţigăiată, pentru a mai schimba cu dînsul impresii şi idei despre înţelepciunea sau despre prostia lumii. Că insul acesta, am putut constata şi eu, este al dracului de căpos şi ştie cîte-n lună şi-n stele despre omenirea asta, cu oăcatele şi nepăcatele ei; despre mersul ei biped sau tîrîş înainte... Cică încotro se îndreaptă... a aflat el de la mutul bîlciului şi de la surdul care bate clopotul mănăstirii. Şi de aceea e bine ca omul să se gîndească la multe, să
131
spună vrute şi nevrute ; numai la un singur lucru să nu cugete şi anume : la filosof ia vieţii şi a morţii sale ! Fiindcă sîntem cu toţii muritori, nu-i necesar să ne punem asemenea probleme. Că de ni le punem şi încercăm să le căutăm răspuns, ajungem să cunoaştem că singurul drum pe care-l străbate insul prin lumea asta, de cum se naşte, este drumul către moarte. Ca atare, el a ajuns, încă din fragedă tinereţe, să dea cu tifla în gînditorii de acest fel, să se ferească de asemenea chestii filosoficesti.
Capitolul VII
Întinşi pe cojoace în faţa colibei, bunicul şi Sculptorul încearcă să adoarmă privegheaţi de stelele cerului. Orbul doarme de-a binelea, sforăind.
— Dormi, nepoate ? întreabă Petru Arbore întorcîndu-se pe-o parte.
— Mă uit la cer.
— Uită-te, băiete ; veghează.
— Aştept să apună luna.
— Noapte bună.
— Noapte bună, bunicule !
Din spatele colibei se aud tălăngi şi clopote.
— Se întorc oile şi vitele din porneală, constată bătrînul.
— Se întorc din poiana lunară cu ierbi.
— Ce noapte ! Şi steaua aceea... parcă ar avea gură şi nas ; parcă ar avea ochi. Să fie faţă de om ? Seamănă mai degrabă a cap de lup. Brr ! Ce tîmpit pot fi !
— Cu cine vorbeşti ? mai întreabă bătrînul.
— Mă gîndeam...
— Lasă luna în pace.
— Nu de lună îi vorba. Altă stea...
— Bine... Şi bătrînul închide ochii şi începe a sforăi.
133
— Să fie adevărat ? Să-ţi cunoşti steaua ! S-o urmăreşti seară de seară... Cîtă spaimă ! Dacă se stinge ?
In bradul lovit de trăsnet, strigă cucuveaua sfîrtecînd liniştea pădurii. Clinele scoate urlete prelungi. „Noroc că nu toate stelele cad.
Oamenii însă...".
Punîndu-şi mîinile sub cap, Sculptorul încearcă să doarmă...
„Noapte bună, stele ! Noapte bună, oameni !".
— Nu se lipeşte de mine şi pace, gîn-deşte bătrânul. Al naibii somn ! Şi cînd eram tînăr... ehei ! nu-mi ajungea noaptea cît ar fi fost de lungă. Mai bine mă scol şi... De vină-i şi nebunul de călugăr. El, el, ... Ce i-o^ fi trecut prin cap ? ! Să-mi toarne, aşa, in pădure, acatistul ? De unde pînă unde ?... Să ierte dumnezeu pe cei căzuţi în revoluţie... Pe... Slujbă popească !
— Doamne, apără şi păzeşte! şopteşte bătrînul. Mare jale ! Nici păsările nu mai au somn... Se ridică apoi în picioare şi începe a căuta ceva. Se învîrteşte în loc. Rămîne cu privirea aţintită spre brad.
Bolborosind vorbe neînţelese, cade pe buturugă, îşi prinde tîmplele în mîini...
— Cîţi ani avea cînd ?... se întreabă Sculptorul în somn. Treizeci ?
— Da, da ! L-au înjunghiat călăii, arun-cîndu-l în fîntînă. Viul trupului său a înroşit apa. Şi de atunci ochiul acesta al pămîn-tului pare un mac uriaş cu petalele desfăcute în boarea muntelui.
134
Doamne ! Şi acum... Parcă a fost ieri... îşi aminteşte Petru Arbore. Uite-1... ce groaznic arată !... Ion mort ?... Şi ce frumos era!... Ca mine cînd mă băteam cu neamţul la Mă-răşeşti. Şi ce viteaz, viteaz !... Nici nu-mi păsa de moarte !

Şi el e mort...
— Ce să ne pese ? răspunde Orbul, ridi-cîndu-se în şezut. Am fi jucat pe trupuri de morţi ! Da' şi ce-am nuntit!
— Soro Transilvanie ! O săptămînă am ţinut-o numai în chefuri.
— Da' şi merita ! Că noi am adus-o la sînul mamei noastre. România mare ! Pentru totdeauna am unit-o ! Nepotul se trezeşte. Se uită la bunic.
— Da. Pentru totdeauna.
— Hei, bunicule ! strigă Sculptorul. Cu cine vorbeşti ?
— Cum cu cine ? Cu muntele ăsta.
— Cum cu muntele ? Munţii vorbesc ?
— Sigur, sigur că vorbesc...
— Ha, ha, ha ! N-am ştiut...
— Culcă-te, nepoate ! li tîrziu. Stă luna să apună.
— Ce frumoasă-i ! Avea dreptate poetul cînd o asemuia cu o regină.
— Cine, măi ?
— Poetul.
— Bine. Eu mă apuc de treabă. O să fac urda. O să-ţi pun la prins şi o putină cu lapte.
— Pune, bunicule, prinde laptele. Eu o să mai prind un pui de somn...
— Dormi, dormi.
— Să mă trezeşti în zori, îi dă de grijă Sculptorul cuibărindu-se în cojoc. Să văd luceafărul...
135
— Te scol, te scol. îl asigură bătrînul in-trînd apoi în colibă. Orbul se ridică în picioare şi, orbecăind prin împrejurimi, mormăie :
„Cînd iarna cojoacele scutură, te-au scăldat în ciutură. Şi-n fîntînă zvîrlind firfiric,
înfăşatu-te-au în borangic.
Cu corn de lună în gură, te-au uitat în bătătură... !"
— Ce te-a prins, prietene ? îl întreabă surprins Petru Arbore, ieşind din colibă. N-ai nici dumneata somn ?
Neluîndu-l în seamă, Orbul continuă :
„în iad de vei ajunge, s-ar îngrozi toţi dracii şi vrînd să te alunge, or da-napoi ca racii..." Hi, hi, hi !
— Hei, orbule, îi strigă bătrînul. Treci şi te culcă. Sperii pădurea.
Bodogănind, Orbul dispare în desiş. Speriat, Sculptorul ridică cu greu capul, întreabă : Ce-i ? Ce s-a întîmplat ? Au venit ciobanii ? Ce-i gălăgia asta ?
■— N-a fost nici o gălăgie, minte bătrînul. Cu cîinele vorbeam, nepoate. începuse să latre aşa din senin şi l-am liniştit...
Dormi ! O să te scol cînd răsare luceafărul.
■— Mă culc, răspunde Sculptorul, cuibă-rindu-se din nou în cojoc.
— Te scol, te scol în zori.
— Mulţumesc, bunicule.
136
Petru Arbore pufte un braţ de vreascuri pe foc. Cară cu căldarea zer dulce din bu-daca din care a scos caşul de cu seară şi-l toarnă în cazanul de aramă, aşezat pe pirostrii. Jăreşte focul cu vătraiul şi aşteptînd să înceapă a fierbe, mestecă cu tăujerul ca să nu se prindă de fundul cazanului, să nu se afume. Şi cînd urda începe a se alege, ridi-cîndu-se la suprafaţă, bătrînul mai toarnă cîte un pic de lapte peste ea, zburînd-o, cum îi place lui să zică. Apoi o adună cu lopăţica şi o pune în strecurătoare, pentru a se scurge de zer.
Şi cum era prins în ceremonialul facerii urdei dulci care se topeşte în gură de bună ce-i, nu auzi nici plesniturile vreascurilor rupte sub tălpile omului care se apropia de colibă. Doar glasul cîinelui îi atrăsese luarea aminte.
— Ce-o fi ? se întrebă bătrînul. Se întoarce Orbul... In penumbră se conturează chipul unui om.
— Hei, omule ! Cine eşti dumneata ? Răspunde !
— Eu sînt, moş Arbore. Eu, Vasile Muntean, răspunde primarul ieşind în lumină. Ce bine-mi pare că te aflu treaz.
— Dumneata erai !
— Am crezut că te găsesc dormind. Aveam de gînd să-ţi fur cîinele.
— De asta n-am grijă, că tîlharii...
— Te-am auzit vorbind. Nu poţi dormi?...
— Ce să fac ? Mai stau de vorbă cu Orbul... cu mine. Că de dormit, tot o să dorm... Cît mai pot, veghez.
-— Ca soldatul la fruntarii.
— Noi, primarule, aşa am fost învăţaţi.

137
— Da. Ştiu. Că mult a mai fost pustiit cuibul ăsta, al nostru, de duşmani.
— Şi important îi că nu ne-au putut îngenunchea.
— Şi nici n-o să poată vreodată.
— Aşa-i românul.
— Ca iarba. Ploaia, vîntul o mai culcă.
— Şi iar se ridică.
— Şi cînd intră coasa...
— Odrăsleşte din nou.
— Şi tot verde-i...
■— Şi totuşi cît de neputincioşi sîntem ! Nu-mi pot explica...
— Principalul e să fim oameni.
— Atît ne-ar mai trebui : să ne pierdem omenia.
—i Eşti o comoară, bade Petru.
— Comoară, necomoară... Şezi şi dumneata pe buturuga asta. Să te omenesc ca ceva.
— Mulţumesc, moş Arbore. O cupă cu zăr acruţ n-ar strica, încuviinţă primarul, aşezîndu-se pe bușteanul de lîngă cazan.
Bătrînul îi umple o strachină cu urdă dulce şi o oferă oaspetelui. Se duce în colibă de unde aduce o cupă cu zăr şi i-o pune în faţă.
— Vai, vai, primarule !... începe să se vaiete moşul Arbore după ce se aşază alături de Vasile Muntean. Vai, vai !
— Ce s-a mai întîmplat ? îl întreabă musafirul, încetînd să mai mănînce.
— Parcă dumneata nu ştii ? Mă cheamă cei din pămînt...
— Toţi ajungem acolo. Mai devreme sau mai tîrziu...
— De n-ar fi fost si cutremurul...
138
— încă n-ai uitat ? Că doar au trecut anii...
■—■ Nu. Parcă am fi blestemaţi.
— Noroc de muncă. Te iei cu ea şi...
■—■ Nu poţi uita. Eu unul ţin minte toate nenorocirile.
— Trebuie să uităm. Trebuie. Altfel nu putem lăsa ceva în urma noastră... Ceva care să amintească că am trecut pe aici...
— O dîră de lumină, de se poate, cum ar spune nepotul ăsta al meu.
— Să ne plecăm vremii, ca iarba vîn-tului...
— Eu ce las în urmă ?
— Ai adus pe lume un fiu...
■—■ Ce folos ? Mi l-au omorît în floarea vieţii.
■— Nu-i aşa. El ne-a deschis ochii, la mulţi dintre noi.
— Şi ce-i cu asta ?
— Ceea ce gîndea el atunci, noi...
— Da. Cunosc. Aţi săltat satul. L-aţi scos la lumină.
— Iartă-mă. Matale nu trebuie să ţi se spună. Că ştii mult mai multe decît noi.
— Şi satul nostru o să ajungă, ehei !...
— Oraş. Asta-i adevărul.
— Ion n-o mai apucat să vadă... Eu...
— Nepotul ăsta al matale, o să vadă mai multe.
— El da. Că are toată viaţa în faţă. —- Fii tare, moş Arbore !
— Sînt, primarule, sînt...
— Aşa. Ia să-l sculăm pe sculptor.
— Mai lasă-1, mai lasă-1.
— Dacă zici dumneata.
— Şi mă frămînt, şi...
139
Doar...
De ce?
Ei, de ce ?
Parcă dumneata nu ştii !

— Ion, fiul...
— Şi mai aud nişte vorbe...
— Ce vorbe ?
— Că ucigaşii...
— Ce-i cu ei ?
— S-au întors.
— Nu se poate.
— Cică se învîrtesc de cîteva zile prin sat. Ba unul dintre ei a fost şi în parc unde-l cioplește Petruţ pe taică-su.
— Fă-ţi cruce, omule. Cine ţi-a spus-o şi pe asta ?
— De asta am deschis noi graniţele ? Să ne calce cine vrea şi cine nu vrea ?
— Nu de asta, moş Arbore.
— Să se ducă dracului toţi nepoftiţii ăştia care ne spurcă lucrurile noastre sfinte.
— Dacă zici matale aşa, aşa să fie.
— Mai şi rîzi de mine ? !...
— Nu rîd deloc. Da* cine ţi-a mai spus-o şi pe asta... cu ucigaşii lui Ion ?
— Cine ?... Vîntul... Copacii... Dacă nu ştie capul satului ?
— Capul află ultimul. Nu cunoşti vorba? . — O ştiu. Dar n-ar trebui să fie aşa.
— Parcă eu gîndesc altfel ?
— E miliţie. Pune-o la treabă !
— Nici o grijă. E pe urme...
— Cică ar fi în grupul ăstora, străinii, care...
— Care ne cercetează obiceiurile, vrei să spui ?
— Pe dracu ! Nemţii ăştia caută icoane vechi, straie ţărăneşti, nu... obiceiuri.
140
— Să fii matale sănătos, un capăt de aţă nu capătă ei din sat. Am dat poruncă.
— Tot prin Ilie Scăfîrlie ?...
— Cu matale n-o pot scoate la capăt, răspunse acru primarul.
— Aşa-s eu. Şi nu mă mai pot schimba.
— Parcă eu îţi cer să te schimbi ?
— Atunci ?
— înţelegere...
— Cu mine? Nu, primarule! De 30 de ani port amarul în suflet. Şi durerea mea a devenit ură, ură neagră de moarte !
— Ştiu, moş Arbore.
— Pînă n-or fi pedepsiţi ucigaşii fiului meu, cu mine nu se poate înţelege nimeni.
—■ Moş Arbore !...
— Şi din mormînt ura mea va ţîşni afară, strigând în patru vînturi : Moarte ucigaşilor !
— Ascultă-mă, moş Arbore ! încearcă să-l liniştească primarul.
— De ce mi l-au omorît, de ce ?
— De ce ? Din ură, din duşmănie. Aşa-s legile revoluţiei. Ca în război.
— Da, da ! Războaiele... Revoluţiile...
— Luptă sîngeroasă...
— Au spurcat şi fîntîna, barbarii !
— N-au spurcat-o !
. — Cine bea apă după un mort ? Nimeni.
— Am luat eu ciutura atunci. Fîntîna o să rămînă aşa cît vor trăi oameni pe aceste locuri. Spre aducere aminte.
— Doamne, doamne ! Hei, nepoate ! Scoală că răsare luceafărul!
— Fii tare, moş Arbore ! îl încurajează primarul, punîndu-i mîinile pe umeri.
.141
— Oaspeţi ? Bună dimineaţa, dom' primar ! Ce bine-mi pare că vă văd, se bucură Sculptorul sărind din cojoc.
— Bună să-ţi fie inima, Sculptore ! Ei, cum stăm ? Gata-i statuia ?
— Aproape. Am pus doi prieteni să-i facă soclu. în curînd o arătăm lumii.
— Mă bucur. S-o vedem şi pe asta la locul ei.
—' în cinstea tatei.
— Frumoasă vîrstă avea atunci !
— 30 de ani... Ca mine acum...
— Ca un arbore era fiul meu! exclamă bătrînul ridicîndu-se şi el în picioare.

— Tatăl meu. Omule — pomule...

Capitolul IX

Petru Arbore, cu gîndurile sale, stă pe buturugă, în faţa colibei. Orbul s-a întins pe cojoc şi moţăie, s-aude lătrat de cîine.

— Hei, moş Arbore ! strigă Stîncă.

— Bucuros de oaspeţi ? întreabă Crăciun.

— Cum să nu fie bucuros. Doar ne-a poftit, adaugă Stîncă.

— Ce ai, moşule ? întreabă Crăciun apro-piindu-se de bătrîn. Te văd îngîndurat.

— Nimic, răspunde Arbore, scuturîndu-şi pletele. Mă gîndeam la... Onu.

— A, da!...

— Oare o să fie pace ?

— Dacă n-o să se mai fabrice arme... O să fie linişte-n lume. Linişte. Dar eu n-o să mai apuc...

— Cum aşa ?

— Ce-i cu matale ?...

— Mă cheamă fiul, oameni buni, la el-Bătrînul orb se foieşte în cojoc, tuşeşte sec, trăgînd apoi cu urechea la sporovăială musafirilor cu bătrînul.

— Nu mai am mult...

— Pînă atuncea poate mai jucăm la nuntă...

— Cu alba o să mă cunun, cu alba.

— îi ştirbă, moş Arbore. Are şi... coasă. Nu-i de matale, nu-i.

,143

— Iţi trebuie una, aşa, arzoaie...

— Rîdeţi, rîdeţi. Astea, haţuştele, îs pentru nepotul meu, măi băieţi, măi.

— Şi Petruţ ce zice ? Nu are de gînd să se însoare ?

— Că nu-ţi fi venit în petit ? le-o întoarce bătrînul.

— Ha, ha !

— Poate. De ce nu ?

— Atunci fiţi bine veniţi, dragii mei.

— Mulţumim de primire.

— Un pahar de rachiu cinstiţi ?

— Cu matale şi două.

Petru Arbore intră în colibă. Crăciun arată cu mîna spre orb, spunînd : Uite-l şi pe... Sănătate, moşule.

— Mulţam, răspunde Orbul trăgîndu-şi cojocul pe cap, prefăcindu-se că doarme. George Crăciun se aşază pe buturugă. Cîi-nele continuă să se zbată în lanţ, mîrîie şi latră nervos.

— Ce-o fi avînd ?

— Cîinele ?

— Auzi ceva ?

— Unde ? Ce ?

— Parcă ar umbla cineva, constată Stîn-că, arătînd cu mîna spre pădure.

— Ţi-o fi frică de lupi ?

— Mie ?... Nu ştiu ce m-a prins.

■— Numai să închinăm un pahar şi mergem.

— Şi două, aprobă Stîncă, aşezîndu-se pe buturugă lîngă George Crăciun.

Arbore revine cu o sticlă de rachiu şi, turnînd în pahar, îl închină, zicînd : O mie de ani pace ! Bea paharul pînă Ia fund.

— Dă doamne !

144

Bătrînul trece paharul, după ce-l umple, la Crăciun şi se aşază pe cailac.

— Păhărelul cît un cui, cînd îl pui la gură nu-i, rosteşte Stîncă, uitîndu-se cu jind la Crăciun.

— Dacă-i domnesc...

— Nu-i zgîrcif la băutură, constată Stîncă. La pungă, în schimb...

— Crăciun îl ameninţă cu degetul pe bă-trîn, spunînd : Şi aşa, moş Arbore, te ţii de crailîcuri.

— Am văzut-o, zice şi Stîncă, golind paharul.

— Lelea Catrina. Ehei !...

— Ei, bată-vă să vă bată, răspunde Arbore. Marş !, strigă, încercînd să potolească cîinele.

— Lasă, flăcău. Om fi ştiind şi noi ăştia cîte ceva.

— M-aţi prins, se dă bătut Arbore. Gata. Schimbînd apoi vorba : De ce-aţi venit, bre? Mă spionaţi ?
— Să te vedem.
— Ne era dor de matale, de...
— Aţi auzit că...
■— Nu, nu. Doamne fereşte ! Apele au scăzut, cutremurul a trecut. Din criză vom scăpa.
— Umblaţi după ciuperci.
— Nu. După surcele.
— Şi după broaşte de tuns.
— Cine o să toarcă lîna ?
— Fetele noastre, lehuzele.
— Ha, ha ! Baba învie de răchie.
— Moşul moare de jigoare. ■—■ Hi, hi, vă ţineţi de şotii.
— Soţii ? Noi sîntem bărbaţi serioşi...
,145
7 —
Ridicîndu-se din cojoc, Orbul înaintează spre grupul celor trei, zicînd : Am fost uitat...
— Iartă-ne, prietene.
— Chiar te uitasem.
■— Ia şi dumneata loc şi închină cu noi un pahar.
Orbul se aşază lîngă Ion Stîncă. Umplînd paharul, Crăciun i-l întinde, zicînd :
— Ia, moşule şi bea !
— Cu plăcere cinstesc. ■— Din toată inima.
— Fie de sufletul fiului tău, Arbore.
— Să fie.
Orbul varsă un strop de rachiu pe pămînt, apoi bea paharul pînă la fund.
— Pentru lumină ! spune Crăciun. Că şi ei... au nevoie de ea.
— Şi noi n-avem ? întreabă Orbul.
— Avem, cum să n-avem, constată Arbore, încercînd să potolească cîinele care latră „la om". Astîmpără-te, Lupule !
— Cine o mai fi ? se întreabă Crăciun.
— Ştiu eu ? se întreabă şi Orbul, în timp ce Ion Stîncă se desprinde de grup şi se furişează în pădure.
— Ce-o fi cu el ? Hei, Ioane ! Stai ! Unde fugi!
— Ce l-o fi apucat? De-o vreme mi se pare cam ciudat.
—■ Lăsaţi-l. Ştie el ce ştie, adaugă Orbul.
— Stai, Ioane! strigă Crăciun. Mulţumesc, moş Arbore, de rachiu.
Şi pleacă pe urmele lui Stîncă.
— Mai poftim pe la noi. Ciudat om şi Stîncă ăsta.
— A tras şi el multe, spune Orbul.
— Da, îi unul din tovarăşii fiului meu,
146
— Au început lupta împreună.
— S-au jertfit amîndoi.
— Stîncă nu. Doar o mînă.
— Ce poate să facă omul fără o mînă sau fără un picior ? Nimic.
— Ştiu eu ?
— Ei, vezi !
-— Mai bine cobor în sat. Rămîi sănătos. Petre.
— Asupra serii ? Nu se poate. Te prinde neagra pe drum.
— Ai uitat că pentru mine-i tot una.
— Iartă-mă. Da'mi-i teamă să nu ţi se întîmple ceva... Aminteşte-ţi ce-ai păţit dă-unăzi.
— Nu mi-i frică. De-mi mai aţin calea străinii aceia tot pun mîna pe ucigaşi.
Cîinele continuă să se frămînte în lanţ...
— Ai avut noroc că erau cu grupul, altfel...
— Nu mă tem de moarte, Arbore...
— Parcă eu zic că te temi. Da' vezi să nu-i întîlneşti singuri...
— Nici o grijă.

— La mine nu te gîndeşti. Eu cum ră-mîn ?
— Ai cîinele. Cu el nu ţi-e urît.
— Stai pînă se întorc ciobanii. Te rog. în pădure se aud zgomote de paşi, alergături. Cîinele devine nervos.
— Ia ascultă !
— Ce se aude ? Cîinele rupe lanţul şi aleargă în pădure. Or fi sălbăticiunile... Se fugăresc...
— Astea-s fiare.
.147
Se aud strigăte : L-am prins ! Al meu eşti, ucigaşule ! împietriţi, ascultă buşituri înfundate, trînteli, horcăieli.
— Se pare că ai dreptate.
— Cine-i acolo ?! strigă Arbore punînd mîna pe bîtă. Hei, nu s-aude ?
„Noi sîntem, moş Arbore ! Noi"... răspund glasuri cunoscute.
— Tu eşti, Stîncă ? Tu eşti Crăciun ?
— Noi sîntem, Călugărul şi...
— L-aţi prins ? întreabă Orbul.
— Sfinţia sa a avut norocul, răspunde Crăciun.
Călugărul înaintează aducînd în spate o matahală de om. Ajungînd în faţa bătrîni-lor, aruncă la picioarele lor trupul bărbatului mort, apoi strigă : Satana ! Satana ! şi o rupe la fugă spre pădure.
— Âsta-i ucigaşul... fugarul Mangu, constată Orbul pipăind faţa bărboasă a mortului.
— Aş fi vrut să ţi-l aducem viu, moş Arbore. Dar nu s-a putut, adaugă Stîncă.
— Din mîinile călugărului n-a fost chip să-l scoatem decît...
— înţeleg, înţeleg... şopteşte bătrînul pră-buşindu-se peste cailac.
Mulţumesc... Mai trebuie... prins... unul. Şi Arbore leşină.
— Avem noi grijă de... răspunde Stîncă.
— Apă ! Ajutor ! Moare !... strigă Orbul. George Crăciun aleargă la izvor şi aduce
o căldare cu apă. îl stropeşte pe Arbore. îi dau palme. Revenit la stînă, dinele scoate urlete prelungi. Se repede asupra mortului, îi sfîşie grumazul şi obrazul cu colţii săi puternici.
148
Sugrumarea străinului de către călugăr a stîrnit vîlvă mare. Anchetînd cazul, ciţiva tovarăşi din organele specializate susţineau că trebuie luate măsuri ferme pentru pedepsirea ucigaşului (sau ucigaşilor) lui lohan Kurt... Atunci Petru Arbore, Vasile Mun-teanu, Ion Stîncă şi George Crăciun au depus mărturie că mortul nu este cetăţean neamţ, cum îl legitimează paşaportul, ci transfugul Ion Mangu, născut la 1 aprilie 1920 în satul acesta...
Cu 30 de ani în urmă Ion Mangu şi Aurel Bardă au asasinat, prin înjunghiere cu cuţitul, pe comunistul Ion Arbore, aruncîndu-i trupul în fîntîna cu cumpănă din mijlocul actualului parc. Asasinii au reuşit să fugă atunci peste graniţă, oploşindu-se pe undeva, prin Germania Federală, pe unde auziseră că s-ar mai găsi nişte legionari de prin părţile acestea. Ce-i drept, ei au fost judecaţi în lipsă şi condamnaţi la moarte, dar bătrînul Arbore nu şi-a putut vedea moartea fiului său răzbunată decît acum, în zilele acestei veri, cînd nimeni nu mai nutrea vreo speranţă că ucigaşii vor îndrăzni să se întoarcă în ţară. Va să zică Ion Mangu a fost sugrumat. Şi numai la trei zile după săvîrşirea acestei drepte pedepse a căzut în gheară şi Aurel Bardă, alias Ervin Biirger. Iată cum s-au petrecut lucrurile... Aflînd că este urmărit de miliţie, de săteni, Aurel Bardă a încercat să se ascundă într-o şură izolată, undeva la marginea luncii, aparţinînd gospodăriei unei femei bătrîne şi cam fudulă de ureche. Aici, se înnădise de cîteva săptămîni
149
şi tînărul cu chitara şi nu se dădea deslipit de casă, de l-ar fi picurat cineva cu răşină în creştetul capului... Că nepoata bătrînei era frumoasă şi-i plăcea cîntecul şi cîntăretul cel sprîncenat şi cu tulee negre în barbă. Dăduse mucosul de gustul mierii şi...
— Băiete ! Unde eşti, măi ? mă pomenesc strigat de un glas necunoscut, povesteşte tînărul cu chitara.
— Aici îs, răspund fără să vreau, apărînd în capul scării. Cine mă strigă ?
— Eu ! Mi-a spus bătrîna că eşti în pod. ■— Da' cine eşti matale ?
— Cum, nu mă cunoşti ? făcu a mirare omul, ur.cîndu-se pe scară.
■— Nu, nu te ştiu, domnule.
-— Da' lung te-ai făcut ! Parcă ţi-a turnat cineva apă la rădăcină.
Ajuns la mine, mă bătu prietenește pe umăr. îşi scoase apoi rucsacul din spate şi, trerîndu-şi curelele pe după mînă, se întinse pe fîn. A vrut să mai spună ceva, dar somnul îl toropise pe loc, sub căutătura mea întrebătoare. Se vedea că-i frînt de oboseală.
M-am coborît repede şi căutînd-o pe bătrînă am întrebat-o cine-i bărbatul acesta, că nu-mi aminteam să-l mai fi văzut pînă atunci. N-a ştiut nici ea să-mi spună mai nimic despre dînsul. Am rugat-o să-i pregătească ceva de-ale gurii.
— li fac îndată. Să nu-l trezeşti, că cine ştie cîte zile şi nopţi a tot bătut drumurile pînă aici.

— A venit aşa de departe ?
150
— Cred că de departe...
—• Cine-o fi fiind ?
— Ştiu eu ? N-aş putea să-ţi spun.
Cînd m-am dus să-l chem la masă, l-am găsit zvîrcolindu-se şi văitîndu-se... Strigîn-du-l şi trăgînd de dînsul să se scoale, a mormăit ceva şi întorcîndu-se cu faţa în sus, a început să sforăie ca porcul.
Am mai încercat de cîteva ori să-l trezesc şi nereuşind, i-am urcat bucatele în pod, gîndindu-mă că o să-i astîmpere foamea cînd s-o scula.
Pe la o bucată de noapte, cîinele bătrî-nei cel lăţos ne trezi cu lătrături furioase, în şură se auziră răcnete. Apoi detunături de armă şi schelălăit de cîine. Şi liniştea se cuibări din nou în întuneric. Catrina, fata cea frumoasă, sări din pat de lingă mine şi deschizînd fereastra, strigă cuţu, cuţu ! Cîinele apăru în faţa casei mîrîind.
— Ce-o fi fost ?
— Cine ştie.
— Să fie hoţii ?
— Poate.
— Dacă ne pradă ?
— Ce să ne ia ? Cîinele ? —i Rîzi de mine.
— Culcă-te.
■— Nu mi-i somn.
— Stai de pază.
— Mă culc.
Ne-am sculat în zori. Cîinele bătrînei stătea în poartă. Dînd să intrăm în şură, ne-o luă înainte ; sări cu picioarele de dinainte pe scară şi începu să schiaune.
— Omule, măi omule ! Strigă Catrina. Scoală, că-i ziuă.
151
— Lasă că urc eu şi-l trezesc, sar repede cu gura, căţărîndu-mă pe scară. Cînd am ajuns în capul ei, am ţipat: Doamne ! şi mi-am şi dat drumul jos.
— Ce-i ? Ce s-a întîmplat ?
— Acolo... omul... am îngăimat eu...
— Doamne fereşte ! strigă fata făcîndu-şi cruce.
Ham ham.,. Mîîîr... şi un cap fioros de cîine lup ne arunca din pod priviri sticloase.
— Lupu, Lupu ! auzim atunci o chemare. Aici erai ? In poarta şurii îşi făcură apariţia doi miliţieni şi nişte săteni. Javra bătrînei o zbughise afară, mîrîind. Eu am rămas încremenit, holbîndu-mă la ei. Revenindu-şi din spaimă, fata întrebă :
— Ce-i cu dumneavoastră ?
— Taci, fată frumoasă ! îi porunci un miliţian. Am prins asasinul. Celălalt se urcă în pod şi coborî în spate, pe rînd : întîi trupul lui Bardă cu gîtul sfîrtecat şi apoi cîinele şi rucsacul...
— S-a ascuns canalia aici. De trei zile 51 tot căutăm. Cîinele ăsta cuminte l-a găsit. Păcat că l-a împuşcat în picior, bestia !
Iaca-aşa a sfîrşit şi celălalt asasin, Aurel Bardă, sugrumat, dar nu de mînă de om, ci de colţii unui cîine zdravăn, pregătit anume pentru asemenea fapte.
Capitolul IX
„Scrisoarea ta, de la începutul lui august, m-a găsit, dragă prietene, într-o dispoziţie formidabilă. Am o poftă de muncă cum n-am mai avut din vremea studenţiei. La Iei şi Sculptorul. Dacă nu plecăm repede de aici, ne apucăm de altceva. Eu am terminat schiţele şi am reuşit să conturez cîteva fragmente dintr-un scenariu pentru televiziune. Eroii sînt oamenii care mă înconjoară aici.
Sculptorul se va apuca, probabil, de o altă statuie, că pe aceasta, la care a trudit atîta şi pe care a purtat-o în sufletul său de cînd s-a deşteptat, a sfîrşit-o acum o săptă-mînă. Este şi ridicată pe soclu. Acum cîţiva tineri îl ajută la curăţatul locului de aşchiile de piatră, la refacerea spaţiului verde şi a stratului cu flori din jurul monumentului. Că este, nu exagerez cu nimic, adevărată operă de artă. Nevastă-mea a descoperit şi e singura care a afirmat că statuia-i întruparea în piatră a Sculptorului. Cică seamănă cu el. Am rîs şi eu şi Sculptorul şi n-am contrazis-o. S-ar părea că are dreptate.
Ştefane, abia aştept să vii şi tu să o vezi. Ceremonia dezvelirii va avea loc de ziua sărbătorii noastre naţionale, 23 August. Ilie Celmare ne-a făgăduit că îşi va relua, timp de trei zile, vechea ocupaţie, aceea de tobo-
153

sar şi va pofti toată suflarea cetăţii, el aşa-i zice satului, de cînd se ştie, la această sărbătoare.
Cică, pentru ultima dată se mai încumetă „a lucra pentru sufletul omului". Nu ştiu dacă ţi-am scris ţie sau poetului, că din primăvară, omul acesta a trecut, la cerere, să muncească la baia comunală. Şi a făcut aceasta în pragul pensionării. Faptul a stîr-nit oarecare vîlvă în sat. Unii poate că au rîs, considerîndu-l prost pe Ilie Scălirlie, acesta este adevăratul său nume, Celmare i se spune aşa, din cauza înălţimii sale, că are vreo doi metri. Cică vrea să se convingă dacă nu-i mai folositor să privegheze spălarea pielii oamenilor, decît să se adreseze sufletului lor, cum a făcut o viaţă întreagă şi „a fost fără nici un folos". Nici nu mai ştii ce să mai zici despre oamenii aceştia V Ciudate fiinţe pot fi, e greu să le înţelegi!
Americanul ne-a comunicat telefonic că sîntem norocoşi. Reportajele lui despre Sculptor şi operă au prins fantastic. La fel însemnările care i le-am oferit eu. Acum mi-a solicitat altele. De data asta i-am expecliax „Merii sălbateci", o povestire pe care tu ai şi publicat-o în revistă şi „Ferice de ţara...'-un microeseu în care amintesc de trecerea în lumea umbrelor a bunului meu prieten, pictorul Matius.
Ei, ce zici ? John ăsta-i grozav ! Are caracter şi-i căpos de parcă ar fi din munţii Bucovinei mele. Ţie, care ai un cui împotriva şoselelor şi-a stării lor proaste, ţi-am scris articolul „Drumurile noastre..." Acest cui îl am şi eu uneori, cînd mă găsesc în vreo maşină, dar gîndindu-mă mai bine am ajuns
154
exact la concluzia exprimată în articol. Se pare că spun un adevăr incontestabil, cum am şi credinţa că se va face tot ce este omeneşte posibil, numai să ne aşezăm mai temeinic pe treabă, să mai prindem osînză, curn se spune la noi. Se pare că sînt nişte greutăţi reale în unele sectoare ale economiei. Este foarte greu, cum bine ştii şi tu, să Is faci pe toate dintr-o dată şi să ţină cît veacul. De-am scăpa odată şi din ghearele crizei acesteia ! Pe urmă ne-om redresa. Că ştim a pune umărul, a învinge greutăţile. Numai să fie pace. Pe toate le vom face.
Ce să-ţi mai spun ? Nevastă-mea se simte bine. S-a mai odihnit. Arată splendid ! Despre Anca ? Ea şi puiul de căprioară nu au nici o grijă, se joacă împreună cît îi ziua de mare. Are de gînd să-l ia cu dînsa la Iaşi. De nu vom amăgi-o să-l lase aici, o s-o dăm pe urmă „la studii". De fapt, am mai determinat-o, cînd era mai mică, să-i fac un ie-pure „student", la ferma profesorului, vecinul nostru.
Dinu"
FERICE DE ŢARA...
Iubea cu patimă omul, munca sa, iubea viaţa. Prin ceea ce făcea el mă impresiona profund, încît rămîneam ca împietrit, mut de uimire, în faţa pînzelor sale. Mi se părea că din această explozie de culoare şi suflet, de mult suflet — ţîşneau cîntece stranii, pe
155
care nu le mai auzisem pînă atunci. Nici acum nu-mi pot explica cum se petrece un asemenea fenomen. Privind tablourile sale şi încercînd să le desluşesc sensurile, nu ştiu cum se făcea că mă pomeneam ascultînd o melodie, o melodie cu totul şi cu totul aparte, care se prelingea lin, unduitor, trans-formîndu-se parcă într-un instrument cu multiple rezonanţe sau poate într-o privighetoare.
Aceste „cîntece" ale pictorului erau împotriva morţii. Mi-am dat seama de aceasta abia în clipa stingerii sale. N-a ştiut niciodată (sau poate a ştiut ?) că poartă moartea în el şi o să-l secere cînd îi va fi lumea mai dragă.
Cancerul l-a răpus... Durerea mea este fără margini. Bunul meu prieten, pictorul, va ajunge (sau poate chiar a ajuns) un pumn de ţarină, în care vor creşte cîteva fire de iarbă sau poate o floare. Un pumn de ţarină voi ajunge şi eu... Mai devreme sau mai tîr-ziu, toţi cei de astăzi vor ajunge...
Dar, dacă mă gîndesc bine, omul acesta s-a luptat din răsputeri, de cînd ne ştiam, cu sinistrul flagel...
Ce minunat ar fi ca savanţii planetei Pă-mînt să trudească numai pentru sănătatea omului. Fondurile uriaşe care se cheltuiesc pentru înarmări, pentru înarmarea nucleară, să fie canalizate spre cercetarea medicală.
Declaraţi război cancerului!
Pentru acest crîncen război aş dori să se bată şi politicienii vremii. Pe acest teren
156
sînt sigur că se va putea cîştiga cea mai mare bătălie din istoria lumii.
Spre supărarea, spre invidia generalilor, victoria va reveni unor iubitori de linişte, de pace, unor oameni îmbrăcaţi în halate albe, imaculate.
Ferice de ţara care se va angaja cu trup şi suflet în acest război !
Numai cineva dintre oamenii, care trudesc astăzi pentru descoperirea leacului necruţătoarei boli, va reuşi, desigur. Cu toate că va ajunge şi el un pumn de ţarină, numele lui, prin descoperirea făcută, va rămîne gravat în istorie printre cei mai de seamă cetăţeni ai lumii. Viitoarele- „cîntece" ale pictorilor ce vor veni după noi, sînt sigur, vor celebra bucuria omului eliberat de povara cancerului.
In preziua dezvelirii statuii, bătrînul Arbore nu-şi mai afla locul. Se învîrtea prin casă, prin ogradă. Căuta ceva... „Unde-i racla mea ? a fost auzit întrebînd. Oare n-au mîncat-o carii ? Am s-o cobor din pod şi am s-o pun colea". S-a

urcat în pod şi a coborît sicriul. L-a şters frumos de praf cu o cîrpă, aşezîndu-l cu grijă-ntr-un colţ de odaie, aproape de lada cu straie. Apoi a ridicat capacul scrinului, a cercetat cu atenţie straiele, să vadă cum s-au păstrat, dacă nu au intrat moliile într-însele. „Nu, n-au intrat nici în cojoc, nici în bondiţă. Bine s-au păstrat şi cămaşa şi iţarii. îs nouă de parcă ieri au fost scoase din ac. Cuşma aşişderea. Oare ciubotele n-au să mă strîngă '?
157
Cred că nu. Da unde-i brîul ? A, da ! îi în celălalt colţ de ladă. Nou îi şi el. Şi trăis-tuţa-i nouă. Bine. Totu-i în ordine.
Sculptorul care intrase de cîteva minute, îl surprinse pe bătrîn în toiul „inspecţiei" scrinului cu straie. Se rezemă de uşă şi, uitîn-du-se cu surprindere la mişcările lui, îi ascultă constatările asupra stării îmbrăcăminţii.
— Cu cine vorbeşti, bunicule ?
— Cu mine, cu podoabele astea vorbesc.
— Lasă straiele, lasă racla...
— De ce, dragă nepoate ?
— Matale n-o să mori niciodată.
— Nici n-am de gînd. Le controlam doar, să văd în ce stare sînt. Că-s făcute cam de mult.
— Ştiu. Din prima vacanţă. Cînd am intrat la liceu...
— Ha, ha, ha !
— Au trecut de-atunci atîţia ani...
— Pînă nu ajung suta nici n-am de gînd să dau ochii cu hîda.
— Bine faci.
— Fiindcă tot m-ai prins asupra faptei, am să-ţi spun cîteva vorbe.
— Te-ascult, bunicule.
— Cînd o fi să plec din lumea asta, să ştii că testamentul meu se găseşte în casa de fier a primăriei.
— Să lăsăm asta acum, spuse Sculptorul, simţind că-i dau lacrimile.
— Tu să ai grijă să nu rămînă casa asta pustie. Ea e făcută de tatăl tău, cu mîimle lui şi după mintea lui. Trainică şi frumoasă este.
— Fii liniştit. N-o să uit asta.
153
— Să mă îngropaţi acolo între ai noştri, unde odihneşte fiul Ion, tatăl tău, şi mania ta, Măria, şi buna mea nevastă, Ana, care s-a stins şi ea prea de tînără.
Sculptorul se apropie de bătrîn şi cu-prinzîndu-l cu braţele începu a plînge de-a binelea. Bunicu-său se desprinse din îmbrăţişare şi luîndu-l de mîini îl aşază pe un scaun.
— Linişteşte-te, nepoate. —■ Bunicule, bunicule... !
— Fii bărbat! După mine nu trebuie să plîngă nimeni.
—. Nu se poate bunicule. Nu se poate...
— Ba se poate. E bine ca lumea să se obişnuiască a plînge cînd se naşte cineva, nu cînd moare.
— De ce spui aşa, bunicule ?
— Asta-i credinţa mea, formată-ntr-n viaţă de om. Cunoscut-am, nepoate, prea multe în lumea asta. Oare n-am trăit prea mult?
— Doar n-ai împlinit veacul.
— Aproape. Mai am o zi şi suta-i gata.
— Mulţi înainte, bunicule !
— Mulţam. Dar n-aş mai dori să...
— Mîine dezvelim statuia. Şi sărbătoa-rea-i mare !...
— Asta mă bucură. Dar...
— Vrei să mă laşi singur ? Ce o să fac eu ?
— Tu ? Să-ţi duci viaţa, făcînd statui oamenilor care trudesc în locurile astea mîndre...
.159
Anca, şi după ea puiul de căprioară, a dat buzna în casă, strigînd :
— Veniţi la televizor ! Repede !
— Ce este ? întrebă Sculptorul ridicîn-du-se de pe scaun.
— Se arată statuia !
— Cînd?
— Peste cîteva minute.
•— Să mergem dară, încuviinţă bătrînul, ieşind pe uşă urmat de nepot, de Anca şi de ied. Au alergat în cuhnie şi, instalîndu-se în faţa televizorului, au aşteptat să se încheie emisiunea pentru copii „1001 de seri" pentru ca să vadă „minunea", cum botezase statuia un sătean de la apa Sucevei. Şi, într-a-adevăr, pe micul ecran au început a se pe-

rinda peisajul obcinei noastre, cu păduri şi poieni, cu aşezări de gospodari, cu animale domestice şi cu sălbăticiuni. Iată şi centrul civic cu construcţiile noi, iată şi parcul, în mijlocul căruia se înalţă, zveltă, impunătoarea statuie, iată-l pe sculptor, cu faţa scăldată în soare, privind undeva departe, spre înălţimile munţilor albăstrii.
Iat-o pe Anca zburdînd printre straturile de flori cu iedul după ea.
în seara aceea, după comentariile prelungite pe marginea realizării reportajului transmis la televiziune, presărate adesea cu vorbe de duh, s-a stat pînă tîrziu. Anca s-a ţinut de capul bunicului şi pînă nu i-a povestit nişte întîmplări hazoase nu a fost chip să se dea dusă la culcare. „Ţapii" şi „Vidra" mi-au plăcut şi mie. Anca şi maică-sa se prăpădeau de rîs.
160
în seara aceasta, după ce somnul a pus stăpînire peste oameni şi casă, bătrînul a ieşit în ogradă şi s-a aşezat pe banca albă de mesteacăn de sub nucul îngemănat, de lîngă fîntîna cu roată. Lupu a venit lîngă el, gudurîndu-i-se la picioare. Bătrînul l-a mîn-gîiat pe cap, apoi cîinele s-a întins lîngă bancă, liniştindu-se. „O să rămîi şi tu singur, prietene, cugetă bătrînul cu glas domol. De-o să-ţi fie urît fără mine să te duci să stai cu Orbul. Să aibă şi dInsul cu cine se mai lua, cu cine să mai schimbe o vorbă, două". După o vreme, cînd se satură de privit şi admirat sclipătul stelelor, din crîngul cerului, bătrînul se furişă în casă, îl trezi pe scriitor şi îl rugă să-l ajute într-o problemă. Dezme-ticindu-se din somn, omul a înţeles în cele din urmă care-i dorinţa bătrînului. Luîndu-şi cîteva coaie albe şi stiloul se aşează la birou şi începu a aşterne pe hîrtie ceea ce îi dictă bătrînul, plimbîndu-se prin casă.
SCRISOARE NEPOTULUI MEU, PETRU
Vine o vreme cînd omul se gîndeşte la călătoria din urmă. Şi eu simţesc că ajuns-arn aici şi vreau să-ţi împărtăşesc cîteva din gîn-durile mele. După cum ştii, Ion Arbore, tatăl tău, fost-a înjunghiat în '49 de nişte netrebnici, potrivnici vremurilor nouă pentru care luptase el şi alţi munteni vrednici din sat,
161
luptă grea din care musai trebuia să învingă. Fost-a, deci, răpus de tînăr, cînd omul nu se aşteaptă să moară, cînd nu se gîndeşte încă la cele de pe urmă. De fapt, nici n-avea la ce să se gândească pe atunci. Că dumneata, nepoate Petru, venit-ai pe lume după aceea, la scurt timp de la înmormîntarea lui Ion. Că Măria, maică-ta, te-a născut în mare durere şi era cît pe ce să se ducă şi dumneaei în mormînt, după taică-tu ! Dar a ferit-o sfîntul de morate şi tu singuru' fost-ai pentru ea mîngîiere. După ce ai zvîcnit în sus şi ai prins a zburda prin ogradă şi luncă, datu-te-a la şcoală ca să înveţi carte şi să nu rămîi prost. Apoi şi dumneaei s-a stins ca o luminare şi n-a mai apucat, săraca, să te vadă terminat cu învăţătura. Mai departe, ţi-am purtat eu grija să înveţi liceul şi facultatea, cum ţi-a plăcut ţie şi avut-ai tragere de inimă. Că aşa fost-a şi dorinţa ei, a Măriei, şi cred că şi taică-tu, de-ar fi trăit, ar fi vrut să te vadă şcolit, cu multă carte. Fie-le ţărîna uşoară la amîndoi, şi fiului Ion şi nurorii mele Măria ! Odihnească-se în pace.
Să iei aminte şi să nu-i uiţi, nepoate Petru ! Pe taică-tu văd că cinstitu-1-ai cum se cuvine unui fiu iubitor : făcutu-i-ai statuie mîndră ! Să n-o uiţi nici pe maică-ta ! Că dumneaei te-a purtat în pîntece şi te-a adus pe lumea asta întreg şi frumos. Să nu uiţi că i-ai supt pieptul şi mîngîiatu-te-a cum numai Măria ştia să-şi mîngîie fiul. Cît vei trăi, să fii mîndru de părinţii tăi !
Dragă nepoate Petru, eu stat-am mult şi chibzuit-am cum ar trebui să faci de-acum încolo, ca totul să fie bine şi să nu se irosească în zadar ceea ce rămas-au de pe urma
"162
trecerii prin lumea asta a tuturor celor care, de drept, tu ne moşteneşti.
De la tatăl tău ţi-au rămas gospodăria de-aici, cu toate acareturile şi livada. De asemeni, vila din pădure lăsată de bunicii dinspre maică-ta, de care tot eu am avut grijă să se păstreze în stare bună. Din partea mea îţi las turma de oi (200 capete), 12 vaci, 4 cai şi cîinii stînei. Cel bătrîn, Lupu, a ţinut tare mult la mine şi eu la dînsul şi te rog să cauţi de dînsul. De nu s-a apropia de tine, lasă-l de seama Orbului. Cu dumnealui s-a obişnuit şi i-i şi de folos ca însoţitor, cunoscător de cărări.
în casa de fier a primăriei o să găseşti odoarele de familie. Sînt de la moşii şi strămoşii tăi. Cînd aurul împodobea sărbătorile oamenilor. Tot aici sînt depuse şi cele 10 cecuri pe numele tău, în valoare de un milion de lei, bani pe care i-am cîştigat prin muncă. Nu ştiu cum să-ţi spun să nu te supăr. Dar eu aş fi dorit ca dumneata, nepoate, să faci din aceste gospodării cava plăcut pentru tine. Cîteodată mă gîndeam că nu ar fi rău să întemeiezi aici un fel de şcoală sau tabără de muncă pentru cei din breaslă. Ştiu eu ? Chibzuieşte şi tu şi fă cum vei crede de cuviinţă.
Casa mea cea veche, refăcută după inundaţii, am dăruit-o Catrinei din deal care mi-a ţinut uneori de urît. Că-i tare greu să fii singur pe lume... Dacă vei avea nevoie, Ca-trina o să-ţi caute de casă şi de tine. Are abia 60 de ani şi-i gospodină vrednică. Cînd te-i hotărî să te însori, şi ar trebui să faci acest pas cît mai repede, să-ţi cauţi fată care
163

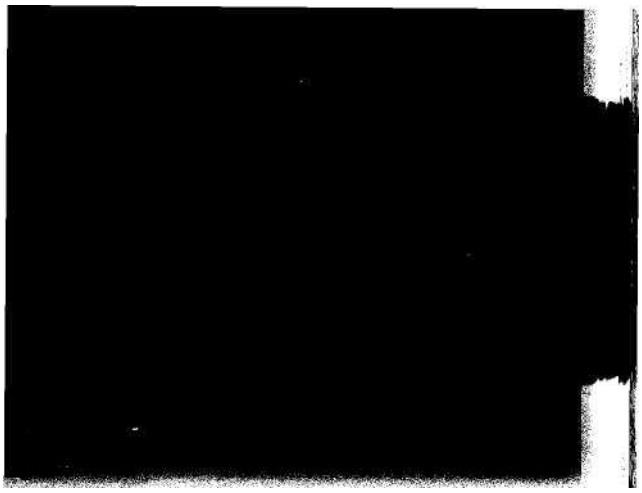
să te iubească pe tine şi pe copiii voştri, să fie frumoasă şi cuminte.
Să mă ierţi că nu avut-am. tăria să-ţi spun toate acestea între patru ochi, prin viu grai, am început eu aseară să-ţi spun unele lucruri, cînd m-ai prins cotrobăind prin lada cu straie, dar am fost stingherit de alte treburi. Ci l-am rugat pe scriitor să-mi aştearnă gîndurile pe hîrtie. Domnia sa a scris ce i-am dictat eu. Oi mai fi avut eu multe de spus, dar mulţumeşte-te şi cu atît. Că într-o scrisoare nu încap prea multe gînduri. Mai ales cînd vrei să nu fie prea lungă. De aceea închei, urîndu-ţi să trăieşti ani mulţi, în bucurie şi sănătate !
P. S. Uitasem... Actele de moştenire se găsesc la primar. Le-a făcut un notar de la Rădăuţi. Sînt în regulă. Scrisoarea o să ţi-o înmîneze scriitorul, după...
Petru Arbore cel Bălrin
22 spre 23 August 1982
Capitolul XI
„Poate ai făcut bine, Ştefane, că n-ai venit la sărbătoarea pe care o aşteptam noi cu atîta nerăbdare. Eu, drept să-ţi spun, aveam sufletul încărcat de o neagră nelinişte. Mai ales că înspre ziuă, bătrînul mă pusese să-i aştern gîndurile pe hîrtie, dictîndu-mi-le. Ştiam cu siguranţă că va închide ochii, dar nu mi-am închipuit că aceasta se va întîmpla chiar atunci, în timpul festivităţii, sub privirile înmărmurite ale întregii suflări adunate aici de pe întreaga vale a Sucevei, unde lumea parcă se împreună cu poalele obcinei. După cum mi-a mărturisit şi Sculptorul se afla în aceleaşi ape, sau poate mai tulburi, mai negre... Că în preziua dezvelirii statuii l-a surprins pe bătrîn făcînd anumite pregătiri... A trebuit să suporte şi o discuţie despre plecare...
Să-ţi mai vorbesc şi despre înmormîn-tare ? Nu cred că ţi-ar face plăcere. îţi cunosc sufletul. Noi ne pregătim de întoarcere, că am pus la cale o excursie. Sculptorul este nevoit să mai rămînă aici pentru a rîndui treburile gospodăriei. I-am propus să vină cu noi în croazieră pe mare. Dar nu cred că se va încumeta. Şi tare n-aş vrea să-l las singur... s
Pe curînd, la Iaşi,
Dinu"
CUPRINS
Partea I
Istorisirile lui George a Macrinei
Cuvînt de închinare / 6
Paznici stelelor / 9
Un cal negru, pintenog /li
Merii sălbatici / 14
Juncanii lui Vasile Mutu / 18
Lupuu ! / 2.1
Casa / 24
Moartea cerbului / 28
Caută-i urma, Ioane ! / 31
în ospeţie / 33
Stelele din fîntînă / 38
Vidra / 41
Cînd bruma toamnei... / 43

Urechea porcului / 47
Răzbunarea ciutei / 51.
Mere tomnatice / 54
Ţapii / 58
Nunta / 61
Sfîrşitul pîndei / 64
Omul de cîntec / 68
într-o iarnă / 71
Scripcarul / 75
Păstrăvul cel mare / 79
Noaptea bătrinului / 83
Partea a Ii-a
Statuia sau însemnările lui Dinu Zlătaru'91
Redactor : ELENA CIURIAC Tehnoredactor : MIHAI BUJDEI
Apărut 1988. Format 61X86/24. Coli tipo 7
Bun de tipar la 25.III.1988
Editura Junimea, str. Gheorghi Dimitrov nr. 1 IAŞI — ROMÂNIA
Tipărit sub comanda nr. 30 la
Întreprinderea Poligrafică laşi,
str. 7 Noiembrie nr. 49